

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ na lata 2016-2022

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Razem dla Rozwoju

dla obszaru gmin:
Bodzanów, Bulkowo, Brochów, Mała Wieś, Młodzieszyn, Radzanowo, Wyszogród

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka LGD.....	3
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR.....	8
Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności.....	11
Rozdział IV Analiza SWOT.....	25
Rozdział V Cele i wskaźniki.....	28
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru...	48
Rozdział VII Plan działania.....	51
Rozdział VIII Budżet LSR.....	51
Rozdział IX Plan komunikacji.....	53
Rozdział X. Zintegrowanie.....	54
Rozdział XI. Monitoring i ewaluacja.....	59
Rozdział XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko.....	60

ZAŁĄCZNIKI DO STRATEGII:	62
---------------------------------------	----

1. Procedura aktualizacji LSR**2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu****3. Plan działania****4. Budżet LSR****5. Plan komunikacji****Rozdział I Charakterystyka LGD****1.1 Forma prawna i nazwa Stowarzyszenia**

Nazwa: Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania *Razem dla Rozwoju*.

Status prawny: Stowarzyszenie

Data wpisu do KRS: 24.04.2006 r.

Numer KRS: 0000255645

Adres siedziby i dane kontaktowe: Lokalna Grupa Działania „Razem dla Rozwoju”

ul. Rębowska 52 lok. 3, 4, 6 09-450 Wyszogród, www.razem-dla-rozwoju.pl

e-mail: poczta@razem-dla-rozwoju.pl, tel. +48 575 225 871, +48 575 225 873

1.2 Obszar

Obszar partnerstwa LGD Razem dla Rozwoju objętego Lokalną Strategią Rozwoju na lata 2014 – 2020 tworzy 7 gmin: Bodzanów, Bulkowo, Mała Wieś, Radzanowo, Wyszogród z terenu powiatu płockiego oraz Brochów i Młodzieszyn z terenu powiatu sochaczewskiego.

Wyszogród jest gminą wiejsko – miejską, natomiast pozostałe to gminy wiejskie.

Łączna powierzchnia obszaru partnerstwa wynosi 799 km² i zamieszkały jest przez 44 424 mieszkańców.

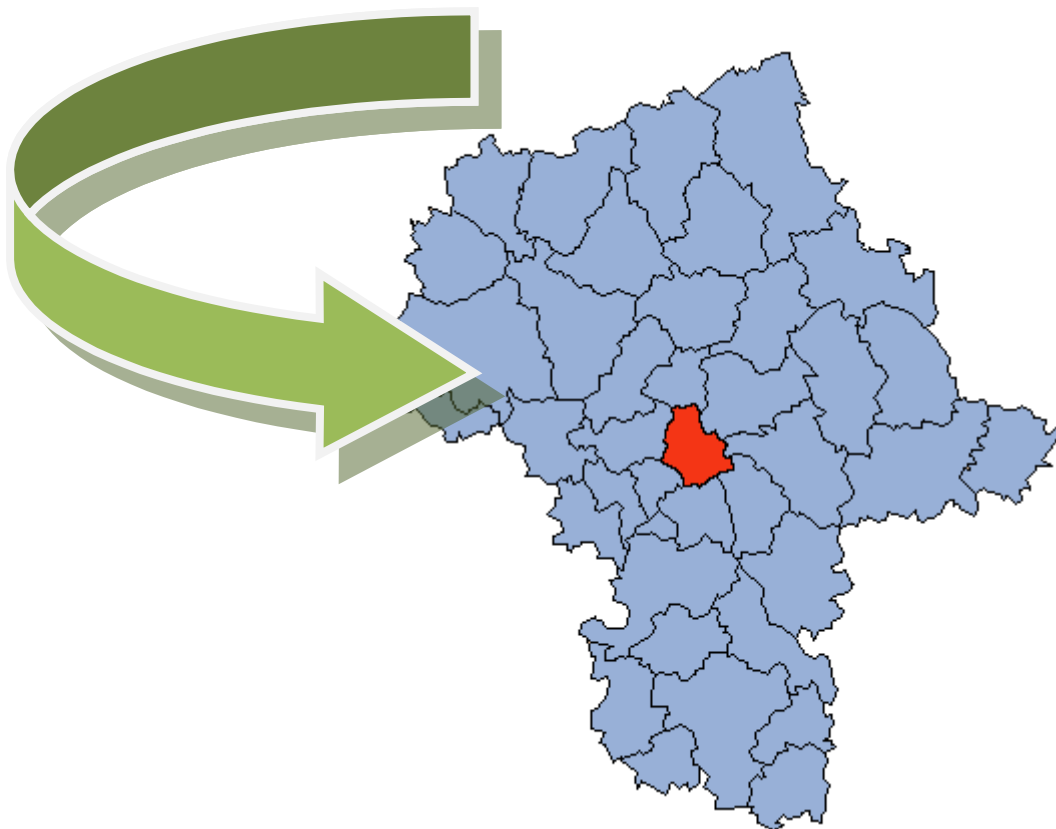
Poniżej zawarte zostały dane dotyczące poszczególnych gmin członkowskich LGD Razem dla Rozwoju.

Dane statystyczne gmin członkowskich wg stanu na dzień 31.12.2013 r.

GMINA	POWIERZCHNIA w tys. km²	LICZBA MIESZKAŃCÓW
Bodzanów	136	8 416
Bulkowo	117	5 837
Brochów	120	4 290
Mała Wieś	109	6 236
Młodzieszyn	117	5 607
Radzanowo	104	8 252
Wyszogród	96	5 786
Łącznie	799	44424

Opracowanie własne na podstawie Danych Urzędu Statystycznego w Warszawie – stan na dzień 31.12.2013 r.

Obszar partnerstwa ma kształt wydłużony. Położony jest wzdłuż Wisły, po jej północnej i południowej stronie, a jego oś jest zbliżona do kierunku Wschód-Zachód ma długość ok. 70 km.

Obszar LGD Razem dla Rozwoju charakteryzuje się spójnością terytorialną i przestrzenną.

Graniczy on z następującymi jednostkami terytorialnymi:

- od północy: z gminami: Bielsk i Staroźreby w Powiecie Płockim,
- od wschodu: z gminami: Dzierżążnia, Naruszewo, Czerwińsk nad Wisłą w Powiecie Płońskim, z gminą Leoncin w Powiecie Nowodworskim,
- od południa: z gminami: Rybno, Hów i Kampinos w Powiecie Sochaczewskim oraz miastem Sochaczew,
- od południowego-zachodu: z gminami: Słubice (przez Wisłę) i Słupno w Powiecie Płockim,
- od zachodu: z miastem Płock i gminą Stara Biała w Powiecie Płockim.

1.3. Opis sposobu powstania i doświadczenie LGD

Lokalna Grupa Działania Razem dla Rozwoju powstała w rezultacie realizacji przez gminy Bodzanów, Bulkowo i Radzanowo z Powiatu Płockiego projektu w ramach Schematu I Programu Pilotażowego Leader +. Utworzyli ją mieszkańcy tych gmin – uczestnicy szkoleń i warsztatów dotyczących zrównoważonego rozwoju lokalnego oraz mieszkańcy dwóch kolejnych gmin Powiatu Płockiego: Małej Wsi i Wyszogrodu, które - zainteresowane celami projektu – postanowiły dołączyć do tej inicjatywy, jak również pojedyncze osoby zamieszkałe poza tym obszarem,

ale związane z nim swoimi korzeniami i działalnością zawodową. Członkowie – założyciele LGD reprezentowali wszystkie trzy sektory: publiczny, w skład którego wchodzi: gminy, gminne ośrodki kultury; społeczny, w skład którego wchodzi: fundacje, stowarzyszenia, towarzystwa, ochotnicze straże pożarne, rady sołeckie, osoby fizyczne itp., prywatny (gospodarczy), na który składają się: firmy i ich przedstawiciele.

Grupa ukonstytuowała się w formie prawnej stowarzyszenia na spotkaniu założycielskim w Domu Pomocy Społecznej w Nowym Miszewie w dniu 17.03.2006 roku i została zarejestrowana w Krajowym Rejestrze Sądowym w Warszawie w dniu 24.04.2006 r. W wyniku głosowania, spośród kilku zgłoszonych propozycji, uczestnicy spotkania wybrali dla niej nazwę Razem dla Rozwoju. Następnie, w okresie 1.04.2007 do 28.03.2008 r. LGD z powodzeniem zrealizowała Schemat II PPL+, co spopularyzowało cele programu Leader + wśród mieszkańców i poskutkowało znacznym poszerzeniem szeregów członkowskich grupy. Rezultatem efektywnej realizacji Schematu II był także akces do LGD Razem dla Rozwoju – mimo konkurencyjnych zaproszeń - dwóch kolejnych gmin z dwóch sąsiednich powiatów: Czerwińska nad Wisłą (Powiat Płoński) i Zakroczymia (Powiat Nowodworski). Kolejną gminą która zdecydowała się zasilić szeregi partnerstwa jest Gmina Młodzieszyn (powiat sochaczewski).

W obecnej perspektywie finansowej LGD Razem dla Rozwoju funkcjonować będzie jako partnerstwo 7 gmin, co jest wynikiem rezygnacji z członkostwa gminy Czerwińsk nad Wisłą i Zakroczym, przy równoczesnym przystąpieniu do partnerstwa gminy Brochów.

W latach 2008 – 2013 LGD Razem dla Rozwoju realizowała działanie LEADER, Działanie 4.1/413 Wdrażanie Lokalnych Strategii Rozwoju. W ramach wdrażania LSR na lata 2007 - 2013 zrealizowano następujący zakres działań i wydatkowano przyznaną kwotę dotacji:

Działanie	Wykorzystana w budżecie kwota dotacji (zł)	Procent realizacji budżetu
Mikroprzedsiębiorstwa	522 406,00	8,4 %
Różnicowanie działalności	738 990,00	11,8%
Małe projekty	768 699,00	12,3 %
Odnowa i rozwój wsi	3 363 679,00	53,8 %
Razem	5.393.774,00	86,3 %

Celem działań partnerstwa LGD Razem dla Rozwoju w latach 2007 – 2013 było lepsze wykorzystanie potencjału rozwojowego gmin objętych partnerstwem, poprawa ich atrakcyjności jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz aktywizacja i rozwój współpracy ich lokalnych społeczności.

Cel ten jest realizowany był poprzez identyfikację aktywnych organizacji i jednostek w gminach, uświadomienie im wagi strategicznego podejścia do rozwoju lokalnego i konieczności współpracy na jego rzecz, a następnie wspieranie ich wysiłków na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru Partnerstwa. Przewodnikiem dla wszystkich angażujących się w ten proces jest wspólnie opracowana zintegrowana strategia rozwoju obszaru Partnerstwa. Intencją Partnerstwa jest takie ukierunkowanie inicjatyw, by uzyskać efekt synergii między nimi samymi oraz między nimi a działaniami podejmowanymi przez władze samorządowe gmin.

W obecnym okresie wdrażania LSR działania te będą kontynuowane i ukierunkowane na zrównoważony rozwój obszaru partnerstwa jako atrakcyjnego miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej.

1.4. Reprezentatywność LGD Razem dla Rozwoju.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania Razem dla Rozwoju jest – zgodnie z przepisami dotyczącymi stowarzyszeń - organizacją otwartą na nowych członków. Nabycie i stwierdzenie utraty członkostwa w Stowarzyszeniu następuje na podstawie uchwały Zarządu Stowarzyszenia, podjętej zwykłą większością głosów.

Utrata członkostwa następuje na skutek:

1. pisemnej rezygnacji złożonej na ręce Zarządu,
2. wykluczenia przez Zarząd z powodu łamania statutu i nieprzestrzegania uchwał władz Stowarzyszenia, z powodu notorycznego nie brania udziału w pracach Stowarzyszenia, z powodu niepłacenia składek za okres 2 lat, na pisemny wniosek trzech członków Stowarzyszenia, utraty praw publicznych na mocy prawomocnego wyroku sądu,
3. śmierci członka,
4. likwidacji osoby prawnej będącej członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia.

Od uchwały Zarządu w przedmiocie wykluczenia członków zwykłych i wspierających zainteresowanemu przysługuje odwołanie do Walnego Zgromadzenia Członków (WZC) w ciągu 21 dni od przyjęcia wiadomości o wykluczeniu. Uchwała WZC jest ostateczna i powinna być podjęta w najkrótszym możliwym terminie. Od momentu podjęcia uchwały

przez Zarząd do podjęcia uchwały przez WZC prawa członkowskie członka Stowarzyszenia będącego jej przedmiotem podlegają zawieszeniu.

LGD może posiadać następujące kategorie członków: zwyczajnych, wspierających, honorowych.

Członkiem zwyczajnym Stowarzyszenia mogą być pełnoletnie, nie pozbawione praw publicznych osoby fizyczne i osoby prawne, identyfikujące się z jego celami i deklarujące udział w ich realizacji, w tym jednostki samorządu terytorialnego, zgodnie z *Ustawą o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich* z dnia 7 marca 2007 roku.

Członkiem wspierającym Stowarzyszenie może zostać osoba fizyczna lub osoba prawna deklarująca pomoc finansową, rzeczową lub merytoryczną w realizacji celów Stowarzyszenia. Członkiem honorowym Stowarzyszenia może być osoba fizyczna lub prawna, która wniosła wybitny wkład w działalność i rozwój Stowarzyszenia.

W chwili obecnej LGD Razem dla Rozwoju liczy 81 członków, w tym: sektor publiczny – 16 członków, sektor gospodarczy – 13 członków, sektor społeczny - 16 członków, sektor mieszkańcy - 36 członków.

1.5. Opis składu organu decyzyjnego - Rady

Organem, do którego wyłącznej kompetencji należy wybór operacji (zgodnie z Art. 34, ust. 3, lit. f Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku), które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju, jest Rada. Rada pełni także funkcję doradczą w procesie aktualizacji kierunków rozwoju obszaru działania Stowarzyszenia, zapisanych w Lokalnej Strategii Rozwoju. Rada jest wybierana przez Walne Zgromadzenie Członków spośród uczestników WZC. Także odwołanie członków Rady wymaga decyzji WZC.

Zgodnie z § 21, ust. 4 statutu Stowarzyszenia LGD Razem dla Rozwoju, Rada liczy maksymalnie 15 osób.

Rada Stowarzyszenia LGD Razem dla Rozwoju aktualnie liczy 7 członków, reprezentujących sektory: publiczny, społeczny, gospodarczy i mieszkańcy, w tym wszystkie siedem gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju LGD Razem dla Rozwoju. Sektor mieszkańcy, społeczny i gospodarczy reprezentuje 5 osób, tj. 71 % składu Rady.

W skład Rady wchodzi następujące osoby:

Lp	Imię i nazwisko	Reprezentowany przez członka Rady podmiot	Reprezentowana przez członka Rady gmina	Reprezentowany przez członka Rady sektor
1	Andrzej Grzelak	osoba prawna	Gmina Bodzanów	publiczny
2	Aneta Graczyk	osoba fizyczna	Gmina Bulkowo	mieszkańcy
3	Jadwiga Nowatkiewicz	osoba fizyczna	Gmina Mała Wieś	społeczny
4	Iwona Marczak	osoba fizyczna	Gmina Radzanowo	mieszkańcy
5	Paweł Kłobukowski	osoba fizyczna	Gmina Wyszogród	gospodarczy
6	Maciej Woźniak	osoba prawna	Gmina Młodzieszyn	publiczny
7	Rafał Janicki	osoba fizyczna	Gmina Brochów	gospodarczy

1.6. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Rada jest ciałem, do którego wyłącznej kompetencji należy wybór operacji (zgodnie z Art. 34, ust. 3, lit. f Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku), które mają być realizowane w ramach opracowanej przez Stowarzyszenie Lokalnej Strategii Rozwoju.

Zasady powołania i odwoływania członków Rady

Zgodnie z § 21, ust. 3 statutu Stowarzyszenia LGD Razem dla Rozwoju Radę wybiera Walne Zebranie Członków spośród członków Zebrania. Także odwołanie członków Rady wymaga decyzji Walnego Zebrania. Kandydaci do Rady mogą zgłaszać się samodzielnie lub być proponowani przez innych uczestników WZC. Członkami Rady nie mogą zostać członkowie Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej Stowarzyszenia LGD Razem dla Rozwoju. Członkiem Rady nie może być także pracownik Biura LGD. Zgodnie z § 16 ust. 5 Statutu LGD, kadencja Rady trwa 2 lata.

Zgodnie z Art. 32, ust. 2, lit. b Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 1303/2013 z dnia 17.12.2013 roku oraz z § 21, ust. 5 statutu LGD, skład Rady Stowarzyszenia LGD Razem dla Rozwoju muszą stanowić przedstawiciele władz publicznych, lokalnych partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców, przy czym ani władze publiczne – określone zgodnie z przepisami krajowymi – ani żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49 % praw głosu. Członkowie Rady tworzą tzw. „trójkąt współpracy”, gdyż reprezentują trzy kluczowe sektory:

- publiczny – 2 osoby (28,57 % całego składu Rady),
- społeczny – 1 osoba (14,29 %),
- gospodarczy – 2 osoby (28,57%),
- mieszkańcy – 2 osoby (28,57%).

Wybrani przez WZC członkowie Rady wybierają spośród siebie Przewodniczącego Rady.

Wybór członków Rady odbywa się w głosowaniu jawnym i wymaga bezwzględnej większości głosów (§ 16, ust. 6 statutu LGD). Odwołanie członka Rady, zgodnie z § 18, ust. 7 wymaga bezwzględnej większości głosów przy obecności co najmniej połowy członków Walnego Zebrania Członków w pierwszym terminie i bez względu na liczebność w drugim terminie WZC.

W przypadku zmniejszenia się składu Rady w trakcie trwania kadencji, uzupełnienie jej składu może nastąpić w drodze kooptacji, której dokonują pozostali członkowie Rady, z zachowaniem parytetu sektorów określonego powyżej. Liczba członków Rady powołanych w drodze kooptacji nie może przekraczać 1/3 ogólnej liczby członków Rady.

W razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości co do bezstronności członka Rady, w szczególności, gdy wniosek dotyczy jego gminy, bądź podmiotu, który reprezentuje, a także w przypadku ubiegania się przez tego członka o wybór jego operacji w ramach działania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność, stosuje się przewidzianą procedurę dotyczącą wyłączenia tego członka Rady od udziału w wyborze operacji.

Szczegółowy sposób działania Rady określa Regulamin Rady uchwalany przez Walne Zebranie Członków, stanowiący załącznik do Wniosku o wybór LGD do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju.

Procedura wyłączenia członka Rady z udziału w wyborze operacji

Każdy z wybranych przez WZC członków Rady jest zobligowany do złożenia na ręce Przewodniczącego Rady oświadczenia o swojej bezstronności w procesie oceny i wyboru operacji.

Członkowie Rady LGD *Razem dla Rozwoju*, reprezentujący podmioty ubiegające się o wybór operacji w ramach działania 19.2 *Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność*, nie mogą brać udziału w ocenie tych operacji.

W razie zaistnienia okoliczności, które mogą wywołać wątpliwości co do bezstronności Członka Rady w procesie wyboru innych operacji (np. dotyczących reprezentowanej przez niego Gminy), Przewodniczący Rady ma prawo odsunąć tego Członka Rady od oceny tych operacji. W przypadku decyzji Przewodniczącego o odsunięciu od oceny innych niż własne operacji, Członek Rady może zażądać w tej sprawie decyzji Rady. Rada podejmuje taką decyzję niezwłocznie po wniesieniu żądania Członka.

W przypadku podjęcia wątpliwości co do bezstronności któregoś z członków Rady i efektywnego zastosowania procedury wykluczenia członka Rady z procesu oceny i wyboru, głosowanie nad operacją związaną z wykluczonym członkiem powtarza się.

Procedura odwołań od decyzji Rady

Wnioskodawcy, w przypadku negatywnej oceny jego projektu wybieranego w trybie konkursowym, przysługuje prawo wniesienia protestu w celu ponownego sprawdzenia złożonego wniosku w zakresie spełniania kryteriów wyboru projektów.

Podmiotowi przysługuje prawo wniesienia protestu, jeżeli operacja:

- 1) uzyskała negatywną ocenę zgodności z LSR albo
- 2) nie uzyskała minimalnej liczby punktów, której uzyskanie jest warunkiem wyboru operacji, albo
- 3) operacja nie mieści się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze tych wniosków, o którym mowa w art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013.

Protest wnosi się w terminie 7 dni od dnia doręczenia podmiotowi ubiegającemu się o wsparcie, informacji o wyniku oceny zgodności jego operacji z LSR lub wyniku wyboru, w tym oceny w zakresie spełnienia przez jego operację kryteriów wyboru wraz z uzasadnieniem oceny i podanie liczby punktów otrzymanych przez operację.

Protest od negatywnej oceny zgodności operacji z LSR zawiera wskazanie, w jakim zakresie podmiot ubiegający się o wsparcie, o którym mowa w art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013, nie zgadza się z tą oceną oraz uzasadnienie stanowiska tego podmiotu.

Protest jest wnoszony za pośrednictwem LGD i rozpatrywany przez Zarząd Województwa.

O wniesionym proteście LGD informuje niezwłocznie Zarząd Województwa.

Wniesienie protestu nie wstrzymuje przekazywania do Zarządu Województwa wniosków o udzielenie wsparcia dotyczących wybranych operacji.

Do wnoszenia protestu i postępowania wszczętego na skutek jego wniesienia przepisy art. 53 ust. 2 i 3, art. 56 ust. 2 oraz art. 57–67 ustawy w zakresie polityki spójności stosuje się odpowiednio, z tym że:

- 1) termin na dokonanie czynności określonych w art. 56 ust. 2 ustawy w zakresie polityki spójności wynosi 14 dni;
- 2) protest pozostawia się bez rozpatrzenia również w przypadku, gdy nie spełnia wymagań określonych w ust. 4 – gdy dotyczy negatywnej oceny zgodności operacji z LSR;
- 3) art. 66 ust. 2 ustawy w zakresie polityki spójności ma zastosowanie, gdy zostanie wyczerpana kwota środków,

o których mowa w art. 33 ust. 5 rozporządzenia nr 1303/2013, przewidzianych w umowie ramowej na realizację danego celu LSR w ramach środków pochodzących z danego EFSI.

1.7. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Zasady i procedury funkcjonowania LGD.

Podstawowe zasady funkcjonowania Stowarzyszenia Lokalnej Grupy Działania Razem dla Rozwoju określa statut Stowarzyszenia. Zasady te są zgodne z Ustawą z dnia 7 kwietnia 1989 roku Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. z 2001 roku, nr 79, poz. 855 z późn. zmianami), Ustawą z dnia 20 lutego 2015 roku o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. z 2015 poz. 378) oraz Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) numer 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 roku w (Dziennik Urzędowy UE L 347/320 z dnia 20.12.2013 roku).

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków, Zarząd, Komisja Rewizyjna i Rada. Najwyższą władzą Stowarzyszenia jest Walne Zebranie Członków. Do kompetencji Walnego Zebrania Członków należy m.in.: uchwalanie kierunków i programu działania Stowarzyszenia, wybór i odwoływanie członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej oraz Rady, uchwalanie zmian Statutu, opiniowanie projektu Lokalnej Strategii Rozwoju, uchwalanie regulaminu Rady, podejmowanie uchwał o nabywaniu, zbywaniu lub obciążaniu majątku Stowarzyszenia.

Organem zarządzającym Stowarzyszeniem Lokalną Grupą Działania jest Zarząd. Do kompetencji Zarządu należy m.in.: kierowanie bieżącą pracą Stowarzyszenia, wykonywanie uchwał Walnego Zgromadzenia Członków, reprezentowanie Stowarzyszenia na zewnątrz i działanie w jego imieniu, kierowanie procesem opracowywania, aktualizacji i realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, zarządzanie majątkiem Stowarzyszenia, zaciąganie zobowiązań majątkowych, utworzenie Biura Stowarzyszenia oraz zatrudnianie pracowników tego biura.

Procedury funkcjonowania Zarządu LGD są zdefiniowane w Regulaminie Pracy Zarządu (załącznik nr 2 do wniosku o pp). Dotyczą one między innymi: struktury, kompetencji i zadań Zarządu, sposobu składania oświadczeń woli w imieniu Stowarzyszenia, sposobu pracy Zarządu, w tym przeprowadzania posiedzeń, podejmowania uchwał, podziału zadań w Zarządzie, postępowania w razie konfliktu interesów członka Zarządu z interesem Stowarzyszenia, relacje Zarządu z Biurem LGD, planowania działań LGD, zapisu i oceny realizacji zadań oraz integrowania członków i inicjowania współpracy w ramach LGD.

Do kompetencji Komisji Rewizyjnej należy: kontrola bieżącej pracy Stowarzyszenia, ocena prac i składanie wniosków w przedmiocie absolutorium dla Zarządu na Walnym Zgromadzeniu Członków, występowanie z wnioskiem o zwołanie Nadzwyczajnego Walnego Zgromadzenia Członków, dokonywanie wyboru podmiotu mającego zbadać sprawozdanie finansowe Stowarzyszenia zgodnie z przepisami o rachunkowości.

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

2.1 Podmioty i osoby, które brały udział w pracy nad strategią.

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Razem dla Rozwoju została napisana przez pracowników Biura LGD i powstała w oparciu o metodę partycypacyjno-eksperycką z, która polega na wykorzystaniu trzech metod pracy nad strategią, tj.:

- zaangażowania ekspertów - w szczególności doradców czy analityków (badania i analizy statystyczne)
- zaangażowania urzędników – tj. wykorzystaniu wiedzy, umiejętności i kwalifikacji pracowników instytucji samorządowych i publicznych (urzędy gmin tworzących obszar LGD Razem dla Rozwoju, podległe im jednostki we wszystkich dziedzinach mających wpływ na rozwój społeczności lokalnej i jakość życia mieszkańców)
- partycypacyjnej - dominującej części całej metodologii z zaangażowaniem mieszkańców, wykorzystaniem wiedzy, umiejętności i kwalifikacji przedstawicieli społeczności lokalnej obszaru LGD Razem dla Rozwoju (radnych, lokalnych liderów, przedstawicieli lokalnych organizacji społecznych i inicjatyw obywatelskich, przedsiębiorców, mieszkańców).

Zatem partycypacyjny charakter LSR wynika z ciągłego zaangażowania wszystkich interesariuszy dokumentu w proces powstawania kluczowych zapisów strategii. Dlatego też w procesie opracowywania LSR, jako kluczowe – obok danych wynikających ze statystyki publicznej – uznawano informacje pochodzące z szerokich konsultacji społecznych, w których uczestniczyli przedstawiciele głównych grup istotnych z punktu widzenia realizacji zapisów dokumentu: przedstawiciele wspólnot samorządowych, mieszkańcy obszaru LGD, członkowie organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, przedsiębiorcy oraz lokalni wytwórcy.

2.2. Otwartość procesu konsultowania LSR

Opis metod angażowania społeczności lokalnej w przygotowanie LSR

W poszczególnych etapach prac nad LSR wykorzystano różnorodne metody partycypacji, angażując tym samym możliwie szerokie spektrum uczestników.

ETAP 1 - definiowania potrzeb i problemów (tzw. partycypacyjna diagnoza)

Wyzwania stojące przed społecznością lokalną, identyfikowane były w drodze analiz statystyki publicznej oraz poprzez następujące formy partycypacyjne:

1.1 Ankieta elektroniczna – wspomagany komputerowo wywiad w formie ankiety dostępnej on-line. Przygotowana w serwisie ankieta została upubliczniona na stronach internetowych LGD oraz urzędów gmin (wszystkie 7 gmin

obszaru LGD). Mieszkańcy zidentyfikowali słabe i mocne strony obszaru LGD, a także potencjały oraz preferowane kierunki działania. Podsumowali także dotychczasową działalność LGD.

1.2 Ankieta audytoryjna – tożsama z ankietą elektroniczną, udostępniana w biurze LGD, miała na celu zebranie danych od możliwie szerokiego spektrum beneficjentów LSR.

Termin przeprowadzenia obu ankiet: sierpień-wrzesień 2015 r.

1.3. Punkt konsultacyjny w biurze LGD - miejsce, w którym interesariusze strategii mogli zapoznać się z materiałami informacyjnymi, złożyć swoje opinie i uwagi, przedyskutować z osobami odpowiedzialnymi za budowę strategii interesujące ich kwestie czy wypełnić ankietę.

Termin przeprowadzenia: sierpień – listopad 2015 r., zrealizowano ok. 7 konsultacji

1.4 Otwarte spotkania warsztatowe (informacyjno-konsultacyjne) , jako jedno z najczęściej stosowanych narzędzi partycypacyjnych. Na zaproszenie LGD, w spotkaniu brali udział przedstawiciele samorządów gminnych, przedstawicielami sektora społecznego oraz gospodarczego).

Termin realizacji:

Spotkania te odbyły się w lipcu 2015 roku w:

- gminie Bodzanów (w Urzędzie Gminy – sala posiedzeń Rady Gminy) – 08.07.2015 r..
- gminie Mała Wieś (w Urzędzie Gminy – sala posiedzeń Rady Gminy) – 07.07.2015 r
- gminie Radzanowo (w Urzędzie Gminy – sala posiedzeń Rady Gminy) - 06.07.2015 r.
- gminie Wyszogród (w Urzędzie Gminy – sala konferencyjna) – 15.07.2015 r.
- gminie Bulkowo (w Urzędzie Gminy – sala posiedzeń Rady Gminy) - 09.07.2015 r.
- gminie Młodzieszyn (w Urzędzie Gminy – sala posiedzeń Rady Gminy) – 13.07.2015 r
- gminie Brochów (w Urzędzie Gminy – sala posiedzeń Rady Gminy) – 14.07.2015 r.

1.5. Otwarte spotkania warsztatowe (informacyjno-konsultacyjne), z przedsiębiorcami na terenie Powiatu Płockiego realizowane wspólnie z Powiatem Płockim, organizowane w każdej z 15 gmin powiatu płockiego.

Realizowane w okresie czerwiec – lipiec 2015 r. W spotkaniach udział brali aktywnie przedsiębiorcy z terenu całej LGD.

Efekt: powstała diagnoza obszaru LGD, określono także słabe i mocne strony LGD (SWOT) oraz wstępną wersję celów LSR.

ETAP 2 - identyfikacji grup docelowych strategii.

Grupy docelowe LSR zidentyfikowano głównie w początkowej fazie prac nad strategią – w drodze analiz eksperckich (statystyka publiczna) oraz poprzez kluczowe dla procesu następujące formy partycypacyjne:

- 2.1. Ankietę prowadzoną w formie elektronicznej (analogia pkt. 1.1.)
- 2.2. Ankietę audytoryjną (analogia 1.2.)
- 2.3. Punkt konsultacyjny w biurze LGD (analogia 1.3.)
- 2.4. Otwarte spotkania warsztatowe (informacyjno-konsultacyjne) (analogia 1.4)

Grupa docelowa: przedstawiciele sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, w tym mieszkańcy i organizacje pozarządowe z terenu danej gminy.

- 2.5. Spotkania Zarządu LGD z Wójtami/Burmistrzami gmin członkowskich.

Efekt: Zdefiniowane kluczowe grupy docelowe jako istotne w rozwoju LGD, w tym grupy defaworyzowane

ETAP 3 - określenia celów i ustalania ich hierarchii

Budowę celów wynikających ze zidentyfikowanych wyzwań oparto o:

- 3.1. Ankietę prowadzoną w formie elektronicznej (opis 1.1.)
- 3.2. Ankietę audytoryjną (analogia pkt 1.1.)
- 3.3. Punkt konsultacyjny w biurze LGD (analogia 1.3.)
- 3.4. Otwarte spotkania warsztatowe (informacyjno-konsultacyjne) - (7 spotkań w 7 gminach LGD) (analogia 1.4),

Terminy spotkań:

- Radzanowo – 07.09.2015 godz. 1600
- Mała Wieś – 08.09.2015 godz. 1600
- Bodzanów – 09.09.2015 godz. 1600
- Bulkowo – 21.09.2015 godz. 1400
- Młodzieszyn – 14.09.2015 godz. 1600
- Brochów – 15.09.2015 godz. 1600
- Wyszogród – 16.09.2015 godz. 1600

3.5. Otwarty nabór kart projektowych – interesariusze LGD zgłaszali przedsięwzięcia do realizacji na terenie LGD, jako odpowiedź na zidentyfikowane przez siebie problemy (wcześniej opracowano wzór fiszki). Termin zbierania kart projektowych: sierpień-listopad 2015 r.

- 3.6. Spotkania Zarządu LGD z Wójtami/Burmistrzami gmin członkowskich

Efekt: Określone partycypacyjnie cele rozwoju, w tym w kontekście grup defaworyzowanych.

ETAP 4 - poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii, w tym plan komunikacji ze społecznością lokalną, zasady monitoringu i ewaluacji.

Adekwatność rozwiązań w kontekście faktycznych potrzeb społecznych zapewniono m.in. poprzez:

4.1. Otwarty nabór „kart projektowych”.

4.2. Konsultacje telefoniczne z pracownikami i władzami samorządów członkowskich LGD. Umożliwiały zadawanie pytań, przysyłanie propozycji związanych z LSR.

Terminy zbierania: sierpień – listopad 2015, liczba konsultacji wynosi 10.

4.3. Konsultacje pisemne: rolą zainteresowanych partnerów społecznych w tej metodzie było przygotowanie pisemnej odpowiedzi (komentarza czy uwag) do przedstawionego wcześniej dokumentu konsultacyjnego, który dostępny był do wglądu w biurze oraz podczas ewentualnych spotkań.

Pisemne komentarze składane były głównie bezpośrednio w biurze LGD.

4.4. Punkt konsultacyjny w biurze LGD (analogia 1.3.) – spotkania po określeniu wstępnych działań oraz w trakcie konsultacji ostatecznego dokumentu – październik-listopad 2015 r.

4.5. Spotkania Zarządu LGD z Wójtami/Burmistrzami gmin członkowskich

Grupa docelowa: Interesariusze LGD

Terminy zbierania: sierpień – listopad 2015,

Efekt: Zdefiniowane przez interesariuszy pomysły/przedsięwzięcia rozwojowe, które zapewnią rozwój LGD w kontekście niwelowania czy zmniejszania barier/wykluczenia i wykorzystania potencjału obszaru i mieszkańców oraz plan komunikacji ze społecznością lokalną, zasady monitoringu i ewaluacji.

ETAP 5 -formułowania wskaźników realizacji LSR, jako miar jej sukcesu

Definiowanie wskaźników, stanowi:

5.1. Otwarty nabór „kart projektowych” (analogia 4.1.)

5.2. Punkt konsultacyjny w biurze LGD (analogia 1.3.) – spotkania po określeniu wstępnych działań oraz w trakcie konsultacji ostatecznego dokumentu – październik-listopad 2015 r.

5.3. Konsultacje telefoniczne– konsultacje po opracowaniu propozycji działań oraz całego dokumentu

Terminy zbierania: listopad-grudzień 2015,

5.4. Konsultacje pisemne (analogia 4.3.)

5.5 Spotkania Zarządu LGD z Wójtami/Burmistrzami gmin członkowskich

Terminy zbierania: listopad-grudzień 2015.

Efekt: wskaźniki ustalone w oparciu o własne propozycje osób/podmiotów opisujących projekty oraz proponowane i opiniowane w drodze konsultacji.

DANE Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które wykorzystane zostały do opracowania LSR, zostały każdorazowo zaprezentowane przy charakterystyce danego etapu (w tym dane o procesie, zakres pozyskanych danych).

Wnioski, propozycje i rekomendacje z poszczególnych etapów prac nad strategią /zebrano ponad 200 ankiet i ok. 30 fiszek projektowych/ analizowane były każdorazowo przez pracowników Biura LGD oraz członków Zarządu oraz konsultowane z przedstawiciela sektora publicznego i sektora gospodarczego. Zestawienie uwag i rekomendacji prowadzone przez Biuro LGD, sporządzane było w formie zwartej zestawienia mającego na celu uwzględnienie: treść propozycji, zgłaszającego, decyzję LGD (tak, nie, do rozważenia w przyszłości), uzasadnienie w przypadku odrzucenia lub odroczenia włączenia do strategii.

Istotny jest fakt, iż dołożono wszelkich starań, aby uspołeczniony proces opracowania strategii przełożył się na zaplanowanie działań adekwatnych do potrzeb i wykorzystania szans rozwojowych oraz większego włączenia społecznego mieszkańców. Różnorodność zastosowanych metod partycypacyjnych i prowadzonych działań włączających przedstawicieli różnych środowisk – odbiorców LSR, stanowi podstawowe założenie realizacji strategii i daje gwarancję, że racjonalne i ambitnie określone cele, przyczynią się do poprawy jakości życia mieszkańców.

2.3. Metody angażowania społeczności lokalnej w proces realizacji strategii.

Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju przez LGD *Razem dla Rozwoju* będzie się odbywać poprzez:

- udzielanie wsparcia ze środków PROW operacjom zgłaszanym do LGD przez podmioty zarejestrowane lub działające na obszarze objętym LSR i mieszkańców tego obszaru, należącym do następujących kategorii
- wdrażanie LSR w tym działania ukierunkowane na tworzenie lub utrzymanie miejsc pracy.
- wdrażanie przez LGD projektów współpracy z innymi organizacjami;
- realizację przez LGD operacji w kategorii *Aktywizacja i Projekty grantowe*;
- wsparcie dla LGD w zakresie kosztów bieżących, tj. administracyjnych, technicznych i merytorycznych warunków dla realizacji powyższych trzech kierunków działania.

Realizacja pierwszego i drugiego z powyższych kierunków działań będzie się odbywać w formie konkursów

ogłaszanych przez LGD na udzielenie wsparcia proponowanym przez wnioskodawców operacjom.

Realizacja kolejnych dwóch kierunków będzie udziałem samej LGD, wymagać będzie jednak też udziału innych podmiotów lub osób, szczególnie w przypadku projektów współpracy oraz operacji w ramach *Aktywizacji i Projektów grantowych*.

Realizacja wszystkich powyżej wymienionych działań będzie wspierana przez systematyczne działania informacyjne, umożliwiające mieszkańcom i podmiotom obszaru skorzystanie z oferowanych form wsparcia lub włączenie się w działania realizowane przez LGD.

2.4. Metody animacji społeczności lokalnej.

Animacja lokalnej społeczności ukierunkowana będzie na pobudzaniu obywateli do działania na rzecz aktywnego wdrażania strategii, co skutkować będzie wzrostem poczucia wspólnotowej identyfikacji i więzi. Odnajdywanie i uruchamianie sił tkwiących w środowisku i sprzyjających jego rozwojowi, to główny cel partnerstwa. Przede wszystkim sam proces aplikowania o środki PROW wspierające rozwój lokalny będzie miał charakter partnerski. Takie podejście jest podyktowane troską o jak najwyższą jakość projektów, ma także budować wizerunek LGD jako organizacji przyjaznych dla obywateli, wspierających ich inicjatywy społeczne i gospodarcze. Przewidujemy następujące etapy w procesie aplikowania o środki PROW przez mieszkańców i podmioty obszaru objętego LSR.

1/ Potencjalnym wnioskodawcom, w tym w szczególności grupom defaworyzowanym, zostaną zaproponowane szkolenia dotyczące opracowywania wniosków o dofinansowanie operacji. Ich celem będzie wyeliminowanie niskiego poziomu wniosków jako powodu do wykluczenia proponowanych operacji z dofinansowania.

2/ Potencjalni Wnioskodawcy będą zachęceni do wypełnienia formularza ankietowego dotyczącego planowanego przedsięwzięcia. Jego celem jest zorientowanie LGD co do ilości i kierunków zamierzonych działań i przygotowanie konsultacji dla wnioskodawcy.

3/ Potencjalni Wnioskodawcy będą mogli skorzystać z konsultacji doradcy LGD, dotyczącej zgodności operacji z LSR i jej ogólnego kształtu umożliwiającego efektywną realizację.

Na zakończenie prowadzonego doradztwa odbiorcy wypełnią będą ankietę oceniającą jakość świadczonego doradztwa, która będzie podstawą do weryfikacji jakości świadczonego doradztwa.

4/ Osoby chcące złożyć wniosek o dofinansowanie będą proszone o wypełnienie wstępnej aplikacji. Jej celem będzie uniknięcie sytuacji, gdy błędnie wypełniony wniosek uniemożliwi dofinansowanie operacji.

5/ Wstępne aplikacje zostaną poddane ocenie pracowników biura LGD, a ich uwagi przekazane Wnioskodawcy.

6/ Wnioskodawcy składają właściwe wnioski o dofinansowanie, uwzględniające wniesione uwagi.

7/ Złożone wnioski podlegają będą ocenie zgodnie z przyjętymi procedurami naboru i oceny wniosków.

Animacja lokalnej społeczności będzie miała również szczególne znaczenie przy realizacji zakładanych projektów grantowych. Biuro LGD będzie w tym przypadku beneficjentem a odbiorcami realizującymi „mikro-projekt” będą: osoby fizyczne, inne niż LGD osoby prawne, jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, którym ustawy przyznają zdolność prawną. Odbiorcami realizującymi mikro-projekt będą mogły być również grupy nieformalne. Realizacja projektów grantowych stymulować będzie działania lokalnych grup nieformalnych na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru partnerstwa.

Rozdział III Diagnoza - opis obszaru i ludności

Diagnoza obszaru LGD powstała w oparciu o analizę danych statystyki publicznej, a także z wykorzystaniem metod partycypacyjnych, w tym przede wszystkim badań społecznych mieszkańców oraz spotkań warsztatowych w każdej z 7 gmin należących do LGD Razem dla Rozwoju.

Na podstawie przeprowadzonych analiz, zidentyfikowane zostały kluczowe grupy docelowe oraz występujące na obszarze partnerstwa problemy/wyzwania, jako podstawa do zdefiniowania logiki interwencji LSR.

3.1. Obszar partnerstwa.

Uwarunkowania geograficzne

Obszar partnerstwa położony jest w całości w obrębie zachodniej części Kotliny Warszawskiej, (rozszerzenia doliny Wisły), przechodząca dalej w Kotlinę Płocką. Istotną część obszaru stanowi poziom zalewowy, zajęty głównie przez łąki i pastwiska, oraz poziom piaszczysty, wyższy i pokryty wydmiami, często zalesionymi przez człowieka.

Uwarunkowania przyrodnicze i środowiskowe

Na znacznej, zwłaszcza wysoczyznowej, części obszaru Partnerstwa przeważa glina morenowa, na podłożu której rozwinęły się bardzo dobre i dobre gleby klasy II-IVa. Na dużych połaciach terenu występują bardzo dobre gleby kompleksów pszenno dobrego oraz kompleksu pszenno-żytniego, wytworzone najczęściej z piasków gliniastych mocnych /niekiedy lekkich/ na glinie. Są to z reguły gleby bielcowe i brunatne, a w obniżeniach terenu oraz w sąsiedztwie cieków również czarne ziemie właściwe, niekiedy zdegradowane. Na pozostałej części wysoczyzny gleby pszenno-buraczane ustępują miejsca kompleksom gleb żytnich. Są to gleby kompleksu żytniego bardzo dobrego, kl. IVa i IVb oraz tych samych klas gleby kompleksu żytniego dobrego.

Bogactwa naturalne.

Baza surowca naturalnego obszaru LGD jest uboga. Występują tu głównie złoża piasku, żwiru i pospółki (dość liczne wyrobiska) oraz nie eksploatowane złoża ilów warwowych – surowca przydatnego do produkcji cegieł, pustaków, sączków i elementów dachowych (w gminie Bodzanów). Na granicy gmin Bodzanów i Bulkowo (Łętowo) i w gminie Radzanowo występuje torf.

Wody.

Przez teren LGD przepływa rzeka Wisła, posiadająca szereg niewielkich dopływów, m.in.: Mołtawa (Gminy Radzanowo, Bulkowo, Bodzanów), Ryksa (Gmina Bulkowo, Bodzanów i Mała Wieś), Struga z Gawarkiem (w gm. Wyszogród), i Bzura (w gm. Młodzieszyn i Brochów). Ich doliny cechują podwyższone walory przyrodnicze i krajobrazowe, chociaż tereny te są o wiele intensywniej wykorzystywane rolniczo niż dolina Wisły na omawianym odcinku. Brak jest większych zbiorników wodnych, największym jest Jezioro Białobrzesckie (10 ha) w gminie Bodzanów o charakterze starorzecza Wisły. Drugim ciekim o istnym znaczeniu jest rzeka Bzura, mająca swoje ujście do Wisły w Gminie Młodzieszyn.

Ochrona przyrody.

Prawie 1/3 powierzchni obszaru jest objęta prawną ochroną jako obszary wartościowe przyrodniczo. Wchodzi ona w skład Nadwiślańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Wisła jako rzeka i jej dolina są unikatowym obiektem przyrodniczym i najistotniejszym zasobem obszaru. Dolina Wisły na odcinku od Sandomierza do Płocka stanowi ważny w skali europejskiej korytarz ekologiczny i szlak wędrówek ptaków.

Tereny te są ostoją ptasią o randze europejskiej, zwłaszcza ptaków wodno-błotnych. Występują tu co najmniej 22 gatunki ptaków. Na obszarze objętym systemem Natura 2000 znajdują się następujące rezerваты przyrody: Kępa Antonińska (475,0 ha), Kępa Rakowska (120,0 ha), Kępa Wykowska (248,0 ha), Łachy Brzeskie (476,3 ha), Ławice Troszyńskie (114,0 ha), Ruska Kępa (15,3 ha), Wyspy Białobrzesckie (140,0 ha), Wyspy Zakrzewskie (310,0 ha), Wyspy Smoszewskie, Wikliny Wiślane, Brak uregulowania biegu rzeki Wisły wpływa znacząco na występujące corocznie zagrożenie powodziowe zwłaszcza na odcinku Gmin Wyszogród, Młodzieszyn, Mała Wieś i Bodzanów, gdzie Wisła uległa znacznemu wypłyceciu.

Licznie na obszarze objętym LSR występują parki podworskie, w których występują cenne – z racji ich rzadkości lub wieku - okazy drzew. Uzyskują one status parku zabytkowego podlegającego ochronie poprzez uznanie go za zabytek i wpisanie do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Mimo tej ochrony prawnej, parki te zostały w dużej mierze bardzo zdewastowane w okresie PRL. Jest ich w sumie kilkadziesiąt. Część z nich, uzyskawszy nowych właścicieli, powoli odzyskuje swoją świetność.

Ponadto 67 obiektów na obszarze zostało uznanych za pomniki przyrody, głównie ożywionej. Są to pojedyncze drzewa, grupy drzew, aleje oraz głązy narzutowe. Wśród nich jest dąb „Chrobry” w Białobrzegach (gm. Bodzanów) o obwodzie 870 cm i wysokości ok. 25 m – największy w Powiecie Płockim, a być może także na Mazowszu.

Uwarunkowania historyczne i kulturowe

Obszar objęty partnerstwem jest jednolity pod względem kulturowym i nie posiada charakterystycznych tylko dla niego zachowań kulturowych, o znaczeniu ponadlokalnym, takich jak np. na Kurpiach. Występuje jednak kilka uwarunkowań, które zbieżne są dla wszystkich gmin, wchodzących w skład Partnerstwa. Jednym z takich uwarunkowań wpływających na wspólne zachowania kulturowe jest religia. Na opisywanym obszarze dominuje kościół rzymsko – katolicki.

Kultura i tradycje.

Poza opisaną wcześniej spójnością historyczną także i dziś obszar partnerstwa jest miejscem kontaktów międzykulturowych. Truskawkowe i malinowe żniwa w gminach Wyszogród i Mała Wieś nie mogą się obyć bez rzesz przybyszów spoza wschodniej granicy

Cechą kulturową obszaru są charakterystyczne (zwykle dla danej gminy) imprezy kulturalne. Zazwyczaj organizowane jako święto danej miejscowości czy też gminy. Nawiązują do historii obszaru, angażują mieszkańców w organizację, przez co stanowią działanie integrujące lokalną społeczność. Dla przykładu można wymienić:

- Dni Wisły w Wyszogrodzie, Dni Gminy Mała Wieś, Turniej Sołectw w Gminie Mała Wieś, Festyn Rodzinny w Bulkowie w Gminie Bulkowo, Mazowiecki Festiwal Kultur w Gminie Radzanowo, Dni Rogozina w Gminie Radzanowo, Dni Bodzanowa i Jarmark Norbertański w Gminie Bodzanów, Rekonstrukcja Bitwy nad Bzurą w gminie Brochów, Festyn Rodzinny „Jackalia” w Gminie Młodzieszyn.

Wspólne uwarunkowania kulturowe obszaru przejawiają się również w tradycyjnym rzemiośle. Uprawia je tylko kilkunastu rzemieślników - w oparciu o tradycyjne metody pracy (rękodzielnictwo) zajmują się wikliniarstwem, kowalstwem, szewstwem czy połowem ryb.

W Wyszogrodzie w 2012 roku utworzone zostało drugie w Polsce Muzeum Wisły. Stała ekspozycja składa się z Działu Archeologii, Etnografii, Działu rzeki Wisły oraz wystaw ilustrujących wielokulturową przeszłość ziemi wyszogrodzkiej i dzieje najdłuższej w Europie drewnianej przeprawy przez Wisłę. Niewątpliwą atrakcją jest makiet

drewnianego mostu licząca ok. 6 metrów długości. Najnowszym nabytkiem Muzeum jest wystawa obrazująca historię funkcjonowania wyszogrodzkiego zamku pt. Zamek w Wyszogrodzie w źródłach pisanych i badaniach archeologicznych, jej autorem jest archeolog Tomasz Olszacki z Łodzi.

Rekreacja i turystyka

Turystyka jest jednym z kluczowych potencjałów obszaru LGD ze względu na przepływającą rzekę Wisłę i unikatowe atrakcje turystyczne. **Dane dotyczące sektora usług turystycznych wskazują, że potencjał obszaru nie jest w pełni wykorzystywany.**

Obszar LGD jest przeważnie odwiedzany przez Polaków, turyści zagraniczni stanowią nieliczny ułamek wszystkich przybywających turystów.

Na obszarze objętym LGD brak jest zasadniczo miejsc do aktywnego wypoczynku. Średnio na gminę przypada jeden park, nie są one przystosowane do spędzania w nich czasu wolnego. Realizacja Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich w latach 2007 – 2013 dała możliwość pozyskania środków na rewaloryzację często zabytkowych parków, co gminy chętnie robią, jak na przykład zmodernizowany w 2009 Park Miejski Zamkowa w gm. Wyszogród czy w 2010 roku park w Małej Wsi. Nadal uciążliwym pozostaje brak ławek, alej spacerowych, placów czy terenów do zabaw dla dzieci - place zabaw można znaleźć głównie na terenach szkół. Wciąż niedostatecznie jest zagospodarowanych miejsc rekreacji w obrębie akwenów wodnych (dolina Wisły, Mołtawy, Ryksy, Strugi) – w latach 2007 – 2014 jedynie w gm. Wyszogród zrealizowany był projekt ukierunkowany na zagospodarowanie terenów nabrzeża wiślanego i zakup podstawowego wyposażenia mający na celu rekreacyjne wykorzystanie rzeki Wisły. Nie ma ścieżek rowerowych, a sieć szlaków turystycznych jest nadal rzadka. Lepsza sytuacja jest w odniesieniu do infrastruktury sportowej; średnio na gminę przypada 5 boisk sportowych (z reguły wielofunkcyjnych). Na obszarze Partnerstwa funkcjonuje 9 Ludowych Klubów Sportowych, głównie ukierunkowanych na uprawianie piłki nożnej i siatkówki.

Pozostała infrastruktura turystyczna obszaru jest na dzień dzisiejszy uboga. Tworzą ją dość nieliczne obiekty gastronomiczne, jeszcze mniej liczne obiekty noclegowe. Funkcje te pełnią w dużej mierze stacje benzynowe, często oferujące możliwość wyżywienia, a czasem – noclegu. Generalnie brakuje publicznej infrastruktury turystycznej służącej rozwojowi aktywnych form wypoczynku, infrastruktury kulturalnej i informacyjnej. Bardzo sporadycznie są przystosowane dla potrzeb turystyki obiekty dziedzictwa kulturowego. Uniemożliwia to uzyskiwanie przychodów opartych na walorach naturalnych i kulturowych regionu. Baza dla turystyki stopniowo się rozwija, ale jest to proces bardzo powolny

Brakuje zorganizowanych turystycznych atrakcji, kulturalnych i innych. Istniejące obejmują: *Galerię we Młynie* w Gąsiewie (galeria i małe muzeum etnograficzne w dawnym młynie wodnym), Ośrodek Rehabilitacji Zwierząt Leśnych w Miszewie Murowanym (obie w gm. Bodzanów) oraz Muzeum Wisły w Wyszogrodzie.

Podsumowanie: potencjał przyrodniczy obszaru należy uznać za wysoki. Nie występują tu ścisłe formy ochrony przyrody (w postaci parków narodowych czy krajobrazowych). Wysoki jest zaś udział obszarów chronionych w ogólnej powierzchni obszaru i jest zbliżony do średniej dla województwa i całego kraju. Liczba zlokalizowanych na terenie LGD pomników przyrody jest przeciętna.

Występujący potencjał przyrodniczo – kulturowy nie jest jednak w pełni wykorzystywany dla rozwoju obszaru i tworzenia oferty czasu wolnego. Jedną z głównych przyczyn takiego stanu rzeczy jest m.in. niewystarczająca infrastruktura turystyczno-wypoczynkowa, brak spójnej oferty turystyczno-rekreacyjnej wszystkich gmin, brak ich zintegrowania, brak jednolitego i skutecznego systemu promocji obszaru, wizualizacji i informacji w zakresie oferty spędzania czasu wolnego, zły stan techniczny niektórych obiektów kulturowych, w tym zabytków czy ograniczone możliwości udostępniania (Źródło: badania ankietowe oraz dane z 7 warsztatów). Równocześnie uczestnicy prowadzonych badań, jako istotny dla podnoszenia komfortu życia na obszarze LGD, postrzegają przede wszystkim rozwój infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, oferty czasu wolnego oraz rozwoju przedsiębiorczości na obszarze Partnerstwa.

Wśród czynników, które negatywnie przekładają się na ocenę jakości życia na obszarze LGD – a więc obszarów problemowych - wskazywano przede wszystkim: niewystarczająca infrastruktura turystyczna, rekreacyjna i sportowa, jakość infrastruktury drogowej i połączeń komunikacyjnych, niski poziom rozwoju gospodarczego oraz sytuację na rynku pracy. Mieszkańcy wyraźnie dostrzegają więc potrzebę pogłębiania istniejącej oferty czasu wolnego, w tym m.in. poprzez inwestycje w niekomercyjną infrastrukturę rekreacyjną oraz kulturową, a także potrzebę tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze LGD.

Dane demograficzne:

Grupy szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR.

Potencjał demograficzny

GMINA	KOBIETY	MĘŻCZYŹNI	OGÓLEM
Bodzanów	4237	4179	8416
Bulkowo	2961	2876	5837
Brochów	2156	2134	4290
Mała Wieś	3142	3094	6236
Młodzieszyn	2833	2774	5607
Radzanowo	4163	4089	8252
Wyszogród	2908	2878	5786
OBSZAR PARTNERSTWA OGÓLEM	22400	22024	44424

Źródło: *Urząd Statystyczny w Warszawie*

Liczba ludności obszaru objętego LSR LGD *Razem dla Rozwoju* na dzień 31.12.2013 r. wynosiła prawie 45 tysięcy. Ludność ta zamieszkiwała 201 miejscowości (178 sołectw), w tym jeden niewielki, liczący około 3.000 mieszkańców, ośrodek miejski: Wyszogród. Średnia gęstość zaludnienia obszaru LGD wynosi 56 mieszkańców na km², co jest wartością wyraźnie niższą od średniej krajowej (123 osoby/km²), a tym bardziej - Mazowsza (150 osób/km²).

W latach 2010-2013 na analizowanym obszarze **utrzymywał się trend związany z przyrostem ogólnej liczby ludności**. Zjawisko to było szczególnie dynamiczne w latach 2010-2012. Od 2012 do chwili obecnej występuje niewielki ubytek liczby mieszkańców (w stosunku do szczytowego okresu w 2012 r. jest to około 120 osób).

Tabela Zmiana liczby ludności obszaru LGD w latach 2010-2013 (w podziale na gminy).

Gmina	Liczba mieszkańców gminy wg stanu na 31.12. danego roku			
	2010	2012	2013	Różnica (2013-2010)
Bodzanów	8429	8423	8416	-13
Bulkowo	5860	5838	5837	-23
Brochów	4296	4304	4290	-6
Mała Wieś	6273	6272	6236	-37
Młodzieszyn	5585	5631	5607	+22
Radzanowo	8027	8220	8252	+225
Wyszogród	5897	5853	5786	-111
RAZEM	44367	44541	44424	+55

Źródło: *opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.*

Łącznie na przestrzeni analizowanych lat (2010-2013) **liczba mieszkańców obszaru LGD zwiększyła się o 55 osób** (0,12 % wartości dla roku bazowego). Największy przyrost wystąpił w gminie Radzanowo (225 osób) – co spowodowane jest oddziaływaniem aglomeracji Płocka i migracją jej mieszkańców na tereny gmin sąsiadujących. Także w gminie Młodzieszyn można odnotować nieznaczący wzrost liczby mieszkańców. Pozostałe gminy wykazują spadek liczby mieszkańców – największy spadek odnotowała gmina Wyszogród (o 111 osób).

Tabela Przyrost naturalny na 1000 osób wg gmin w latach 2010-2013.

Gmina	Przyrost naturalny na 1000 osób wg gmin			
	2010	2012	2013	Skumulowany przyrost naturalny na 1000 osób
Bodzanów	-13	-19	-4,39	-13
Bulkowo	-7	-22	-2,7	-23
Brochów	-25	-10	2,33	-6
Mała Wieś	-13	-20	-3,2	-37
Młodzieszyn	-14	-12	-4,2	+22
Radzanowo	-27	-11	-0,72	+225
Wyszogród	-1,18	1,03	-3,7	-3,85

Powiat Plocki	0,2	-0,3	-1,1	-1,2
Powiat Sochaczewski	1	0,1	0,2	1,3
Województwo Mazowieckie	1,4	0,53	0,2	2,13
POLSKA	0,9	0	-0,5	0,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Zwiększająca się liczba ludności nie jest pochodną dodatniego przyrostu naturalnego, który na obszarze LGD wykazuje wartości ujemne w analizowanych latach. Podczas gdy w województwie mazowieckim niewielki przyrost naturalny utrzymuje się od 2010 roku, a w skali kraju mamy do czynienia ze stagnacją. Na analizowanym obszarze wyniki są niezadowolające gdyż większość gmin wykazuje ujemny przyrost naturalny, co świadczy o wyludnianiu się obszaru Partnerstwa oraz postępującym procesie starzenia się jego społeczeństwa.

Analiza przyrostu naturalnego w poszczególnych gminach nie ukazuje wewnętrznego zróżnicowania. We wszystkich gminach odnotowano ujemny przyrost naturalny. Skumulowany przyrost naturalny poza gm. Młodzieszyn i Radzanowo, wykazywał również wartość ujemną.

Tabela Saldo migracji na 1000 osób wg gmin w latach 2010-2013.

Gmina	Saldo migracji na 1000 osób wg gmin			
	2010	2012	2013	Skumulowane saldo migracji na 1000 osób
Bodzanów	1,78	-0,12	0,35	2,01
Bulkowo	-3,75	-0,51	3,42	-0,82
Brochów	1,16	3,45	-5,82	-1,21
Mała Wieś	-0,79	0,79	-4,0	-4,0
Młodzieszyn	0,89	5,32	1,78	7,99
Radzanowo	12,46	7,29	2,42	22,17
Wyszogród	-0,33	1,2	-1,72	-0,85
Powiat Plocki	4,97	3,51	1,81	10,29
Powiat Sochaczewski	1,11	0,7	0,25	2,06
Województwo Mazowieckie	2,72	2,51	2,51	7,74
POLSKA	-0,1	-0,2	-0,5	-0,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na obszarze LGD występuje zmienne saldo migracji: dodatnie w gminach Radzanowo i Bodzanów – oddziaływanie miasta Płock oraz Młodzieszyn – oddziaływanie miasta Sochaczewa (utrzymujące się w latach 2010-2013), gdzie więcej osób zamieszkiwało teren tych gmin, niż wprowadzało się w kolejnych latach. W pozostałych gminach obserwujemy ujemne saldo mieszkańców – więcej osób wyprowadzało się niż zamieszkiwało na terenie gmin. W dodatku odpływ mieszkańców jest znacznie bardziej dynamiczny niż w skali województwa i Polski. Największy ubytek mieszkańców w wyniku migracji dotknął zaś gminę Mała Wieś (wartość skumulowana -4,0 na każdy tysiąc mieszkańców).

Udział % poszczególnych grup w ogólnej liczbie ludności obszaru

Ludność obszaru ogółem	Kobiety	Mężczyźni
100%	50,42	49,58

Źródło: Urząd Statystyczny w Warszawie

Na terenie LGD występuje **zbilansowana struktura płciowa mieszkańców** z niewielką przewagą kobiet (50,42% kobiet i 49,58% mężczyzn).

Ludność obszaru cechuje względna równowaga płci z niewielką przewagą kobiet. Na 100 mężczyzn przypadają tu 101 kobiety, mniej niż przeciętnie w Polsce i znacznie mniej niż w miastach. W rzeczywistości ta przewaga jest znacznie większa w starszych grupach wiekowych, podczas, gdy kobiet młodszych roczników jest mniej niż mężczyzn.

Przewaga liczbowa kobiet jest minimalnie większa na obszarach miejskich Partnerstwa (104 kobiety na 100 mężczyzn), niż na obszarach wiejskich (niecałe 101 kobiety na 100 mężczyzn). W praktyce oznacza to, że odpływ młodych kobiet z miasteczka obszaru do większych ośrodków miejskich regionu jest nieco mniejszy niż z obszarów

wiejskich.

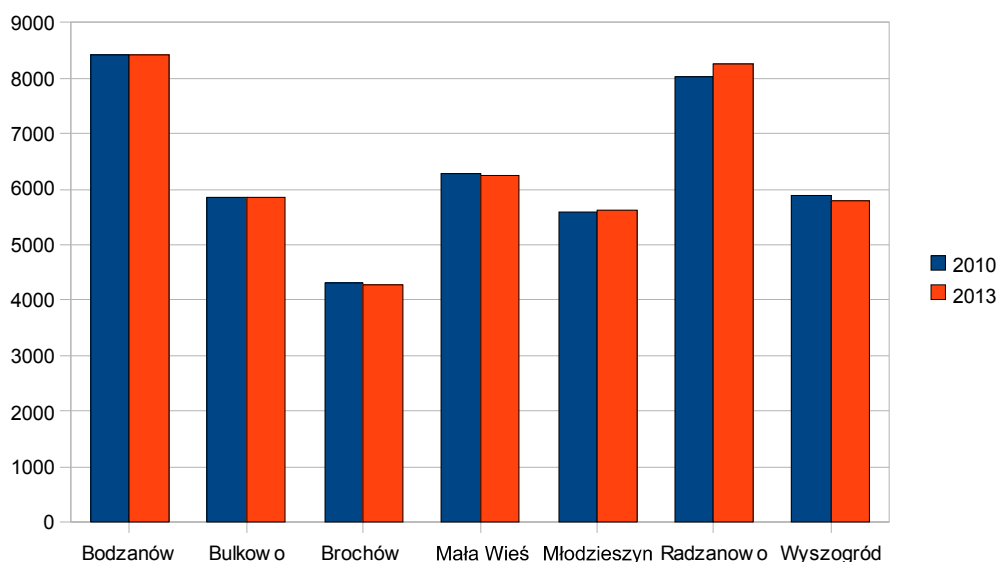
Ludność w podziale na grupy wiekowe (dane na dzień 31.12.2013 r)

Ludność ogółem		Ludność w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej)		Ludność w wieku produkcyjnym		Ludność w wieku poprodukcyjnym	
Liczba bezwzględna	Udział %	Liczba bezwzględna	Udział %	Liczba bezwzględna	Udział %	Liczba bezwzględna	Udział %
44424	100	8511	19,1	27844	62,68	8069	18,16

Źródło: Bank Danych Regionalnych GUS – opracowanie własne

Spółeczność obszaru objętego LSR jest ciągle dość młoda, prawie 20% mieszkańców jest w wieku przedprodukcyjnym. Jednocześnie dość liczna jest ludność w wieku poprodukcyjnym. Oznacza to, że grupa mieszkańców w wieku produkcyjnym jest relatywnie mało liczna – ma trudne zadanie utrzymania obu pozostałych grup wiekowych. Oznacza to także konieczność stworzenia znacznej liczby nowych miejsc pracy dla młodych ludzi wchodzących na rynek pracy oraz podejmowania działań wykorzystujących potencjał społeczny ludzi już nieaktywnych zawodowo.

WYKRES LUDNOŚĆ 2010-2013

Proces depopulacji dotyczy aż 5 z 7 gmin obszaru. Tylko granicząca z Płockiem Gmina Radzanowo i nieznacznie Gmina Młodzieszyn zwiększyły liczbę ludności dzięki osadnictwu na graniczących z miastem Płockiem terenach (podczas gdy jej rolnicze obszary też wyludniają się). Najniższy spadek liczby mieszkańców wykazały Gminy Bodzanów i Bulkowo, podczas gdy największy ubytek dotknął gminę Wyszogród.

Mieszkańców na obszarze ubywa m.in. ze względu na ujemny przyrost naturalny. Jednak główną przyczyną jest odpływ ludności z obszaru. Młodzi i bardziej operatywni mieszkańcy opuszczają go, udając się na ogół do pobliskich miast, a w ostatnich latach także za granicę, w poszukiwaniu lepszej pracy i warunków życia. Jednocześnie trwa napływ ludności, głównie miejskiej, która poszukuje tu lepszych i tańszych warunków mieszkaniowych. Napływ ten nie równoważy jednak odpływu – w rezultacie bilans migracji jest negatywny.

Analizy dotyczące struktury demograficznej pokazują, że obszar LGD charakteryzują wartości znacznie niższe niż średnia wojewódzka i ogólnopolska. Jak pokazują wyniki analiz obszar zaczyna odczuwać silną presję demograficzną związaną z bardzo dynamicznym wzrostem odsetka najstarszych mieszkańców. W kolejnych latach tendencja ta będzie przybierać na sile, co wymusi rozwój usług i produktów kierowanych do grupy osób w wieku poprodukcyjnym.

Poziom wykształcenia

Mieszkańcy obszaru działania LGD charakteryzują się nieco niższym od średniej krajowej poziomem wykształcenia. Ostatnią istotną cechą demograficzną jest poziom wykształcenia mieszkańców. Dane z Narodowego Spisu Powszechnego przeprowadzonego w 2011 r. pokazują, że **struktura wykształcenia mieszkańców obszaru LGD jest słabsza niż średnie wyniki w województwie mazowieckim i w kraju**. Największy odsetek mieszkańców legitymuje się wykształceniem zasadniczym zawodowym, średnim i policealnym oraz ukończonym podstawowym (łącznie odsetek takich osób przekracza 3/4 ogółu mieszkańców). Najmniej liczną grupę stanowią osoby bez wykształcenia i takie, które nie ukończyły szkoły podstawowej (1%). Osoby z wykształceniem wyższym stanowiły około 10%

badanych (przy średniej ogólnopolskiej wynoszącej 17%).

Podsumowanie: na obszarze LGD od kilku lat spada łączna liczba ludności. Teren ten charakteryzuje stosunkowo niekorzystna struktura demograficzna, zbilansowana struktura płciowa i ujemny przyrost naturalny. Na całym obszarze występuje jednak zjawisko zmniejszania się liczby osób młodych i jednoczesnego dynamicznego przyrostu osób starszych, co w kolejnych latach zwiększy presję demograficzną. Wykształcenie mieszkańców obszaru jest niższe niż średnie wartości dla Polski i województwa mazowieckiego. Za szczególnie niepokojącą tendencję należy uznać ujemne saldo migracji dla gmin znajdujących się poza wpływem aglomeracji miasta Płocka i Sochaczewa.

Gospodarka i miejsca pracy

Gospodarka obszaru objętego LSR historycznie zdominowana była przez rolnictwo. Sprzyjające warunki dla jego rozwoju były podstawą rozwoju dużej ilości majątków ziemskich. Podobnie jak dziś uprawiano głównie zboża i ziemniaki i hodowano bydło i trzodę chlewną. Poza rolnictwem duży wpływ na rozwój obszaru miała Wisła.

Dziś, ze względu na niskie stany wody, gospodarcza funkcja Wisły straciła na znaczeniu na korzyść szlaków lądowych. Obszar Partnerstwa położony jest po prawej, północno-wschodniej stronie Wisły (poza Gminą Młodzieszyn i Brochów), pomiędzy Płockiem, Warszawą, Płońskiem, Nowym Dworem Mazowieckim i Sochaczewem. Z miastami tymi łączy go drogi: krajowa – międzyregionalna nr 62 (z Płockiem i Nowym Dworem), krajowa – międzyregionalna nr 50 (z Płońskiem i Sochaczewem), regionalna nr 567 (z Płockiem i Płońskiem). Przez 7 gmin obszaru Partnerstwa nie przebiega żadna linia kolejowa. Jest on więc dostępny za pomocą komunikacji samochodowej, relatywnie dobrze rozwiniętej komunikacji autobusowej (tranzytowej i lokalnej) oraz – w przypadku Wisły – drogą wodną, gdzie, ze względu na naturalność koryta rzeki, jako środki transportu w grę mogą wchodzić tylko niewielkie jednostki pływające o małym zanurzeniu - w związku z czym brak jest regularnej komunikacji o charakterze komercyjnym.

Odległość od międzynarodowego lotniska w Warszawie wynosi 70-110 km. 15 lipca 2012 nastąpiło otwarcie międzynarodowego portu lotniczego w Modlinie (odległość 40-60 km). Lotnisko obsługuje loty rejsowe krótkiego i średniego zasięgu tanich linii lotniczych do miast europejskich, loty krajowe i rejsy czarterowe.

Gospodarka na obszarze działania Partnerstwa LGD nadal zdominowana jest przez rolnictwo. Wynika to z wielu czynników typu: położenie geograficzne, ukształtowanie terenu, zasoby naturalne (rodzaj gleb oraz surowce), dziedziczna tradycja itp. Przeważa chów trzody chlewnej i bydła mlecznego oraz uprawa zbóż. W południowo-wschodniej części obszaru licznie występują gospodarstwa specjalizujące się w uprawach warzyw i owoców. Sektor ten daje zatrudnienie ponad 25% mieszkańców obszaru. Łączna ilość wszystkich gospodarstw rolnych na obszarze to przekracza 9.000, natomiast średnia wielkość gospodarstwa rolnego to niespełna 10 ha.

Drugim po rolnictwie źródłem utrzymania jest praca najemna. Tylko niespełna 20% osób z tej grupy pracuje na terenie gminy, którą zamieszkuje. Pozostała część pracuje w okolicznych miastach, które posiadają lepszą ofertę pracy niż obszar LGD i stanowią alternatywę na tyle atrakcyjną, iż pozbawiają go kapitału ludzkiego. Są to głównie: Płock, Płońsk, Sochaczew, Warszawa i Nowy Dwór Mazowiecki. Trwającym od kilku lat zjawiskiem jest emigracja mieszkańców za granicę. Dane określające liczbę mieszkańców obszaru pracujących za granicą są bardzo trudne do zebrania, ale można ją szacować na ok. 2-3% pracujących, najczęściej w Wielkiej Brytanii, Irlandii i Skandynawii.

Trzecim co do ważności źródłem utrzymania mieszkańców jest działalność na własny rachunek. Na terenie Partnerstwa działa 2648 podmiotów gospodarczych (dane GUS na koniec 2009r) zarejestrowanych w ewidencji działalności gospodarczej. Przeważają podmioty prowadzące działalność w sektorze usług. Ma on też największy udział w zatrudnieniu. Najmniejszą aktywność gospodarczą odnotowuje się w przemyśle.

Przedsiębiorstwa funkcjonujące na obszarze objętym LSR średnio zatrudniają od 2 do 3 osób. Występuje tylko kilka przedsiębiorstw i instytucji (poza administracją i oświatą), które zatrudniają znacznie większą liczbę osób.

Rynek pracy i zatrudnienie

Rynek pracy jest kluczową dziedziną, charakteryzującą potencjał i ograniczenia rozwojowe poszczególnych obszarów. W przypadku terenu objętego działalnością LGD **charakterystycznym elementem jest niski stopień aktywności ekonomicznej ludności** (obliczany jako liczba zatrudnionych na 1.000 mieszkańców).

Tabela Pracujący na 1000 ludności na obszarze LGD w latach 2010-2013.

Gmina	Pracujący na 1000 ludności w latach 2010-2013			
	2010	2012	2013	Zmiana w latach 2010-2013
Bodzanów	63	67	62	-1
Bulkowo	43	48	49	+6
Brochów	98	135	138	+40
Mała Wieś	64	64	67	+3
Młodzieszyn	43	50	56	+13
Radzanowo	64	67	73	+7
Wyszogród	87	87	90	+3
Powiat Płocki	92	92	94	+2

Powiat Sochaczewski	197	200	210	+13
Województwo Mazowieckie	330	331	331	+1
POLSKA	223	223	226	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na analizowanym terenie żadna z gmin nie miała współczynnik aktywności zawodowej zbliżony do średniej wojewódzkiej i ogólnopolskiej. Skrajnie niskie wartości charakteryzują zaś cztery gminy: Bodzanów, Bulkowo, Mała Wieś, Wyszogród.

W przypadku obszaru LGD w odniesieniu do aktywności zawodowej mieszkańców występują zbliżone tendencje. We wszystkich gminach z wyjątkiem gminy Bodzanowa współczynnik aktywności rośnie, najwyższy w gminach położonych na terenie powiatu sochaczewskiego Brochów i Młodzieszyn.

W strukturze zatrudnienia w podziale na typy prowadzonej działalności na obszarze LGD dominują usługi, na drugim miejscu jest sektor rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa, najmniejsza liczba osób zatrudniona jest zaś w sektorze przemysłu i budownictwa.

Tabela Pracujący wg sekcji PKD na obszarze LGD w roku 2013.

Gmina	Pracujący na obszarze LGD w %		
	Kobiety	Mężczyźni	Razem
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo			
Powiat płocki	56,7	59,0	57,9
Powiat sochaczewski	28,8	28,3	28,6
Przemysł i budownictwo			
Powiat płocki	8,2	20,66	14,5
Powiat sochaczewski	14,7	32,6	24,3
Handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja			
Powiat Płocki	9,1	12,8	10,9
Powiat Sochaczewski	20,5	26,5	23,7
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości			
Powiat Płocki	1,5	0,2	0,9
Powiat Sochaczewski	2,8	0,9	1,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analiza zatrudnienia według PKD na obszarze LGD wskazuje, że w strukturze zatrudnienia dominował sektor usług. Słabo rozwinięta gospodarka obszaru nie generuje wystarczającej ilości miejsc pracy dla jego mieszkańców. Sytuacji tej nie poprawia również fakt, iż istotna część populacji w wieku produkcyjnym zatrudnia się poza obszarem, gdyż nadal stopa bezrobocia dla obszaru pozostaje wysoka w relacji do średnich wartości dla kraju i dla województwa mazowieckiego. Ponadto obserwowanym zjawiskiem, oprócz jawnego bezrobocia, jest jeszcze występujące w regionie bezrobocie ukryte, polegające na utrzymywaniu nadmiernego zatrudnienia w gospodarstwach rolnych. Brak zatrudnienia i patologie społeczne (oba zjawiska są często ze sobą powiązane) powodują, że znaczący odsetek mieszkańców obszaru korzysta z pomocy społecznej oferowanej przez Gminy i niektóre organizacje społeczne. Rynek pracy jest kluczową dziedziną, charakteryzującą potencjał i ograniczenia rozwojowe poszczególnych obszarów. W przypadku terenu objętego działalnością LGD **charakterystycznym elementem jest niski stopień aktywności ekonomicznej ludności** (obliczany jako liczba zatrudnionych na 1.000 mieszkańców).

Tabela Pracujący na 1000 ludności na obszarze LGD w latach 2010-2013.

Gmina	Pracujący na 1000 ludności w latach 2010-2013			Zmiana w latach 2010 - 2013
	2010	2012	2013	
Bodzanów	63	67	62	-1
Bulkowo	43	48	49	+6
Brochów	98	135	138	+40
Mała Wieś	64	64	67	+3
Młodzieszyn	43	50	56	+13
Radzanowo	64	67	73	+9

Wyszogród	87	87	90	+3
Powiat Płocki	92	92	94	+2
Powiat Sochaczewski	197	200	210	+13
Woj. Mazowieckie	330	331	331	+1
POLSKA	223	224	286	+66

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na analizowanym terenie żadna z gmin nie osiągnęła współczynnik aktywności zawodowej zbliżonego do średniej powiatowej, wojewódzkiej i ogólnopolskiej. Wszystkie gminy cechuje bardzo niski wskaźnik aktywności zawodowej. Skrajnie niskie wartości charakteryzują zaś pięć gmin: Bodzanów, Bulkowo, Mała Wieś, Młodzieszyn, Radzanowo.

W przypadku obszaru LGD w odniesieniu do aktywności zawodowej mieszkańców występują przeciwstawne tendencje. W sześciu gminach współczynnik aktywności rośnie (Bulkowo, Brochów, Mała Wieś, Młodzieszyn, Radzanowo, Wyszogród), w jednej zaś się zmniejsza (Bodzanów).

Jednym z największych problemów obszaru w zakresie rynku pracy jest **wysoka stopa bezrobocia wśród mieszkańców**.

Tabela Bezrobocie na obszarze LGD wg stanu na 31.12.2013 r.

Gmina	Liczba osób bezrobotnych	Stopa bezrobocia	Udział osób bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym
Bodzanów	646		12,2 %
Bulkowo	408		11,3 %
Brochów	285		10,6 %
Mała Wieś	410		10,6 %
Młodzieszyn	277		8,0 %
Radzanowo	605		10,9 %
Wyszogród	359		10,0 %
Powiat płocki	8198	21,9 %	11,7 %
Powiat sochaczewski	4031	11,5 %	7,5 %

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Pomimo wzrastającego poziomu życia w skali gmin obszaru LGD widocznych jest kilka istotnych problemów dotyczących bezrobocia:

- **Rosnący problem bezrobocia wśród osób powyżej 50 roku życia**, który dotyczy całego powiatu płockiego i sochaczewskiego, związany przede wszystkim z ograniczoną mobilnością i brakiem kwalifikacji dostosowanych do rynku pracy.
- **Osoby długotrwale pozostające bez zatrudnienia, które w 2013 roku stanowiły prawie 50% zarejestrowanych na obszarze LGD bezrobotnych**. Osoby długotrwale bezrobotne, wraz z przedłużającym się czasem pozostawania poza sferą zatrudnienia, mogą mieć coraz większe problemy z ponowną adaptacją do wymagań rynku pracy.
- **Obserwowalny jest wysoki poziom bezrobocia wśród osób młodych (18-34 lata)** – w 2013 roku stanowili oni 30 % ogółu bezrobotnych z obszaru LGD.
- **Wśród bezrobotnych przeważają kobiety**, zjawisko takie występuje we wszystkich analizowanych gminach. Szczególnie wyraźnie problem bezrobocia kobiet widoczny jest w gminie Bodzanów (tu bezrobotna jest co szósta kobieta w wieku produkcyjnym).

Potwierdzeniem sytuacji na rynku pracy wynikającej z danych statystyki publicznej są wyniki badania społecznego wśród mieszkańców obszaru LGD. Jako grupy znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, wskazywali oni przede wszystkim **kobiety, osoby młode do 30 roku życia oraz osoby powyżej 50 roku życia, a także osoby długotrwale bezrobotne**.

Dane te świadczą o nieskuteczności dotychczasowych mechanizmów aktywizacji bezrobotnych i konieczności podjęcia dalszych działań w celu redukcji odsetka osób pozostających bez pracy.

Tabela Przedsiębiorczość na obszarze LGD wg stanu na 31.12.2013 r.

Gmina	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON	Liczba zarejestrowanych podmiotów w REGON na tysiąc mieszkańców	Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców
Bodzanów	475	89	48
Bulkowo	236	65	32
Brochów	392	145	72
Mała Wieś	293	96	35
Młodzieszyn	316	161	56
Radzanowo	526	98	53
Wyszogród	306	85	36
RAZEM	2544 podmiotów gospodarczych	96 podmiotów gospodarczych na tysiąc mieszkańców	50 osób prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców
ŚREDNIA dla obszaru	367 podmiotów gospodarczych na gminę	-	-
ŚREDNIA dla województwa mazowieckiego	-	136 podmiotów gospodarczych na tysiąc mieszkańców	92 osób prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców
ŚREDNIA dla Polski	-	106 podmiotów gospodarczych na tysiąc mieszkańców	77 osób prowadzących działalność gospodarczą na tysiąc mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Poziom rozwoju przedsiębiorczości na terenie LGD jest niższy od wskaźników ogólnopolskich i średniej wartości dla województwa mazowieckiego. Na każdy tysiąc mieszkańców na obszarze LGD funkcjonują 96 podmioty gospodarcze. Jest to wynik wyraźnie niższy niż w całym województwie mazowieckim (136 podmiotów) i Polsce (106 podmiotów).

Stosunkowo duży odsetek przedsiębiorców na obszarze LGD to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Średnio na obszarze LGD jest to 50 osób na 1000 mieszkańców, co jednak daje wskaźnik niższy od średniej wojewódzkiej (92 osób) i krajowej (77 osób).

Gminami o najwyższym poziomie przedsiębiorczości są gmina Brochów i Młodzieszyn. Najniższe wartości wskaźników odnotowano za to w gminie Bulkowo.

Obszar LGD cechuje duże opóźnienie, jeżeli chodzi o wspieranie rozwoju przedsiębiorczości. Ostatnie lata odznaczały się podejmowaniem działań na rzecz aktywizacji gospodarczej regionu, co spowodowało nieznaczną poprawę tej sytuacji. Na obszarze partnerstwa podejmowane były działania samorządów na rzecz aktywizacji środowiska przedsiębiorców, poprzez realizację projektów z zakresu angażowania społeczności lokalnych w rozwój przedsiębiorczości, nawiązanie współpracy z Izbą Gospodarczą Regionu Płockiego i utworzeniem jej oddziału w gm. Wyszogród w partnerstwie z LGD Razem dla Rozwoju, które zapewnia obsługę administracyjną ww. Partnerstwa. Powyższe działania miały charakter nawiązania współpracy, co jednak nie przełożyło się na tworzenie nowych miejsc pracy w regionie. Ponadto na terenie obszaru Partnerstwa występuje niewiele funkcjonujących instytucji otoczenia biznesu. Należą do nich: banki spółdzielcze, biura rachunkowe, przedstawicielstwa firm ubezpieczeniowych.

Konieczne jest zatem podejmowanie kolejnych działań przyczyniających się do aktywizacji gospodarczej, rozwoju przedsiębiorczości i tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze Partnerstwa

Podsumowanie: na obszarze LGD występuje niski wskaźnik aktywności zawodowej ludności oraz wysoka stopa bezrobocia, rosnąca w latach 2010-2013 i dotycząca szczególnie mocno osoby młode, kobiety i osoby powyżej 50 roku życia. Poziom przedsiębiorczości mieszkańców obszaru jest znacznie niższy od wskaźników wojewódzkich i krajowych (choć między poszczególnymi gminami występują znaczne różnice w tym zakresie). Za strategiczne gałęzie gospodarki na analizowanym obszarze należy uznać rolnictwo, handel i budownictwo.

Poziom aktywności społecznej

Wśród pozytywnych cech miejscowej społeczności, uczestnicy szkoleń i warsztatów często wymieniali zachowane więzi międzyludzkie i chęć do wzajemnej pomocy. W społeczności siedmiu gmin nie występują istotniejsze konflikty o trwałym charakterze. Dobrze układają się relacje między dwoma Kościołami obecnymi na tym terenie: Rzymskokatolickim i Mariawitami. Ludność napływowa (z Płocka i innych miast) stopniowo integruje się z rdzennymi mieszkańcami obszaru, odgrywając coraz istotniejszą rolę w życiu społecznym.

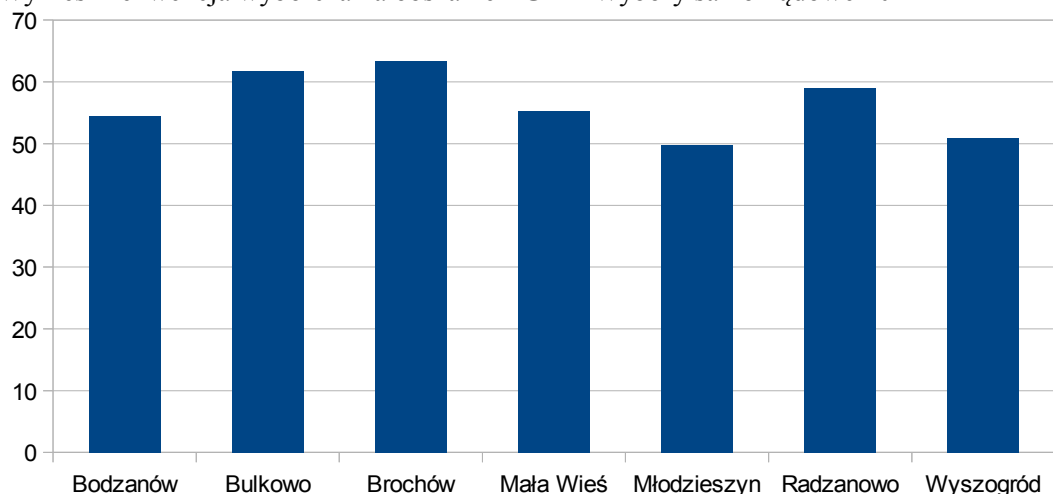
Wspomniana chęć pomocy niekoniecznie jednak oznacza istnienie trwałych, zorganizowanych form współpracy. Organizacja taka, gdy występuje, przyjmuje formy grup nieformalnych lub formalnych (stowarzyszeń). Te ostatnie można podzielić na dwie kategorie. Pierwszą swoją genezę datuje się na okres poprzedzający samorządność, czyli do lat 1990 – 95. Można w niej wyróżnić (działające do dziś i będące łącznikami dla różnych pokoleń mieszkańców wsi) dość liczne na tym terenie, ale często niezbyt aktywne Ochotnicze Straże Pożarne oraz niezbyt już liczne Koła Gospodyń Wiejskich. Druga grupa to organizacje, które w porównaniu z poprzednimi działają stosunkowo niedawno. Są to na ogół różnego typu stowarzyszenia. Organizacje te, oprócz skupiania w swych szeregach mieszkańców o podobnych zainteresowaniach, poglądach czy ideologiach, wybiegają dalej w swym działaniu niż obecnie OSP czy KGW. Podejmują się one działań na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, stając się powoli partnerami lokalnych samorządów. Uzupełniają lub wręcz wyręczają samorządy w inicjatywach, głównie w sferze działalności społecznej i kulturalnej. Ich działania stają się coraz bardziej profesjonalne, jednak dążenie do osiągnięcia pełnego profesjonalizmu hamowane jest przez brak odpowiedniego zaplecza technicznego oraz wsparcia merytorycznego i finansowego. Te dwa ostatnie są naczyniem połączonym, tzn. odpowiednie umiejętności merytoryczne pozwalają pozyskiwać środki finansowe.

Funkcjonujące na obszarze LGD organizacje pozarządowe i szeroki zakres ich działalności i zainteresowań świadczy o dużym potencjale społecznym obszaru Partnerstwa. Niestety niski poziom zaangażowania mieszkańców w działalność tych organizacji jest nie satysfakcjonujący. Idea zlecenia zadań samorządowych organizacjom pozarządowym jest ciągle dość nowa na tym obszarze. Na całym obszarze partnerstwa funkcjonuje tylko jedna spółdzielnia socjalna „Wyszogrodzianka”, działająca na terenie gm. Wyszogród, zawiązana przez osoby bezrobotne z terenu tej gminy. Zwiększenie aktywności społecznej mieszkańców i poziomu współpracy organizacji i samorządów będzie jednym z głównych celów dla działań realizowanych w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju.

Aktywność społeczno-polityczna

Miarą aktywności społeczno-politycznej społeczności lokalnych jest frekwencja w wyborach. W gminach objętych LSR jej poziom był następujący:

Wykres Frekwencja wyborcza na obszarze LGD – Wybory samorządowe 2014

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza www.pkw.gov.pl

Mieszkańcy obszaru działania LGD *Razem dla Rozwoju* aktywnie uczestniczą w demokracji na poziomie lokalnym. Frekwencja w wyborach samorządowych w 2014 roku na obszarze LGD była wyraźnie wyższa nie tylko od średniej dla kraju, ale także od tej dla Mazowsza. Świadczy to o chęci i poczuciu wpływu na sprawowanie władzy w miejscu życia mieszkańców obszaru.

Problemy społeczne obszaru LGD Razem dla Rozwoju.

Na analizowanym obszarze występuje stosunkowo wysokie zagrożenie wykluczeniem społecznym mieszkańców. Choć w latach 2010-2013 procentowy udział osób objętych pomocą społeczną wśród mieszkańców obszaru Partnerstwa uległ wyraźnemu zmniejszeniu, to nadal jest to poważne zagrożenie dla rozwoju gmin wchodzących w skład LGD.

Z zasiłków i zapomóg w ramach opieki społecznej w 2013 r. korzystało prawie 6 500 osób.

Tabela Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD w latach 2010 - 2013

Gmina	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej w %			
	2010	2012	2013	Zmiany w latach 2010-2013
Bodzanów	12	13	14	+2
Bulkowo	27	21	21	- 6
Brochów	15	14	15	0
Mała Wieś	13	13	13	0
Młodzieszyn	26	16	16	-10
Radzanowo	7	6	6	-1
Wyszogród	26	22	24	-2
Powiat Płocki	16	13	14	- 2
Powiat sochaczewski	10	10	10	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Mimo pewnej poprawy zaobserwowanej w latach 2010-2013 odsetek osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze LGD jest wyższy niż średnia wojewódzka i ogólnopolska.

Według danych za 2013 r. wydatki na pomoc społeczną na obszarze LGD wynosiły od 2 do 3,5 milionów złotych rocznie na gminę. Tak znaczne kwoty przeznaczane na opiekę społeczną mogą utrudnić realizację działań rozwojowych na obszarze przez ograniczenie zasobów budżetowych poszczególnych JST.

Tabela Wydatki na pomoc społeczną na obszarze LGD w latach 2010-2013

Gmina	Wydatki na pomoc społeczną w latach 2010-2013 w %			
	2010	2012	2013	Zmiany w latach 2010-2013
Bodzanów	15,8	15,7	18,7	+3,1
Bulkowo	18,1	17,9	14,8	-3,8
Brochów	17,2	19,5	20,4	+3,2
Mała Wieś	16,8	17,7	16,3	-0,5
Młodzieszyn	19,9	16,1	16,3	-3,6
Radzanowo	14,8	13,9	11,8	-3,0
Wyszogród	16,4	15,7	17,2	+0,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Podsumowanie: na obszarze LGD występuje wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej (wyższy niż średnia wojewódzka i krajowa). W ostatnich latach liczba klientów opieki społecznej uległa zmniejszeniu, ale jednocześnie drastycznie wzrosły wydatki z budżetów poszczególnych gmin, kierowane na wsparcie systemu walki z wykluczeniem społecznym.

Edukacja i infrastruktura kulturalna:

Teren objęty działalnością LGD wyróżnia stosunkowo słabo rozbudowana oferta opieki nad najmłodszymi mieszkańcami. **W żadnej z gmin nie funkcjonuje żłobek ani klub malucha.**

Także w przypadku oferty opieki przedszkolnej można zauważyć istotne różnice pomiędzy poszczególnymi gminami, wchodzącymi w skład LGD. W gminie Radzanowo i Wyszogród odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną jest wyższy niż w pozostałych gminach obszaru partnerstwa.

Pozostałe gminy charakteryzuje znacznie niższy zasięg dostępności oferty przedszkolnej. Wszystkie pozostałe gminy partnerstwa osiągają niższe wyniki w tym zakresie, gdzie w przedszkolach przebywa zdecydowanie mniej niż 50% dzieci w wieku przedszkolnym.

Tabela Odsetek dzieci objętych opieką przedszkolną na obszarze LGD w latach 2010-2013.

Gmina	Liczba dzieci objętych opieką przedszkolną			
	2010	2012	2013	Zmiany w latach 2010-2013
Bodzanów	164	234	257	+63
Bulkowo	111	106	144	0
Brochów	63	87	66	+3
Mała Wieś	120	130	141	+21
Młodzieszyn	102	115	125	+23
Radzanowo	166	175	217	+51
Wyszogród	128	162	162	+34

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Analizowany obszar znacznie lepiej wypada w ocenie dostępności oferty edukacyjnej na poziomie szkolnym. Na terenie LGD występuje rozbudowana sieć placówek oświatowych, obejmująca 24 szkół podstawowych, 9 gimnazjów i 3 szkoły ponadgimnazjalne i policealne. Wyróżnikiem obszaru jest duża dostępność szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Tabela Placówki edukacyjne na obszarze LGD w 2013 r.

Gmina	Szkoły podstawowe	Szkoły gimnazjalne	Szkoły ponadgimnazjalne i policealne			
	obiekty	uczniowie	obiekty	uczniowie	obiekty	uczniowie

Bodzanów	4	248	0	0	0	0
Bulkowo	5	220	0	0	0	0
Brochów	2	86	0	0	0	0
Mała Wieś	4	221	0	0	0	0
Młodziszyn	3	190	0	0	0	0
Radzanowo	3	160	0	0	0	0
Wyszogród	3	175	3	364	0	0

Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży to także jedno z głównych zadań placówek kulturalnych, działających na obszarze LGD (domów kultury, świetlic i bibliotek). Dane dotyczące dostępności i skali działań podejmowanych przez poszczególne instytucje kultury ponownie wskazują na ich znaczną aktywność. Pod względem aktywności kulturalnej szczególnie pozytywnie wyróżniają się gminy Radzanowo, Bodzanów, Mała Wieś i Wyszogród. Realizują one liczne wydarzenia dla mieszkańców oraz organizują prace wielu zespołów artystycznych, kół i klubów zainteresowań.

Podsumowanie: za największe obszary ryzyka w analizowanym obszarze należy uznać niewystarczająco rozwiniętą ofertę opieki żłobkowej i przedszkolnej. Infrastruktura edukacyjna i kulturalna rozwinięta jest na obszarze LGD w stopniu przeciętnym.

Spójność obszaru objętego LSR

Obszar LGD *Razem dla Rozwoju* stanowi zwarty geograficznie teren usytuowany w zachodniej części Mazowsza. Jego północno-zachodni brzeg leży w odległości ok. 10 km od granic administracyjnych Płocka, a południowo-wschodni – ok. 60 - 70 km od granic administracyjnych Warszawy. Oś komunikacyjną obszaru stanowi przede wszystkim droga krajowa nr 62 (Warszawa-Płock), przecinająca jego południową część oraz droga krajowa nr 50 (Sochaczew – Płońsk) przecinająca jego wschodnią część.

Pozostałe cechy spójne obszaru Partnerstwa to:

- jest to obszar wiejski (sześć gmin wiejskich i jedna miejsko-wiejska – Wyszogród, w których znajduje się te jedno niewielkie miasto, liczące około 3.000 mieszkańców (tylko ok. 7 % ogólnej liczby mieszkańców obszaru);
- wszystkie gminy partnerstwa są jednostkami niewielkimi - o relatywnie małej liczbie ludności – w sumie nieco ponad 44 400 mieszkańców (w 2013 roku), jednak miejscami (gm. Bodzanów, Wyszogród, zachodnia część Radzanowa) są dość gęsto zaludnione, (Rosnąca liczba mieszkańców w Gminie Radzanowo),
- wszystkie gminy mają charakter typowo rolnicze, brak jest w nich większej ilości znaczących przedsiębiorstw usługowo-produkcyjnych – w strukturze gospodarstw te o niskiej produktywności, praca w nich nie jest w stanie utrzymać właścicieli i ich rodzin, co zmusza do podejmowania pracy poza rolnictwem; cechuje wysokie bezrobocie (jawne i ukryte) - duży odsetek nadliczbowych rąk do pracy w gospodarstwach rolnych oraz niski poziom wykształcenia; zauważalny jest znaczny udział zatrudnienia w sektorze publicznym, w tym szkolnictwie;
- niski poziom rozwoju przedsiębiorczości w gminach będący wynikiem bardziej efektem przymusu ekonomicznego (słaby rynek pracy) niż świadomego wyboru, występujący dotychczas w sposób ekstensywny, przy niskim udziale wsparcia zewnętrznego;
- cztery gminy znajdują się w strefie oddziaływania Płocka, a pozostałe- Warszawy, Płońska i Sochaczewa, co z jednej strony zwiększa ich mieszkańcom możliwości zatrudnienia, ale z drugiej stanowi negatywny bodziec dla rozwoju lokalnego (ze względu na wyrwanie wielu mieszkańców z ich środowiska i konkurencyjną dla lokalnych firm/instytucji ofertę gospodarczą i kulturalną ze strony firm/instytucji wielkomiejskich);
- obszar większości gmin graniczy z Wisłą, której cenna przyrodniczo i krajobrazowo dolina została objęta systemem ochrony NATURA 2000, a pozostałe dwie (Bulkowo i Radzanowo) połączone są z nim ekologicznym łącznikiem doliny Mołtawy i Ryksy, o istotnych w skali subregionu walorach przyrodniczych;
- wszystkie gminy położone są między Płockiem a Warszawą i póki co stanowią one dla tych miast głównie rezerwar taniej, lecz słabo dostosowanej do rynku pracy, siły roboczej; mieszkańcy gmin nie wykorzystują innych możliwości wynikających z tego położenia;
- są to gminy zaniedbane pod względem infrastruktury drogowej, rekreacyjnej i turystycznej oraz społecznej, innej niż podstawowa oświata i opieka zdrowotna, co jest zarówno skutkiem, jak i (choć w mniejszym stopniu) przyczyną dość niskiej aktywności społecznej;
- poziom integracji społecznej jest niski, jak również poziom współpracy między administracją samorządową i organizacjami społecznymi (poza nielicznymi wyjątkami);
- zwarty, a zarazem ograniczony, obszar i zasoby gmin wymuszają koordynację działań inwestycyjnych o charakterze przestrzennym oraz działań prorozwojowych.

Na podstawie diagnozy obszaru LGD zidentyfikowano następujące kluczowe grupy docelowe:

• **Grupy defaworyzowane** – osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, do których należy skierować przede wszystkim działania związane z kształtowaniem i promocją postaw przedsiębiorczych, komercjalizacją usług oferty czasu wolnego, a także rozwojem infrastruktury użyteczności publicznej, w tym przede wszystkim:

- **Kobiety bezrobotne, które przeważają wśród osób pozostających bez pracy** - zjawisko takie występuje we wszystkich analizowanych gminach. Szczególnie wyraźnie problem bezrobocia kobiet widoczny jest w gminie Bodzanów (tu bezrobotna jest co szósta kobieta w wieku produkcyjnym)

- **osoby młode bezrobotne (18-34 lata)** – w 2013 roku stanowili oni 30 % ogółu bezrobotnych z obszaru LGD.

- **bezrobotni powyżej 50 roku życia**, który dotyczy całego powiatu plockiego i sochaczewskiego, związany przede wszystkim z ograniczoną mobilnością i brakiem kwalifikacji dostosowanych do rynku pracy.

- **osoby korzystające z pomocy społecznej oraz osoby niepełnosprawne** - w latach 2010-2013 odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, w tym niepełnosprawni, na obszarze LGD jest wyższy niż średnia wojewódzka i ogólnopolska. Według danych za 2013 r. wydatki na pomoc społeczną na obszarze LGD wynosiły od 2 do 3,5 milionów złotych rocznie na gminę.

Planowany zakres interwencji: Bezpośrednia interwencja polegająca na skierowaniu premii na podejmowanie działalności gospodarczej, z preferencjami dla osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy (PROW 2014-2020).

Pośrednio – preferencje przy wyborze operacji na rozwój istniejących przedsiębiorstw, które zadeklarują zatrudnienie dla osób z grup defaworyzowanych na rynku pracy.

• **Przedstawiciele trzeciego sektora**(organizacje pozarządowe, OSP, grupy nieformalne, sołectwa, zespoły regionalne i ludowe, itp.), **kościóły i związki wyznaniowe** – będące wyrazem aktywności obywatelskiej, nośnikami tradycji i kultury oraz podmiotami aktywnie działającymi na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i zagwarantowania spójności społecznej obszaru.

Planowany zakres interwencji: Realizacja projektów w ramach tzw. grantów na warunkach uproszczonych procedur, bez wymaganego wkładu finansowego do projektów (PROW 2014-2020)

• **Samorządy gminne** (mieszkańcy oraz władze publiczne i instytucje publiczne) – jako podmioty odpowiedzialne m.in. za rozwój infrastruktury i oferty czasu wolnego oraz jej beneficjenci, a także jako podmioty odpowiedzialne za politykę kulturalną, społeczną.

Planowany zakres interwencji: Bezpośrednia interwencja polegająca na skierowaniu wsparcia na przedsięwzięcia z zakresu modernizacji infrastruktury drogowej. Pośrednio – preferencje przy wyborze operacji dotyczących infrastruktury mającej wpływ na poprawę jakości życia, realizujących cele środowiskowe lub klimatyczne

• **Przedsiębiorcy i podmioty gospodarcze, lokalni wytwórcy** – podmioty, które – rozwijając oraz rozszerzając profil swojej działalności – mogą przyczynić się do przywrócenia grup defaworyzowanych na rynku pracy i zapobiegać ich wykluczeniu społecznemu i gospodarczemu.

Planowany zakres interwencji: wsparcia finansowego w formie dofinansowania do rozwoju istniejących przedsiębiorstw (PROW 2014-2020).

Bezpośrednia interwencja polegająca na wsparciu dla osób podejmujących działalność gospodarczą

• **LGD Razem dla Rozwoju** – jako podmiot inicjujący projekty kultywowania lokalnej tradycji i kultury, działania na rzecz integracji i rozwoju oferty czasu wolnego, zwiększania integracji społeczeństwa obszaru LGD oraz kształtowania i animowania postaw przedsiębiorczych.

Planowany zakres interwencji: Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju, wzmacnianie kapitału społecznego w społecznościach wiejskich, stosowanie innowacyjnych rozwiązań w zakresie rozwoju społecznego i gospodarczego

Rozdział IV Analiza SWOT

MOCNE STRONY	Odniesienie do diagnozy / procesu partycypacyjnego	SŁABE STRONY	Odniesienie do diagnozy / procesu partycypacyjnego
--------------	--	--------------	--

<p>1) Korzystne położenie obszaru:</p> <ul style="list-style-type: none"> - bliskość aglomeracji Warszawy, - bliskość rozwijających się ośrodków gospodarczych: Płocka, Płońska i Sochaczewa, - dróg krajowych: nr 62 (Płock-Zakroczym) i nr 50 (Płońsk-Wyszogród) <p>2) Atrakcyjne środowisko naturalne</p> <ul style="list-style-type: none"> - dolina Wisły (istniejący obszar Natura 2000) - występowanie prawnych form ochrony przyrody - naturalny krajobraz przyrodniczy - wysokie walory przyrodnicze regionu 	<p>Diagnoza pkt. 3.1 oraz otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne</p>	<p>1) Odpyływanie mieszkańców i zmniejszający się przyrost naturalny 2) Zjawisko migracji osób młodych i wykształconych z powodu braku perspektyw na rozwój na obszarze. 3) Niskie wykształcenie mieszkańców, braki w kwalifikacjach i kompetencjach 4) Niewielka aktywność zawodowa i wysokie bezrobocie (szczególnie wśród kobiet), problem ukrytego bezrobocia i szarej strefy 5) Brak atrakcyjnych ofert pracy na obszarze, niskie zarobki mieszkańców 6) Ograniczone występowanie lokalnego kapitału 7) Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców 8) Brak wykwalifikowanych pracowników dostosowanych do potrzeb nowoczesnej gospodarki</p>	<p>Diagnoza pkt. 3.1 oraz otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne</p>
<p>3) korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa, także ekologicznego 4) Dość dobrze zachowane dziedzictwo historyczne i kulturowe 5) Potencjał dla tworzenia pozarolniczych miejsc pracy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wzrastająca siła nabywczą mieszkańców tworząca popyt na usługi - korzystne warunki dla rozwoju agroturystyki i turystyki weekendowej <p>6) Zachowane więzi społeczne 7) Bezpieczeństwo 8) Potencjał rozwojowy dużej liczby wykształconych młodych ludzi 9) Postęp cywilizacyjny w społeczeństwie lokalnym jako siła mobilizująca je do działań 10) Występujący potencjał aktywności społeczności lokalnej; 11) Funkcjonowanie Lokalnej Grupy Działania jako stymulatora aktywności lokalnej społeczności i siły napędowej dla współpracy gmin członkowskich</p>	<p>Diagnoza pkt. 3.1 oraz ankiety i otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne</p>	<p>9) Niezadowalający poziom rozwoju infrastruktury: komunikacyjnej, społecznej, komunalnej, rekreacyjnej, kulturowej i turystycznej 10) Emigracja zarobkowa i wyludnianie się obszaru 11) Niewystarczająco rozwinięty sektor gospodarczy (lokalne firmy) i sektor ekonomii społecznej 12) Liczne problemy społeczne w miejscowościach popegeerowskich (bezrobocie, bieda, uzależnienie od zasiłków) 13) Duży odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, rosnące wydatki na ten cel 14) Niewystarczająca oferta opieki nad dziećmi i osobami starszymi. 15) Niewystarczająco atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego (szczególnie dla młodzieży i seniorów) 16) Braki w infrastrukturze transportowej i drogowej i jej zły stan techniczny 17) Niewystarczająca i niedostosowana do potrzeb informacja i promocja, niewielka rozpoznawalność obszaru. 18) Słabo rozwinięta komunikacja publiczna na obszarze. 19) Niewystarczające środki finansowe na wsparcie działalności lokalnych organizacji pozarządowych. 20) Słabo rozwinięta oferta turystyczna/produktów 21) Niski poziom promocji walorów obszaru 9) Niska aktywność społeczna mieszkańców 22) Niski stopień pokrycia obszarów planami zagospodarowania przestrzennego 23) Ograniczona współpraca</p>	<p>Diagnoza pkt. 3.1 oraz ankiety i otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne</p>

		samorządów lokalnych obszaru 24) Niewystarczający poziom świadomości ekologicznej mieszkańców 25) Wysoki odsetek osób wykluczonych społecznie	
SZANSE	Odniesienie do diagnozy / procesu partycypacyjnego	ZAGROŻENIA	Odniesienie do diagnozy / procesu partycypacyjnego
<p>1) Postępujący rozwój gospodarczy pobliskich ośrodków miejskich jako czynnik aktywizujący gospodarczo obszar LGD</p> <p>2) Wzrost siły nabywczej społeczeństwa i poziomu inwestycji w polskiej gospodarce</p> <p>3) Dostępność kapitału zewnętrznego: środków UE, kapitału inwestycyjnego firm</p> <p>4) Sprawne wdrażanie programów ukierunkowanych na aktywizację społeczną i gospodarczą (PROW, RPO)</p> <p>5) Dalszy rozwój lotniska cywilnego w Modlinie</p> <p>6) Wzrost popytu w społeczeństwie polskim na dobra/usługi tworzące alternatywne źródła dochodów na wsi</p> <p>7) społeczeństwa obywatelskiego, świadomości i aktywności społecznej</p> <p>8) Wdrażanie polityki regionalnej i efektywności administracji państwowej</p> <p>9) Podejmowanie współpracy z partnerami zagranicznymi</p> <p>10) Budowa linii kolejowej Płock – Modlin – Warszawa (przecinająca pięć gmin obszaru partnerstwa) która podniesie atrakcyjność inwestycyjną obszaru.</p> <p>11) Pełne wykorzystanie potencjału turystycznego LGD</p> <p>12) Zwiększenie środków na ochronę zabytków w Polsce i zachowanie lokalnych tradycji i produktów regionalnych</p> <p>13) Stworzenie atrakcyjnych terenów inwestycyjnych</p> <p>14) Wzrost liczby Polaków spędzających urlop w kraju, na wsi, blisko natury</p> <p>15) Wzrost popularności Polski wśród turystów zagranicznych</p> <p>16) Pozyskanie przez lokalne instytucje, organizacje i firmy środków zewnętrznych</p> <p>17) Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich</p> <p>18) Potencjał rolnictwa jako zagłębia owocowo – warzywnego północnego Mazowsza</p> <p>19) Wykorzystanie czynnika rozwojowego jakim będą Programy</p>	<p>Przedstawione szanse wynikają z analizy trendów przedstawionych w diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru LGD oraz ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju 2007-2013 lub zostały zgłoszone podczas warsztatów partycypacyjnych.</p>	<p>1) Brak podejmowania działań zdecydowanie wspierającej rozwój przedsiębiorczości i obszarów wiejskich w Polsce</p> <p>2) Niedostateczne mechanizmy aparatu administracji państwowej wspierające rozwój przedsiębiorczości, społeczeństwa obywatelskiego i wykorzystanie środków UE</p> <p>4) Niska opłacalność działalności rolniczej</p> <p>5) Niski poziom efektywnego systemu ochrony środowiska i gospodarowania przestrzenią</p> <p>6) Degradacja środowiska naturalnego i niski poziom świadomości ekologicznej Polaków</p> <p>7) Starzenie się społeczeństwa</p> <p>8) Brak zainteresowania młodzieży lokalnymi tradycjami i historią</p> <p>9) Niewystarczające środki finansowe na ochronę dziedzictwa przyrodniczego i historycznego</p> <p>10) Rosnące zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym.</p> <p>11) Biurokracja i uwarunkowania prawne utrudniające realizację istotnych inicjatyw rozwojowych.</p>	<p>Przedstawione zagrożenia wynikają z analizy trendów przedstawionych w diagnozie społeczno-gospodarczej obszaru LGD oraz ewaluacji Lokalnej Strategii Rozwoju 2007-2013 lub zostały zgłoszone podczas warsztatów partycypacyjnych.</p>

współpracy międzynarodowej 20) Dywersyfikacja źródeł dochodu w rolnictwie ludności wiejskiej			
---	--	--	--

Podsumowanie:

Opracowana diagnoza, ankieta (elektroniczna i audytoryjna), materiał zebrany w dialogu w oparciu o metody partycypacyjne (warsztaty dialogu społecznego i otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne – 14 spotkań), stanowił podstawę do opracowania przedmiotowej analizy SWOT.

Obszar objęty LSR ma charakter typowo rolniczy, przy obserwowanym braku na jego obszarze bardziej znaczących firm. Jednocześnie obserwuje się występowanie dość niskiego wykorzystania potencjału w zakresie: przedsiębiorczości mieszkańców i lokalnych zasobów kapitału, co skutkuje brakiem większej ilości małych firm, które mogłyby wypełnić lukę na rynku pracy stworzoną przez brak dużych przedsiębiorstw. W rezultacie występująca lokalna baza ofert pracy na obszarze jest bardzo ograniczona. Powyższe współwystępuje z korzystnym położeniem pomiędzy aglomeracją warszawską a dużym subregionalnym ośrodkiem administracyjno-gospodarczym, jakim jest Płock, a także w pobliżu innych, szybko rozwijających się ośrodków miejskich: Płońska i Sochaczewa. Takie położenie przyczyniło się do ochrony tego obszaru od kompletnej degradacji społeczno-gospodarczej w okresie transformacji ustrojowej, pozwalając wielu mieszkańcom znaleźć pracę w tych ośrodkach. Obserwowalnym ubocznym skutkiem tego stanu jest wyłączenie tych, relatywnie aktywnych osób, z procesu rozwoju lokalnego, a w rezultacie tego i innych wymienionych czynników, stagnacja społeczno-gospodarcza. Rezultatem postępującej stagnacji jest wyludnianie się obszaru: na niski wskaźnik przyrostu naturalnego (w ostatnim okresie ujemny) nakłada się ujemny bilans migracji. Wyjeżdżają głównie młodzi ludzie, co stanowi zagrożenie dla przyszłości społeczności lokalnej.

Kolejnym, obok położenia, ogromnym atutem obszaru są atrakcyjne warunki przyrodniczo-krajobrazowe, w tym zwłaszcza dolina Wisły – potencjalny obszar chroniony w ramach systemu Natura 2000. Niestety, potencjał ten jest wykorzystywany w minimalnym stopniu dla rozwoju lokalnego, przy czym zauważalny jest brak tworzenia spójnej oferty turystycznej wśród gmin wchodzących w skład partnerstwa. Inne szanse rozwojowe wiążą się z ogólną poprawą koniunktury gospodarczej w Polsce i wynikającym z niej wzrostem zamożności społeczeństwa i rozwojem pobliskich ośrodków miejskich (potencjalne rynki dla produktów i usług obszaru LSR), istnieniem programów i funduszy wspierających rozwój, takich jak PROW, rozwojem lotniska cywilnego w Modlinie oraz inne, mniej istotne na tym obszarze, czynniki.

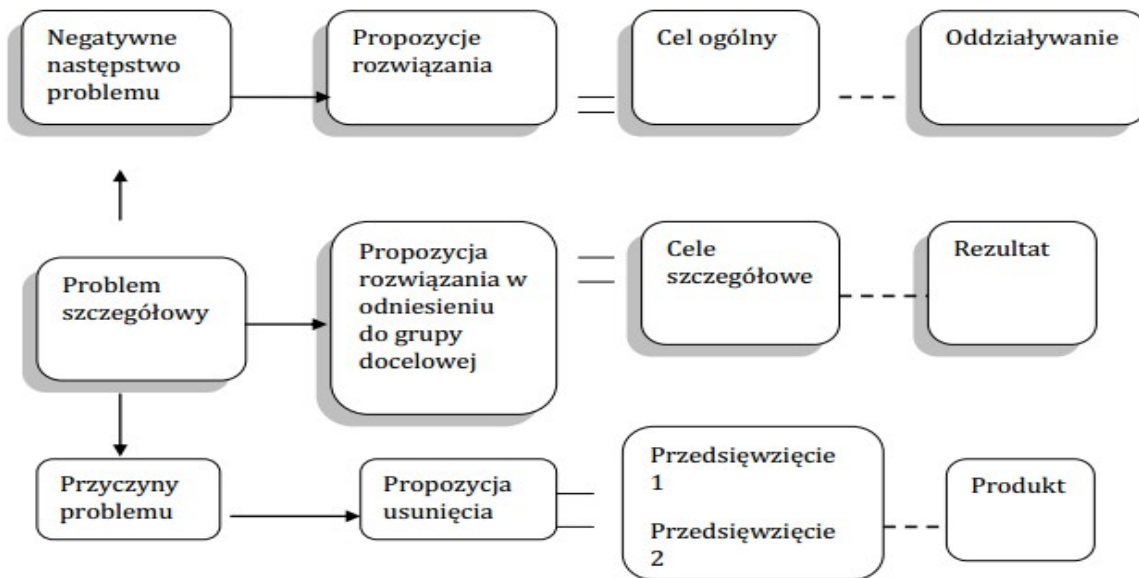
Czynnikiem stymulującym wykorzystanie istniejących atutów obszaru, powinny stać się: postęp cywilizacyjny w społeczności lokalnej, ciągle duża grupa młodych, dość dobrze wykształconych ludzi oraz istnienie Lokalnej Grupy Działania z doświadczeniem realizacji II Schematu PPL Leader+ oraz Osi LEADER w latach 2007 - 2013.

Warunkiem zrównoważonego rozwoju obszaru Partnerstwa jest aktywizacja społeczności lokalnej i rozwój jej potencjału, jak również sięgnięcie po wspomniane walory przyrodnicze i kulturowe. Dzięki temu będzie możliwe ograniczenie słabych stron obszaru Partnerstwa *Razem dla Rozwoju*, w tym tych dotyczących braku kapitału, niskiego poziomu rozwoju przedsiębiorczości, niewystarczającej liczby miejsc pracy, niskich kwalifikacji mieszkańców niedostosowanej do potrzeb gospodarki, braku oferty turystycznej, promocji obszaru, względnie niskiej aktywności społecznej i świadomości ekologicznej mieszkańców oraz ograniczonego poziomu współpracy samorządów lokalnych obszaru. Działania te będą też ograniczać oddziaływanie zewnętrznych negatywnych dla rozwoju obszaru zjawisk i procesów, takich jak: brak polityki zdecydowanie wspierającej rozwój przedsiębiorczości i obszarów wiejskich w Polsce, słabość aparatu administracji państwowej i regionalnej ograniczająca rozwój przedsiębiorczości, społeczeństwa obywatelskiego i wykorzystanie środków UE, niska opłacalność działalności rolniczej, brak efektywnego systemu ochrony środowiska i gospodarowania przestrzenią.

Rozdział V Cele i wskaźniki

W wyniku analizy SWOT oraz analizy diagnozy obszaru LSR wskazane zostały potencjalne kierunki interwencji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju. Kierunki działania wynikają również z możliwości realizacji zadań przez stowarzyszenie w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Cele LSR zostały sformułowane z wykorzystaniem „metody problemowej”. Formułowanie celów opiera się o analizę SWOT, gdzie pierwszym etapem jest identyfikacja problemów. Schemat konstrukcji celów zgodny z Wytycznymi do opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020 przedstawiony został poniżej:

Schemat konstrukcji celów LSR zgodny z wytycznymi dotyczącymi programowania LSR na lata 2014-2020

Problem szczegółowy	Cel szczegółowy (propozycja rozwiązania w odniesieniu do grupy docelowej)	Negatywne następstwo problemu	Cel ogólny (propozycja rozwiązania)	Przyczyny problemu	Przedsięwzięcie (propozycja usunięcia)
<p>Problem/wyzwanie: duży udział społeczności rolniczej, Problem/wyzwanie: migracja zarobkowa ludności i wyludnianie się obszaru</p>	<p>Pobudzenie oddolnych inicjatyw mieszkańców na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz integracji społeczności lokalnej</p>	<p>Obniżenie jakości życia mieszkańców i postępująca depopulacja obszaru</p>	<p>Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu.</p>	<p>Niski poziom kapitału społecznego</p>	<p>Działania aktywizacyjne, w tym przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym podnoszącym kompetencje mieszkańców i zapobiegających wykluczeniom</p>
<p>Problem/wyzwanie: Niska aktywność społeczna Problem/wyzwanie: Niewystarczające środki finansowe na wsparcie integracji lokalnej społeczności i działalności lokalnych organizacji pozarządowych.</p>	<p>Integracja mieszkańców obszaru poprzez wzmocnienie więzi społecznych w oparciu o lokalne dziedzictwo i tradycje.</p>	<p>Brak rozwiniętego kapitału społecznego, korzystanie z oferty innych ośrodków</p>	<p>Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu.</p>	<p>Niski poziom kapitału społecznego</p>	<p>Działania o charakterze integracyjnym (warsztaty, festyny, pokazy, wydarzenia kulturalne i sportowe) w oparciu o miejscowe tradycje i dziedzictwo lokalne, z udziałem seniorów, młodzieży, osób i grup defaworyzowanych</p>

Problem szczegółowy	Cel szczegółowy (propozycja rozwiązania w odniesieniu do grupy docelowej)	Negatywne następstwo problemu	Cel ogólny (propozycja rozwiązania)	Przyczyny problemu	Przedsięwzięcie (propozycje usunięcia)
<p>Problem/wyzwanie: Niski poziom promocji walorów obszaru</p> <p>Problem/wyzwanie: Niski poziom efektywnego systemu ochrony środowiska i gospodarowania przestrzenią</p> <p>Problem/wyzwanie: Niewystarczający poziom świadomości ekologicznej mieszkańców</p> <p>Problem/wyzwanie: Degradacja środowiska naturalnego i niski poziom świadomości ekologicznej Polaków</p>	<p>Wsparcie rozwoju społeczno – gospodarczego poprzez rozwój i promocję produktów i usług lokalnych</p>	<p>Spowolnienie rozwoju gospodarczego, obniżenie jakości życia mieszkańców, postępująca degradacja środowiska, niski stopień wykorzystania Odnawialnych źródeł energii.</p>	<p>Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu.</p>	<p>Zróźnicowanie potencjału turystycznego oraz gospodarczego w gminach LGD. Niska świadomość ekologiczna mieszkańców.</p>	<p>Turystyczna, przyrodnicza i kulturowa promocja obszaru LSR, w tym opracowanie i publikacja wydawnictw promujących lokalne dziedzictwo, produkty i usługi</p> <p>Innowacyjne inicjatywy informacyjno-promocyjne w obszarze środowiska naturalnego, przyrody, ekologii, skutków zmian klimatycznych, odnawialnych źródeł energii</p>
<p>Problem/wyzwanie: Wysoki poziom bezrobocia</p> <p>Problem/wyzwanie: Niskie wykształcenie mieszkańców, braki w kwalifikacjach i kompetencjach</p> <p>Problem/wyzwanie: Brak wykwalifikowanych pracowników dostosowanych do potrzeb nowoczesnej gospodarki</p> <p>Problem/wyzwanie:</p>	<p>Aktywizacja zawodowa mieszkańców i rozwój przedsiębiorczości</p>	<p>Spowolnienie rozwoju gospodarczego na obszarach gorzej rozwiniętych oraz ich depopulacja</p>	<p>Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej.</p>	<p>Niedostosowanie kompetencji pracowników do potrzeb rynku pracy</p>	<p>Szkolenia i doradztwo w zakresie podejmowania oraz prowadzenia działalności gospodarczej;</p>

Problem szczegółowy	Cel szczegółowy (propozycja rozwiązania w odniesieniu do grupy docelowej)	Negatywne następstwo problemu	Cel ogólny (propozycje rozwiązania)	Przyczyny problemu	Przedsięwzięcie (propozycje usunięcia)
Niewielka aktywność zawodowa i wysokie bezrobocie (szczególnie wśród kobiet),					
<p>Problem/wyzwanie: Zjawisko migracji osób młodych i wykształconych z powodu braku perspektyw na rozwój na obszarze.</p> <p>Problem/wyzwanie: Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców</p> <p>Problem/wyzwanie: Problem ukrytego bezrobocia i szarej strefy</p> <p>Problem/wyzwanie: Brak atrakcyjnych ofert pracy na obszarze, niskie zarobki mieszkańców</p> <p>Problem/wyzwanie: Niewystarczająco rozwinięty sektor gospodarczy (lokalne firmy) i sektor ekonomii społecznej wynikający z położenia obszaru</p>	Tworzenie miejsc pracy odpowiadających specyfice lokalnej gospodarki	Spowolnienie rozwoju gospodarczego, obniżenie jakości życia mieszkańców, problemy społeczne	Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej.	Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców	Premie na założenie działalności gospodarczej, Realizacja inwestycji w istniejących firmach na rzecz stworzenia nowych miejsc pracy

Problem szczegółowy	Cel szczegółowy (propozycja rozwiązania w odniesieniu do grupy docelowej)	Negatywne następstwo problemu	Cel ogólny (propozycje rozwiązania)	Przyczyny problemu	Przedsięwzięcie (propozycje usunięcia)
<p>Problem/wyzwanie: Niewystarczające środki finansowe na ochronę dziedzictwa przyrodniczego i historycznego</p>	<p>Zachowanie lokalnego dziedzictwa</p>	<p>Obniżenie jakości życia mieszkańców i postępująca depopulacja obszaru</p>	<p>Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych</p>	<p>Niska jakość infrastruktury kulturalnej spowodowana zaniedbaniami inwestycyjnymi</p>	<p>Odnowa obiektów mających wartość kulturową, historyczną dla obszaru</p> <p>Tworzenie , rozwijanie i doposażenie miejsc / obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru</p>
<p>Problem/wyzwanie: Niezadowalający poziom rozwoju infrastruktury: komunikacyjnej, społecznej, rekreacyjnej i turystycznej</p> <p>Problem/wyzwanie: Braki w infrastrukturze transportowej i drogowej i jej zły stan techniczny</p> <p>Problem/wyzwanie: Niewystarczająco atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego (szczególnie dla młodzieży i seniorów)</p> <p>Problem/wyzwanie: Słabo rozwinięta oferta turystyczna/produktów</p>	<p>Poprawa stanu infrastruktury publicznej, turystycznej i społecznej</p>	<p>Obniżenie jakości życia mieszkańców i postępująca depopulacja obszaru</p>	<p>Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych</p>	<p>Niska jakość infrastruktury komunalnej i turystycznej, spowodowana zaniedbaniami inwestycyjnymi</p>	<p>Tworzenie, modernizacja, remont lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej</p> <p>Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych</p>

Specyfika i opis celów

Cele ogólne i szczegółowe Lokalnej Strategii Rozwoju wynikają ze zidentyfikowanych silnych i mocnych stron obszaru partnerstwa *Razem dla Rozwoju* oraz szans i zagrożeń dla jego rozwoju społeczno-gospodarczego a także przeprowadzonej diagnozy obszaru.

Zdefiniowanie celów i wskaźników LSR przeprowadzone zostało metodami partycypacyjnymi (otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne), z wykorzystaniem danych pochodzących ze statystyki publicznej oraz wyników badań społecznych. W konsekwencji dokonanej analizy problemów i mocnych stron dokonano określenia kluczowych obszarów zainteresowania i potrzeb mieszkańców. Powyższe przełożyło się bezpośrednio na określenie celów głównych LSR, celów szczegółowych oraz przedsięwzięć, które zostały następnie skonsultowane z mieszkańcami i uwzględnione w LSR.

Planowane działania w ramach Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, w ramach realizacji strategii, są odpowiedzią na cel szczegółowy 6B „*wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich*”, w tym poprzez:

- rozwój przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy,
- inwestycje w infrastrukturę do świadczenia usług dla ludności (techniczną, w zakresie turystyki, rekreacji, kultury, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego).

Dla tak określonej logiki interwencji LSR zdefiniowano wskaźniki rezultatu i produktu jako miary osiągnięcia założonych celów, oraz określono dla nich jednostki miary.

W kontekście przedsięwzięć, zdecydowano także, o obszarze w ramach którego, kwestie związane innowacyjnością, będą szczególnie istotne. Przeprowadzone szerokie konsultacje wskazały powiązanie innowacyjności z następującymi grupami przedsięwzięć:

- w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy oraz rozwijania działalności gospodarczych, co ma wyraz w alokacji budżetu LSR w łącznej wartości 51,22% na realizację celu ogólnego 2: **Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej.**

Dlatego też, na potrzeby LSR zdefiniowano innowacyjność, jako:

„wdrożenie znaczącego udoskonalenia lub wprowadzenie nowego produktu, usługi, procesu oferowanego lub realizowanego przez wnioskodawcę, wynikające z analizy potrzeb klientów i wpływające na wzrost konkurencyjności przedsiębiorstwa. Informację o analizie potrzeb klientów dodamy też do kryteriów oceny - jako podstawę oceny innowacyjności przedsięwzięcia”

Cele ogólne

Na podstawie wypełnionych przez mieszkańców obszaru ankiet, propozycji projektów do realizacji, propozycji uczestników spotkań informacyjnych i warsztatów sformułowane zostały trzy cele ogólne Lokalnej Strategii Rozwoju partnerstwa *Razem dla Rozwoju*:

Cel ogólny 1: Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego w zakresie kreowania zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego.

Miernikiem realizacji tego celu będą: stopień integracji i aktywności oraz świadomości społeczności lokalnych, w tym w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych (liczba organizacji i grup społecznych i realizowanych przez nie działań i projektów, liczba działań o charakterze edukacyjnym)

Cel ogólny 2: Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej.

Miernikiem realizacji tego celu będą: poziom aktywizacji i aktywności zawodowej (wskaźnik aktywności zawodowej, poziom bezrobocia) i, liczba stworzonych miejsc pracy poza rolnictwem i utworzonych lub rozwiniętych firm.

Cel ogólny 3: Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych

Miernikiem realizacji tego celu będą: ilość inicjatyw na rzecz zachowania i rewitalizacji cennych obiektów przyrodniczych i kulturowych oraz zachowania i rozwoju duchowego dziedzictwa kulturowego, rozwój infrastruktury turystycznej, sportowej i rekreacyjnej, poziom nasycenia obszaru LGD infrastrukturą o funkcjach społecznych (liczba nowych lub zmodernizowanych projektów), poziom rozwoju turystyki wiejskiej, liczba osób korzystających z oferty turystycznej obszaru, liczba kilometrów zmodernizowanych dróg.

Osiągnięciu poszczególnych celów ogólnych będą służyć następujące cele szczegółowe oraz realizacja następujących przedsięwzięć:

CEL OGÓLNY 1Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu.	CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1: Pobudzanie oddolnych inicjatyw mieszkańców na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz integracji społeczności lokalnej	PRZEDSIĘWZIĘCIA 1.1.1. Działania aktywizacyjne, w tym przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym podnoszącym kompetencje mieszkańców i zapobiegających wykluczeniom
	CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2: Integracja mieszkańców obszaru poprzez wzmocnienie więzi społecznych w oparciu o lokalne dziedzictwo i tradycje.	1.2.1. Działania o charakterze integracyjnym (warsztaty, festyny, pokazy, wydarzenia kulturalne i sportowe) w oparciu o miejscowe tradycje i dziedzictwo lokalne, z udziałem seniorów, młodzieży, osób i grup defaworyzowanych
	CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3: Wsparcie rozwoju społeczno – gospodarczego poprzez rozwój i promocję produktów i usług lokalnych	1.3.1. Turystyczna, przyrodnicza i kulturowa promocja obszaru LSR, w tym opracowanie i publikacja wydawnictw promujących lokalne dziedzictwo, produkty i usługi
		1.3.2. Innowacyjne inicjatywy informacyjno-promocyjne w obszarze środowiska naturalnego, przyrody, ekologii, skutków zmian klimatycznych, odnawialnych źródeł energii
UZASADNIENIE FORMUŁOWANIA CELÓW W ODNIESIENIU DO KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	Cele formułowane były w oparciu o szczegółową analizę potrzeb i problemów z udziałem mieszkańców obszaru LSR, które miały szeroki zasięg i zróżnicowane formy i zostały szczegółowo opisane w rozdziale II – Partycypacyjny charakter LSR.	
POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT	<p>Słabe strony obszaru LSR wykazane w analizie SWOT: Niska aktywność społeczna mieszkańców, niskie wykształcenie mieszkańców, braki w kwalifikacjach i kompetencjach, liczne problemy społeczne w miejscowościach popegeerowskich (bezrobocie, bieda, uzależnienie od zasiłków), duży odsetek mieszkańców korzystających z pomocy społecznej, rosnące wydatki na ten cel, niewystarczająca i niedostosowana do potrzeb informacja i promocja, niewielka rozpoznawalność obszaru, niewystarczające środki finansowe na wsparcie działalności lokalnych organizacji pozarządowych, słabo rozwinięta oferta turystyczna/produktów, niewystarczający poziom świadomości ekologicznej mieszkańców, wysoki odsetek osób wykluczonych społecznie</p> <p>Zagrożenia obszaru LSR wykazane w analizie SWOT: degradacja środowiska naturalnego i niski poziom świadomości ekologicznej Polaków, starzenie się społeczeństwa, brak zainteresowania młodzieży lokalnymi tradycjami i historią, niewystarczające środki finansowe na ochronę dziedzictwa przyrodniczego i historycznego, rosnące zagrożenie ubóstwem i wykluczeniem społecznym, niski poziom efektywnego systemu ochrony środowiska i gospodarowania przestrzenią, degradacja środowiska naturalnego i niski poziom świadomości ekologicznej Polaków</p>	

POWIĄZANIE Z DIAGNOZĄ OBSZARU	Wyniki przeprowadzonych konsultacji społecznych wskazują na braki w infrastrukturze społecznej, innej niż podstawowa oświata i opieka zdrowotna, co jest zarówno skutkiem, jak i (choć w mniejszym stopniu) przyczyną dość niskiej aktywności społecznej; ponadto zdiagnozowany został niski poziom integracji społecznej jak również poziom współpracy między administracją samorządową i organizacjami społecznymi (poza nielicznymi wyjątkami) oraz brak oferty turystycznej, promocji obszaru i świadomości ekologicznej mieszkańców;	
CEL OGÓLNY 2: Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej.	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.1: Aktywizacja zawodowa mieszkańców i rozwój przedsiębiorczości	2.1.1. Szkolenia i doradztwo w zakresie podejmowania oraz prowadzenia działalności gospodarczej;
	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.2: Tworzenie miejsc pracy odpowiadających specyfice lokalnej gospodarki	2.2.1. Premie na założenie działalności gospodarczej,
		2.2.2. Realizacja inwestycji w istniejących firmach na rzecz stworzenia nowych miejsc pracy
UZASADNIENIE FORMUŁOWANIA CELÓW W ODNIESIENIU DO KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	Cele formułowane były w oparciu o szczegółową analizę potrzeb i problemów z udziałem mieszkańców obszaru LSR, które miały szeroki zasięg i zróżnicowane formy i zostały szczegółowo opisane w rozdziale II – Partycypacyjny charakter LSR. Informacje zebrane w procesie badań i konsultacji uzasadniają konieczność interwencji znaczącej części środków LSR na wsparcie operacji w zakresie rozwoju gospodarczego, w tym tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze LSR i wzmocnienia konkurencyjności lokalnych przedsiębiorstw.	
POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT	Słabe strony obszaru LSR wykazane w analizie SWOT: zjawisko migracji osób młodych i wykształconych z powodu braku perspektyw na rozwój na obszarze, niskie wykształcenie mieszkańców, braki w kwalifikacjach i kompetencjach, niewielka aktywność zawodowa i wysokie bezrobocie (szczególnie wśród kobiet), problem ukrytego bezrobocia i szarej strefy, brak atrakcyjnych ofert pracy na obszarze, niskie zarobki mieszkańców, ograniczone występowanie lokalnego kapitału, niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców, brak wykwalifikowanych pracowników dostosowanych do potrzeb nowoczesnej gospodarki, Zagrożenia obszaru LSR wykazane w analizie SWOT: Brak podejmowania działań zdecydowanie wspierającej rozwój przedsiębiorczości i obszarów wiejskich w Polsce, niedostateczne mechanizmy aparatu administracji państwowej wspierające rozwój przedsiębiorczości, społeczeństwa obywatelskiego i wykorzystanie środków UE, niska opłacalność działalności rolniczej	
POWIĄZANIE Z DIAGNOZĄ OBSZARU	W diagnozie wykazano wysoki poziom bezrobocia, niskie wykształcenie i brak kwalifikacji. Na obszarze działania LGD Razem dla Rozwoju, obserwuje się występowanie dość niskiego wykorzystania potencjału w zakresie: przedsiębiorczości mieszkańców i lokalnych zasobów kapitału, co skutkuje brakiem większej ilości małych firm, które mogłyby wypełnić lukę na rynku pracy stworzoną przez brak dużych przedsiębiorstw.	
CEL OGÓLNY 3: Poprawa jakości życia	CEL SZCZEGÓŁOWY 3.1: Zachowanie lokalnego dziedzictwa	3.1.1. Odnowa obiektów mających wartość kulturową, historyczną dla obszaru
		3.1.2. Tworzenie, rozwijanie i doposażenie miejsc / obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru

mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych	CEL SZCZEGÓŁOWY 3.2: Poprawa stanu infrastruktury publicznej, turystycznej i społecznej	3.2.1. Tworzenie, modernizacja, remont lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej 3.2.2 Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych
UZASADNIENIE FORMUŁOWANIA CELÓW W ODNIESIENIU DO KONSULTACJI SPOŁECZNYCH	Cele formułowane były w oparciu o szczegółową analizę potrzeb i problemów z udziałem mieszkańców obszaru LSR, które miały szeroki zasięg i zróżnicowane formy i zostały szczegółowo opisane w rozdziale II – Partycypacyjny charakter LSR.	
POWIĄZANIE Z ANALIZĄ SWOT	Słabe strony obszaru LSR wykazane w analizie SWOT: niezadowalający poziom rozwoju infrastruktury: komunikacyjnej, społecznej, komunalnej, rekreacyjnej, kulturowej i turystycznej, niewystarczająca oferta opieki nad dziećmi i osobami starszymi, niewystarczająco atrakcyjna oferta spędzania czasu wolnego (szczególnie dla młodzieży i seniorów), braki w infrastrukturze transportowej i drogowej i jej zły stan techniczny, Zagrożenia obszaru LSR wykazane w analizie SWOT: starzenie się społeczeństwa, brak zainteresowania młodzieży lokalnymi tradycjami i historią, niewystarczające środki finansowe na ochronę dziedzictwa przyrodniczego i historycznego, biurokracja i uwarunkowania prawne utrudniające realizację istotnych inicjatyw rozwojowych.	
POWIĄZANIE Z DIAGNOZĄ OBSZARU	W diagnozie wykazano duże atuty obszaru tj. atrakcyjne warunki przyrodniczo-krajobrazowe, niestety, potencjał ten jest wykorzystywany w minimalnym stopniu dla rozwoju lokalnego. Ponadto obszar Partnerstwa jest zaniedbany pod względem infrastruktury drogowej, rekreacyjnej, kulturowej i turystycznej. Powyższe wymusza koordynację działań inwestycyjnych o charakterze przestrzennym oraz działań prorozwojowych.	

Zgodność z celami programowymi.

LEADER/RLKS jest przypisany do celu szczegółowego:

B6 „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”

Dodatkowo nawiązując do celów przekrojowych PROW 2014-2020, cele i przedsięwzięcia LSR są zgodne z jego celami przekrojowymi, tj.:

- **Ochrona środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu** - głównie cel: **Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego w zakresie kreowania zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego**

- **Innowacyjność** głównie cel: **Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej**

Uzasadnienie zgodności z celami LSR:

Cele LSR 2016-2020 realizują cele PROW w ramach priorytetu 6. Cel 1 LSR – „Zrównoważony rozwój sektora mikro i małych przedsiębiorstw na obszarze LSR” poprzez planowaną interwencję w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy na obszarze LSR, z uwzględnieniem osób z grup defaworyzowanych w kontekście rynku pracy. Do osób z grupy defaworyzowane skierowane będą również działania zaplanowane w zakresie celu 1 LSR – Aktywizacja integracja oraz wzmacniania kapitału społecznego. Komplementarnymi działaniami są planowane inwestycje w infrastrukturę rekreacyjną, kulturalną i turystyczną.

Kryteria wyboru i oceny operacji przewidują premiowanie działań, które zakładają realizację celów środowiskowych lub klimatycznych oraz mające innowacyjny charakter polegający na wdrożeniu nowego na obszarze LSR lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznego.

Źródła finansowania.

Realizacja celów określonych w Lokalnej Strategii Rozwoju finansowana będzie z następujących źródeł:

CEL OGÓLNY 1 Aktywizacja, integracja i wzmocnienie wykorzystania kapitału społecznego subregionu.	CEL SZCZEGÓŁOWY 1.1: Pobudzenie oddolnych inicjatyw mieszkańców na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz integracji społeczności lokalnej	Źródła finansowania PROW 2014-2020
	CEL SZCZEGÓŁOWY 1.2: Integracja mieszkańców obszaru poprzez wzmocnienie więzi społecznych w oparciu o lokalne dziedzictwo i tradycje.	PROW 2014-2020
	CEL SZCZEGÓŁOWY 1.3: Wsparcie rozwoju społeczno – gospodarczego poprzez rozwój i promocję produktów i usług lokalnych	PROW 2014-2020
CEL OGÓLNY 2: Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej.	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.1: Aktywizacja zawodowa mieszkańców i rozwój przedsiębiorczości	PROW 2014-2020
	CEL SZCZEGÓŁOWY 2.2: Tworzenie miejsc pracy odpowiadających specyfice lokalnej gospodarki	PROW 2014-2020
CEL OGÓLNY 3: Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych	CEL SZCZEGÓŁOWY 3.1: Zachowanie lokalnego dziedzictwa	PROW 2014-2020
	CEL SZCZEGÓŁOWY 3.2: Poprawa stanu infrastruktury publicznej, turystycznej i społecznej	PROW 2014-2020

Przedsięwzięcia realizowane w ramach wdrażania LSR Razem dla Rozwoju

W procesie opracowywania celów szczegółowych składających się na trzy cele główne wykreowane zostały nowe, komplementarne do nich przedsięwzięcie.

Osiągnięciu celów szczegółowych, a za ich pośrednictwem – także celów ogólnych Lokalnej Strategii Rozwoju partnerstwa Razem dla Rozwoju, będzie służyć realizacja następujących przedsięwzięć:

Przedsięwzięcia CELU I:

1.1.1. Działania aktywizacyjne, w tym przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym podnoszącym kompetencje mieszkańców i zapobiegających wykluczeniom.

1.2.1. Działania o charakterze integracyjnym (warsztaty, festyny, pokazy, wydarzenia kulturalne i sportowe) w oparciu o miejscowe tradycje i dziedzictwo lokalne, z udziałem seniorów, młodzieży, osób i grup defaworyzowanych.

1.3.1. Turystyczna, przyrodnicza i kulturowa promocja obszaru LSR, w tym opracowanie i publikacja wydawnictw promujących lokalne dziedzictwo, produkty i usługi

1.3.2. Innowacyjne inicjatywy informacyjno-promocyjne w obszarze środowiska naturalnego, przyrody, ekologii, skutków zmian klimatycznych, odnawialnych źródeł energii

Przedsięwzięcia przyczynia się do realizacji:

CELU OGÓLNEGO 1 Aktywizacja, integracja i wzmocnienie wykorzystania kapitału społecznego subregionu oraz CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH:

1.1: Pobudzenie oddolnych inicjatyw mieszkańców na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz integracji

społeczności lokalnej,

1.2: Integracja mieszkańców obszaru poprzez wzmocnienie więzi społecznych w oparciu o lokalne dziedzictwo i tradycje

1.3: Wsparcie rozwoju społeczno – gospodarczego poprzez rozwój i promocję produktów i usług lokalnych;

Uzasadnienie:

Niekorzystna struktura demograficzna obszaru i występujące zagrożenia wykluczenia społecznego obszaru wymuszają potrzebę wykreowania szeroko rozumianej przedsiębiorczości społeczności lokalnej, wyrażanej w działaniach na rzecz aktywizacji integracja i wzmocnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu. Przedsiębiorczość rozumianą jako aktywność w działaniach rozwojowych nie tylko stricte biznesowo ale również społecznie poprzez działalność sektora pozarządowego. W ostatnich latach na obszarze partnerstwa obserwowany jest zwiększony ruch społeczny napływający z zewnątrz, korzystający z dóbr i usług jakie oferowane są na obszarze LGD szczególnie w sferze usług mieszkaniowych, agroturystycznych, w obszarze turystyki weekendowej, usług medycznych, obsługi rolnictwa (szczególnie ukierunkowanego na produkcje owoców i warzyw – tutaj obserwujemy też napływ obcokrajowców), handlu i usługami. Proponowane przedsięwzięcie ma za zadanie z jednej strony wspierać wszelkiego rodzaju działania, które uatrakcyjnią będą obszar LGD poprzez odtwarzanie kultury i tradycji, kreowanie nowych produktów i usług czy przetwarzanie istniejących na bardziej innowacyjne, nowocześniejsze, ukierunkowane na ochronę środowiska i zmniejszanie negatywnych skutków zmian klimatu. Z drugiej zaś strony ma za zadanie wzmocniać lokalny kapitał społeczny i zahamować występujące zjawisko migracji zarobkowej, wyludniania i starzenia się obszaru LGD Razem dla Rozwoju.

Przedsięwzięcia Celu I w ramach wdrażania LSR na lata 2015-2020 realizowane będą w następujących formach:

- projekty grantowe – mające na celu aktywizację społeczności lokalnej w tym warsztaty, festyny, pokazy, wydarzenia kulturalne i sportowe) w oparciu o miejscowe tradycje i dziedzictwo lokalne, z udziałem seniorów, młodzieży, osób i grup defaworyzowanych, publikacje promujące obszar Partnerstwa, przedsięwzięcia edukacyjne mające na celu wzmocnienie kapitału społecznego i inicjatywy informacyjno-promocyjne w obszarze środowiska naturalnego, przyrody, ekologii, skutków zmian klimatycznych, odnawialnych źródeł energii;

- projekty współpracy – nawiązanie współpracy z krajowej i międzynarodowej, w tym w zakresie promowania obszaru objętego LSR, stworzenia warunków do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LSR zachowania dziedzictwa lokalnego i wzmocnienie kapitału społecznego;

Wspieraniem objęte zostaną przedsięwzięcia:

Szkoleniowe;

Publikacje i wydawnictwa.

Współpraca krajowa i międzynarodowa.

Projekt Współpracy: Krajowy

Cel projektu	Marketing i rozwój produktów turystycznych obszaru zachodniego Mazowsza
Obszar projektu	zachodnia część Mazowsza, której osią przyrodniczą jest Wisła wraz z dolnymi odcinkami Narwi i Bugu z Jeziorem Zegrzyńskim (obszar LGD: Aktywni Razem, Sierpeckie Partnerstwo, Stowarzyszenie Rozwoju Ziemi Płockiej, Razem dla Rozwoju, Przyjazne Mazowsze, Zalew Zegrzyński. Brakuje Zielonych Mostów Narwi)
Produkty	Mapa turystyczna(wersja elektroniczna i papierowa) Tematyczne mapy turystyczne Tematyczne przewodniki Szkolenie krajoznawcze dla podmiotów turystycznych Szkolenie przewodników turystycznych (absolwenci, 50+) Szkolenie z obsługi ruchu turystycznego Doradztwo (indywidualne) dla podmiotów turystycznych, Kampania medialna

Projekt Współpracy: Międzynarodowy

Cel projektu	Wykorzystanie nowych technologii oraz know-how na obszarze terenów wiejskich
--------------	--

Obszar projektu Pa	Partnerzy współorganizatorzy z krajów Unii Europejskiej
Produkty	<ol style="list-style-type: none"> 1. Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich; 2. Podnoszenie wartości produktów lokalnych; 3. Najlepsze wykorzystanie zasobów naturalnych i kulturowych. 4. Rozwój zrównoważonej turystyki.

- Przedsięwzięcia CELU II:

2.1.1. Premie na założenie działalności gospodarczej,

2.2.2. Realizacja inwestycji w istniejących firmach na rzecz stworzenia nowych miejsc pracy

Przedsięwzięcia przyczynia się do realizacji:

CELU OGÓLNEGO 2 Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej oraz CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH:

2.1: Aktywizacja zawodowa mieszkańców i rozwój przedsiębiorczości

2.2: Tworzenie miejsc pracy odpowiadających specyfice lokalnej gospodarki.

Główne problemy obszaru LGD *Razem dla Rozwoju* to: brak odpowiedniej ilości i jakości miejsc pracy, relatywnie niski poziom wykształcenia, niski poziom przedsiębiorczości oraz niska aktywność społeczna mieszkańców obszaru. Wszystkie te cechy razem skutkują brakiem perspektyw życiowych dla znacznej części, zwłaszcza młodych, mieszkańców obszaru. Efektem jest kurczenie się ich liczby i ucieczka młodzieży. Brak pracy zmusza mieszkańców obszaru do podejmowania pracy poza nim, co ma negatywne skutki ekonomiczne i społeczne (tak na poziomie rodzin, jak i lokalnych społeczności). Niski poziom przedsiębiorczości obniża też jakość życia na obszarze ze względu na niską dostępność lub jakość usług dla mieszkańców. Problemom tym wychodzą naprzeciw Przedsięwzięcia w ramach Celu II LSR *Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej*, które obejmują szerokie spektrum działań na rzecz integracji i aktywizacji społecznej mieszkańców partnerstwa *Razem dla Rozwoju* dla działań prorozwojowych oraz ich aktywizacji gospodarczej, jak również współpracy społeczności poszczególnych gmin (w tym samorządów) na rzecz rozwoju gospodarczego całego obszaru objętego LSR.

Przedsięwzięcia Celu II w ramach wdrażania LSR na lata 2015-2020 realizowane będą w następujących formach:

- konkursy – skierowane do mieszkańców z terenu LGD zainteresowanych podejmowaniem działalności gospodarczej jak również funkcjonujących podmiotów gospodarczych zainteresowanych rozwojem ukierunkowanym na tworzenie nowych miejsc pracy;

Wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia:

- *Szkolenia i doradztwo w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej*, na które pomoc przyznawana będzie z zakresu wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez: poprawę jakości życia, aktywizację, integrację, promocję obszaru, podnoszenie świadomości mieszkańców w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, odnawialnych źródeł energii, poprawę stanu infrastruktury publicznej, turystycznej i społecznej;

- *Premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz Realizacja inwestycji w istniejących firmach na rzecz stworzenia nowych miejsc pracy*, na które pomoc przyznawana będzie z zakresu rozwoju przedsiębiorczości na obszarze wiejskim objętym strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność przez podejmowanie działalności gospodarczej, w tym podnoszenie kompetencji.

- Przedsięwzięcia CELU III:

3.1.1. Odnowa obiektów mających wartość kulturową, historyczną dla obszaru

3.1.2. Tworzenie, rozwijanie i wyposażenie miejsc / obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru

3.2.1. Modernizacja, remont lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej

3.2.2 Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych

Przedsięwzięcia przyczynia się do realizacji:

CELU OGÓLNEGO 3 Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych oraz CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH:

3.1: Zachowanie lokalnego dziedzictwa

3.2: Poprawa stanu infrastruktury publicznej, turystycznej i społecznej

Uzasadnienie:

W gospodarce obszaru objętego LSR dominującą rolę odgrywają rolnictwo, usługi na rzecz rolnictwa oraz – w pewnym stopniu – usługi dla mieszkańców. Sektory te nie są w stanie wytworzyć wystarczającej ilości miejsc pracy. Jednocześnie obszar LGD dysponuje bardzo dobrymi – w skali regionu – warunkami dla rozwoju rekreacji i turystyki kwalifikowanej, głównie w dolinie Wisły, ale także na niektórych obszarach przyległych do niej. Także

dziedzictwo kulturowe obszaru, przy odpowiednich działaniach adaptacyjnych i promocyjnych, może stanowić atrakcyjny produkt lokalny. Te zasoby, w połączeniu z bliskością olbrzymiego rynku aglomeracji warszawskiej oraz – w mniejszym stopniu - Płocka, w sytuacji rosnącego zapotrzebowania na usługi związane z czasem wolnym, stanowią potencjał dla tworzenia źródeł przychodu zastępujących kurczące się rolnictwo obszaru. Wymaga on jednak wyprzedzających działań dotyczących ochrony walorów przyrodniczych i kulturowych, tworzenia infrastruktury komunikacyjnej, turystycznej i rekreacyjnej.

Przedsięwzięcia Celu III w ramach wdrażania LSR na lata 2015-2020 realizowane będą w następujących formach:

- konkursy – skierowane do mieszkańców z terenu LGD, jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych ukierunkowane na realizację przedsięwzięć z zakresu odnowy obiektów mających wartość kulturową, historyczną dla obszaru, tworzenie, rozwijanie i doposażenie miejsc / obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru, modernizację, remont lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, budowę lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych;
- projekty grantowe - skierowane do mieszkańców z terenu LGD, jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych ukierunkowane na realizację przedsięwzięć z zakresu odnowy obiektów mających wartość kulturową, historyczną dla obszaru, tworzenie, rozwijanie i doposażenie miejsc / obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru, modernizację, remont lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

Wsparciem objęte zostaną przedsięwzięcia:

Odnowa obiektów mających wartość kulturową, historyczną dla obszaru

Tworzenie, rozwijanie i doposażenie miejsc / obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru

Tworzenie, modernizacja, remont lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, w tym skwery, parki, świetlice

Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych – wsparcie otrzymają inwestycje umożliwiające połączenie obiektów użyteczności publicznej, w których świadczone są usługi społeczne zdrowotne, opiekuńcze – wychowawcze lub edukacyjne dla ludności z siecią dróg publicznych albo skracają dystans lub czas dojazdu do tych obiektów.

Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych.

Wskaźniki realizacji LSR służą do pomiaru postępów realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, zarówno w odniesieniu do przedsięwzięć i celów szczegółowych, jak i celów ogólnych strategii. Obrazować będą zmiany jakie zaszły na obszarze LGD w związku z realizowaną strategią. Wskazują zarówno bezpośrednie efekty poszczególnych działań jak i oddziaływanie na najbliższe otoczenie. Poprawne sformułowanie wskaźników stanowi jeden z podstawowych warunków dla prawidłowej realizacji LSR, zwłaszcza jej poprawnej ewaluacji i rozliczenia się z wyników. Mają umożliwić zmierzenie na ile cele główne i cele szczegółowe LSR zostały zrealizowane, tj. kiedy można uznać, że problem został rozwiązany (złagodzony), a zaplanowane przedsięwzięcia zakończyły się sukcesem. Tym samym wskaźnik stanowi „drogowskaz” prawidłowej realizacji strategii. Jest to szczególnie istotne, aby prawidłowo ocenić, czy to, co robimy i za co płacimy środkami publicznymi, jest skuteczne i użyteczne dla społeczności lokalnej.

Poniższa tabela prezentuje wskaźniki przypisane do przedsięwzięć, celów szczegółowych i ogólnych, wraz ze wskazaniem Źródła pozyskania danych do pomiaru.

1.0	CEL OGÓLNY 1	Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu.				
1.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Pobudzanie oddolnych inicjatyw mieszkańców na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz integracji społeczności lokalnej				
1.2		Integracja mieszkańców obszaru poprzez wzmocnienie więzi społecznych w oparciu o lokalne dziedzictwo i tradycje.				
1.3		Wsparcie rozwoju społeczno – gospodarczego poprzez rozwój i promocję produktów i usług lokalnych				
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2014 Rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.0	Liczba organizacji pozarządowych/liczba grup nieformalnych		Sztuka	110	115	Wyszukiwarka podmiotów zarejestrowanych w Krajowym Rejestrze Sądowym udostępniona przez Ministerstwo Sprawiedliwości
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2016Rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>
W1.1	Liczba uczestników zorganizowanych spotkań.		os.	0	120	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób przeszkolonych, w tym liczba osób z grup defaworyzowanych objętych wsparciem		os.	0	24	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba osób zadowolonych z uczestnictwa w przedsięwzięciach edukacyjnych		os.	0	24	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
W1.2	Liczba uczestników wydarzeń integracyjnych.		os.	0	2000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba wydarzeń integracyjnych		szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
W1.3	Liczba odbiorców przeprowadzonych działań promocyjnych.		os.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba uczestników wspartych inicjatyw innowacyjnych rozwiązań		os.	0	80	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, turystyczne.		szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
	Liczba projektów skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy defaworyzowane, turyści		szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
Przedsięwzięcia		Grupy	Sposób	Wskaźniki produktu		

		docelowe	realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Nazwa	Jednostka a miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2016 rok	końcowa 2023 Rok	
1.1.1.	Działania aktywizacyjne, w tym przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym podnoszącym kompetencje mieszkańców i zapobiegających wykluczeniom	Mieszkańcy, przedstawiciele grup defaworyzowanych	Projekt grantowy 13 142,33 euro	Liczba szkoleń w zakresie podnoszenia kapitału społecznego	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.2.1.	Działania o charakterze integracyjnym (warsztaty, festyny, pokazy, wydarzenia kulturalne i sportowe) w oparciu o miejscowe tradycje i dziedzictwo lokalne, z udziałem seniorów, młodzieży, osób i grup defaworyzowanych	mieszkańcy, przedstawiciele grup defaworyzowanych turyści	Projekt grantowy 14 861,33 euro	Liczba wydarzeń integracyjnych promujących miejscowe tradycje i dziedzictwo lokalne	szt.	0	10	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
1.3.1.	Turystyczna, przyrodnicza i kulturowa promocja obszaru LSR, w tym opracowanie i publikacja wydawnictw promujących lokalne dziedzictwo, produkty i usługi	mieszkańcy, przedstawiciele grup defaworyzowanych turyści	Projekt współpracy 210 600,00 euro	Liczba przygotowanych i zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	szt.	0	2	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
			Projekt grantowy 23 540,86 euro	Liczba wydawnictw promujących walory turystyczne/kulturalne regionu	szt.	0	6	
1.3.2.	Innowacyjne inicjatywy informacyjno-promocyjne w obszarze środowiska naturalnego, przyrody, ekologii, skutków zmian klimatycznych, odnawialnych źródeł energii	Mieszkańcy przedstawiciele grup defaworyzowanych /przedsiębiorcy	Projekt grantowy 12 616,64 euro	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje zwłaszcza w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych	szt.	0	4	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA			64 161,16 euro– 19.2					

			Projekt współpracy – 10 % - 210 600,00 euro					
2.0	CEL OGÓLNY 2	Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej						
2.1	CELE SZCZEGÓLNE	Aktywizacja zawodowa mieszkańców i rozwój przedsiębiorczości						
2.2		Tworzenie miejsc pracy odpowiadających specyfice lokalnej gospodarki						
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2014 Rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W2.0	Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców		szt.	950	960	Dane statystyczne GUS		
	Liczba osób bezrobotnych w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym		%	10,51	10,00	Dane statystyczne GUS		
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2016 Rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W2.1	Podniesienie kompetencji zawodowych osób obszaru LGD		Liczba uczestników szkoleń	0	0	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
W2.2	Liczba utworzonych miejsc pracy ogółem		szt.	0	35	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				Źródło danych/sposób pomiaru
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		
						początkowa 2016 rok	końcowa 2023 Rok	
2.1.1.	Szkolenia i doradztwo w zakresie podejmowania oraz prowadzenia działalności gospodarczej;	mieszkańcy/przedsiębiorcy przedstawiciele grup defaworyzowanych	Konkurs 0,00	Liczba szkoleń i innych działań w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności	szt.	0	0	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD

2.2.1.	Premie na założenie działalności gospodarczej,	mieszkańcy przedstawiciele grup defaworyzowanych	Konkurs 679 412,59 euro	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	szt.	0	29	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
2.2.2.	Realizacja inwestycji w istniejących firmach na rzecz stworzenia nowych miejsc pracy	przedsiębiorcy przedstawiciele grup defaworyzowanych	Konkurs 306 396,87 euro	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA			985 809,46 euro					
3.0	CEL OGÓLNY 3	Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych						
3.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	Zachowanie lokalnego dziedzictwa						
3.2		Poprawa stanu infrastruktury publicznej, turystycznej i społecznej						
		<i>Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2014 Rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W3.0	Dochody ogółem budżetu gminy na 1 mieszkańca		tys.	2962	3000	Dane statystyczne GUS		
		<i>Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych</i>	<i>Jednostka miary</i>	<i>stan początkowy 2016 Rok</i>	<i>plan 2023 rok</i>	<i>Źródło danych/sposób pomiaru</i>		
W3.1	Wzrost liczby osób odwiedzających obiekty mające wartość kulturową, historyczną dla obszaru.		os.	0	500	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób korzystających z odnowionych obiektów mających wartość kulturową, historyczną		os.	0	200	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
W3.2	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej		os.	0	1000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		
	Liczba osób korzystających z zmodernizowanej infrastruktury technicznej w zakresie włączenia społecznego		szt.	0	1000	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD		

Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2016 rok	końcowa 2023 Rok	
3.1.1.	Odnowa obiektów mających wartość kulturową, historyczną dla obszaru	Mieszkańcy przedstawiciele grup defaworyzowanych, turyści	Konkurs 106 465,47 euro	liczba odnowionych obiektów mających wartość kulturową, historyczną	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
3.1.2.	Tworzenie, rozwijanie i doposażenie miejsc / obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru	mieszkańcy, turyści	Konkurs 236 108,45 euro	liczba doposażonych obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru	szt.	0	7	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
3.2.1.	Tworzenie, modernizacja, remont lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	mieszkańcy, przedstawiciele grup defaworyzowanych turyści	Projekt grantowy 46 416,75 euro	liczba utworzonych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	szt.	0	6	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
			Konkurs 81 421,15 euro	liczba utworzonych/przebudowanych ogólnodostępnych obiektów infrastruktury turystycznej i kulturalnej	szt.	0	3	
3.2.2.	Budowa lub przebudowa publicznych dróg gminnych lub powiatowych	Mieszkańcy przedstawiciele grup defaworyzowanych,	Konkurs 585 617,56 euro	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	szt.	0	8	Sprawozdania beneficjentów, dane LGD
SUMA			1 056 029,38 euro					

		Koszty bieżące i aktywizacja						
4.1		Koszty bieżące						
4.2		Aktywizacja						
		Wskaźniki rezultatu	Jednostka miary	stan początkowy 2016 Rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W4.1	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LDG		os.	0	16	Rejestr świadczonego doradztwa, dane LGD		
W4.2	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		os.	0	300	Listy obecności - Strona www LGD - Dokumentacja fotograficzna		
	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		os.	0	300	Listy obecności - Strona www LGD - Dokumentacja fotograficzna		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych/sposób pomiaru
						początkowa 2016 rok	końcowa 2023 Rok	
4.1.1.	Szkolenia dla pracowników LGD	Pracownicy LGD	Koszty bieżące 7 000,00 euro	liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	osobodni	0	10	- Potwierdzenie uczestniczenia w szkoleniu/Dyplom - Materiały szkoleniowe
4.1.2.	Szkolenia dla organów LGD	Organy LGD	Koszty bieżące 4 875,00 euro	liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	osobodni	0	14	- Potwierdzenie uczestniczenia w szkoleniu/Dyplom - Materiały szkoleniowe

4.1.3	Indywidualne doradztwo w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR,	mieszkańcy, przedstawiciele grup defaworyzowanych przedsiębiorcy	Koszty bieżące 19 687,50 euro	liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	szt.	0	75	- Rejestr świadczonego doradztwa
4.2.2.	Spotkania informacyjno – konsultacyjne LGD z mieszkańcami	Mieszkańcy, przedstawiciele grup defaworyzowanych	Aktywizacja 17 000,00 euro	Liczba spotkań informacyjno – konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	szt.	0	21	- Listy obecności - Strona www LGD - Dokumentacja fotograficzna
SUMA			48 562,50 euro					

Stan początkowy wskaźników realizacji celów ogólnych został ustalony na podstawie danych GUS na dzień 31.12.2013, natomiast ich stan planowany zgodnie z Wytocznymi Poradnika dla Lokalnych Grup Działania w zakresie LSR na lata 2014-2020, określony zostanie dla ostatniego roku związania operacji z celem.

Stan początkowy wskaźników rezultatów celów szczegółowych został ustalony zgodnie z Wytocznymi Poradnika dla Lokalnych Grup Działania w zakresie LSR na lata 2014-2020, z uwagi na charakter statyczny, ma wartość początkową zero. Postęp realizacji danego wskaźnika rezultatu aktualizowany będzie na bieżąco, po zakończeniu realizacji operacji, poprzez sumowanie osiągniętych w ramach realizacji wskaźników zrealizowanych operacji, na podstawie sprawozdań beneficjentów, danych LGD.

Postęp realizacji wskaźników rezultatu mierzony będzie w odstępach rocznych – wg. stanu na dzień 31.XII.

Zakładany stan docelowy wskaźnika rezultatów określony został w tabeli Plan działania – załącznik do LSR.

Zakładany termin osiągnięcia zaplanowanych wskaźników rezultatu – zakończenie realizacji LSR tj 31.12.2022 r.

Stan początkowy wskaźników produktów – wskaźnik realizacji przedsięwzięć, został ustalony zgodnie z Wytocznymi Poradnika dla Lokalnych Grup Działania w zakresie LSR na lata 2014-2020, o wartości początkowej zero. Postęp realizacji danego wskaźnika produktu aktualizowany będzie na bieżąco, po zakończeniu realizacji operacji, poprzez sumowanie osiągniętych w ramach realizacji wskaźników zrealizowanych operacji, na podstawie sprawozdań beneficjentów, danych LGD.

Postęp realizacji wskaźników produktu mierzony będzie w odstępach rocznych – wg. stanu na dzień 31.XII.

Zakładany termin osiągnięcia zaplanowanych wskaźników rezultatu – zakończenie realizacji LSR tj 31.12.2022 r.

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Procedury wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyborów w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Razem dla Rozwoju zostały opracowane w ścisłym powiązaniu z zdefiniowanymi problemami, celami ogólnymi i szczegółowymi oraz zakładanymi wskaźnikami.

Realizacja celów zawartych w LSR na lata 2016-2022 przewiduje działania dotyczące następujących typów operacji:

- operacje realizowane indywidualnie w ramach wniosków składanych przez beneficjentów innych niż LGD i wybieranych przez organ decyzyjny, a następnie przedkładanych do weryfikacji do SW,
- projekty grantowe,
- projekty współpracy (w tym projekt międzynarodowy oraz projekt krajowy).

Poziom wsparcia i intensywności pomocy przyznawanej dla poszczególnych operacji (wraz z przypisaniem ich do zaplanowanych w dokumencie przedsięwzięć zawarty został w końcowej tabeli niniejszego rozdziału.

Uregulowania sposobu wyboru i oceny operacji, a także stosowanych podczas tego procesu kryteriów, zaprojektowane zostały odrębnie dla każdego typu operacji przewidzianych w dokumencie Strategii. W trakcie opracowywania rozwiązań formalnych dbano przede wszystkim o zgodność zapisów z przepisami obowiązującymi dla RLKS, a także dopasowanie ich do specyfiki obszaru objętego LSR. Przyjęte rozwiązania formalno-instytucjonalne zostały opracowane w ten sposób, aby umożliwiały sprawny i transparentny wybór operacji w oparciu o ustalenia poczynione podczas definiowania problemów, przedsięwzięć, celów i wskaźników.

1. PROCEDURY OCENY I WYBORU OPERACJI

Najważniejsze założenia poszczególnych rozwiązań przedstawione zostały z zachowaniem podziału na typ przewidzianej operacji, dlatego też LGD Razem dla Rozwoju opracowało przejrzyste i niedyskryminujące procedury ich realizacji, szczegółowo opisujące proces wyboru, sposób rozliczania, monitoring i kontrolę. Główne elementy procedury zestawione zostały poniżej:

Elementy zawarte w dokumencie:	Operacje realizowane przez beneficjentów innych niż LGD	Projekty grantowe
	Miejsce w dokumencie	Miejsce w dokumencie
1. wskazano i opisano sposób udostępnienia procedur do wiadomości publicznej	Rozdział II	Rozdział II
2. szczegółowo określono zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji	Rozdział V-VIII	Rozdział V-IX
3. określono sposób organizacji naborów wniosków	Rozdział II - IV	Rozdział II – IV
4. przewidziano podawanie do publicznej wiadomości protokołów z posiedzeń dotyczących oceny i wyboru operacji zawierających informacje o wyłączeniach z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy	Rozdział X	Rozdział XIX
5. określono szczegółowy sposób informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu	Rozdział VIII - IX	Rozdział IX - XI

Wszystkie przygotowane przez LGD Razem dla Rozwoju procedury mają na celu zagwarantowanie jak największej poprawności oraz jawności stosowanych rozwiązań:

- przewidują ponadto zasady i tryb postępowania w przypadku zastosowania procedury odwoławczej (termin, warunki i sposób wniesienia protestu),

--podawanie do publicznej informacji protokołów z każdego etapu procesu wyboru operacji (zawierają tym samym także informacje o wyłączeniach członków organu decyzyjnego z procesu decyzyjnego, ze wskazaniem których wniosków wyłączenie dotyczy).

- przewidują przejrzysty sposób postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach kryteriów,

- w celu realizacji zapisów art. 32 ust. 3 pkt. b) Rozporządzenia 1303/2014 w regulaminie funkcjonowania Rady LGD Razem dla Rozwoju w rozdział V paragraf 13 uregulowano kwestię prowadzenia rejestru interesów w którym będą zawarte informacje na temat więzów wspólnych interesów lub korzyści, łączących członków Rady, które mogą mieć wpływ na podejmowanie decyzji przez Radę

- Procedury zawierają także wzory wszystkich dokumentów, o których mowa w treści ich zapisów.

Opracowane przez LGD Razem dla Rozwoju procedury są przejrzyste, niedyskryminujące, a także pozwalają uniknąć ryzyka konfliktu interesów. Ponadto przewidujące regulacje zapewniające zachowanie parytetu sektorowego, a także szczegółowo regulują sytuacje wyjątkowe – określono sposób postępowania w przypadku takiej samej liczby punktów, a także zapewniają stosowanie tych samych kryteriów w całym procesie wyboru w ramach danego naboru.

KRYTERIA WYBORU OPERACJI WRAZ Z PROCEDURĄ ICH USTALANIA ORAZ ZMIAN

Opracowane kryteria mają charakter oceny punktowej i zawierają szczegółowy opis wyjaśniający sposób oceny wskazujący wymagania konieczne do spełnienia danego kryterium.

Dla zapewnienia społecznej akceptacji kryteriów, zostały one opracowane i zaakceptowane przy udziale społeczności lokalnej podczas otwartego spotkania informacyjno-konsultacyjnego oraz przewidziano w okresie wdrażania ich modyfikację, jako element partycypacyjnego zarządzania procesem wdrażania LSR.

Ponadto zapisy LSR przewidują monitorowanie poziomu akceptacji kryteriów wyboru operacji, a także czynny udział społeczności lokalnej w aktualizacji i zmianie kryteriów.

Ich zadaniem jest w pierwszej kolejności zweryfikowanie, czy wniosek został ważnie złożony i czy zakres tematyczny operacji zgodny jest z zakresem interwencji przewidzianych w LSR oraz przepisów obowiązujących dla RLKS. Ta grupa kryteriów dotyczy poprawności formalnej wniosków i obejmuje zagadnienia związane z: terminowością, kompletnością i adekwatnością zgłaszanych operacji.

Wnioski, które przeszły ocenę formalną oceniane będą przede wszystkim pod kątem spójności proponowanego projektu z zapisami zawartymi w Lokalnej Strategii Rozwoju, w tym przede wszystkim z diagnozą obszaru zawartą w Strategii, a także przewidzianymi w dokumencie wskaźnikami produktów i rezultatów. Premiowane będą ponadto projekty wykorzystujące lokalne potencjały do wyeliminowania zidentyfikowanych problemów. Zakłada się ponadto przyznawanie dodatkowych punktów projektom, które zakładają wykorzystanie większego wkładu własnego beneficjenta, a także zaproponują innowacyjne podejście do rozwiązania zidentyfikowanych problemów.

Ponadto przewidziano rozwiązania szczegółowe, dotyczące przedsięwzięć w ramach konkretnych celów szczegółowych LSR:

- **w przypadku operacji dotyczących działalności gospodarczej**, kryteria premiąją operacje ukierunkowane na zaspokojenie potrzeb grup defaworyzowanych oraz operacje, w których beneficjentem jest osoba defaworyzowana. Dodatkowo, wyżej oceniane będą projekty mające istotny wpływ na rozwój przedsiębiorstwa,

- **w przypadku operacji dotyczących rozwoju infrastruktury i oferty czasu wolnego**, kryteria premiąją operacje realizowane w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców.

Informacja o realizacji projektów grantowych i/lub operacji własnych

W ramach wdrażania LSR Lokalna Grupa Działania Razem dla Rozwoju przewiduje realizację projektów grantowych w następującym zakresie:

Działania aktywizacyjne, w tym przedsięwzięcia o charakterze edukacyjnym podnoszącym kompetencje mieszkańców i zapobiegających wykluczeniom; działania o charakterze integracyjnym (warsztaty, festyny, pokazy, wydarzenia kulturalne i sportowe) w oparciu o miejscowe tradycje i dziedzictwo lokalne, z udziałem seniorów, młodzieży, osób i grup defaworyzowanych; turystyczna, przyrodnicza i kulturowa promocja obszaru LSR, w tym opracowanie i publikacja wydawnictw promujących lokalne dziedzictwo, produkty i usługi; innowacyjne inicjatywy informacyjno-promocyjne w obszarze środowiska naturalnego, przyrody, ekologii, skutków zmian klimatycznych, odnawialnych źródeł energii; modernizacja, remont lub przebudowa ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej.

Wykaz kwot wsparcia i intensywności pomocy przyznawanej dla projektów realizowanych w ramach poddziałania

19.2 PROW 2014-2020

	Wysokość wsparcia (PLN)	Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%) A – jednostki sektora finansów publicznych B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą C – pozostałe podmioty	Wysokość wsparcia (PLN)	Maksymalna wysokość intensywności wsparcia (%) A – jednostki sektora finansów publicznych B – podmioty wykonujące działalność gospodarczą C – pozostałe podmioty
	Konkurs/projekty podstawowe		Projekty grantowe	
Przedsięwzięcie 1.1.1			Od 5 000 do 15 000	A – 63,63 C – 100
Przedsięwzięcie 1.2.1			Od 5 000 do 6 540	A – 63,63 C – 100
Przedsięwzięcie 1.3.1			Od 5 000 do 25 000	A – 63,63 C – 100
Przedsięwzięcie 1.3.2			Od 5 000 do 14 400	A – 63,63 C – 100
Przedsięwzięcie 2.1.1	0,00			
Przedsięwzięcie 2.2.1	100 000	C – 100		
Przedsięwzięcie 2.2.2	Od 1000 000 do 300 000	B – 70		
Przedsięwzięcie 3.1.1	Od 50 000 do 100 000	A – 63,63 B – 70 C – 100		
Przedsięwzięcie 3.1.2	Od 50 000 do 248 000	A – 63,63 B – 70 C – 100		
Przedsięwzięcie 3.2.1	Od 50 000 do 100 000	A – 63,63 C – 100	Od 10 000 do 50 000	A – 63,63 C – 100
Przedsięwzięcie 3.2.2	od 100 000 do 300 000	A – 63,63 B – 70 C – 100		

Wysokość wsparcia przyznawanego na rozpoczynane działalności gospodarczej ustalono na poziomie 25 tys. euro. Przy ustalaniu wysokości kwoty interwencji wzięto pod uwagę trudną sytuację społeczno-gospodarczą obszaru, wysokość wsparcia przyznawaną osobom bezrobotnym przez Powiatowe oraz Wojewódzkie Urzędy Pracy (około 10 tys. euro). Poziom wsparcia w wysokości 25 tys. euro, jest uzasadniony z punktu widzenia lokalnych potrzeb i obecnej sytuacji społeczno – gospodarczej regionu.

Na operacje w zakresie rozwoju przedsiębiorczości ustalono wsparcie w wysokości do 75 tys. euro na beneficjenta (minimalna całkowita wartość operacji 25 tys. euro), przy czym premiowane są operacje beneficjentów wnioskujących o niższą kwotę pomocy, poziom dofinansowania: 70% kosztów kwalifikowanych. Poziom dofinansowania do 70% jest uzasadniony faktem, że w ramach PROW na lata 2007-2013 wsparcie dla mikroprzedsiębiorstw było na poziomie maksymalnie 50% kosztów kwalifikowanych, jednak dla wielu firm był to zbyt wysoki poziom wkładu własnego.

W kryteriach lokalnych operacji określono premiowanie operacji z wyższym od wymaganego wkładem własnym o min. 2% i 5%. Ponadto premiowane będą w lokalnych kryteriach operacje zakładające wyższy poziom zatrudnienia od wymaganego minimum.

Operacje realizowane przez JST otrzymają wsparcie w wysokości 63,63% kosztów kwalifikowanych zgodnie z Rozporządzeniem MRiRW. Na operacje z zakresu modernizacji infrastruktury drogowej wynosi ustalono wysokość wsparcia od 25 tys. euro do 50 tys. euro. (środki EFRROW).

W lokalnych kryteriach premiowane są operacje beneficjentów wnioskujących o niższą kwotę pomocy.

Dla operacje realizowanych przez pozostałe podmioty, planowana wysokość wsparcia wynosi 100% kosztów kwalifikowanych. Powyższe uwarunkowane jest faktem że w grupie beneficjentów przeważać będą podmioty działające non profit, związki wyznaniowe i kościoły.

Wysokość wsparcia w ramach projektów grantowych została określona w tabeli powyżej.

Minimalną wartość grantu ustalono na poziomie 1,250 tys. euro, maksymalną na poziomie 75 tys euro, co uzasadnione jest zakładanym zaangażowaniem w realizację LSR lokalnej społeczności, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, grup nieformalnych itd.

Rozdział VII Plan działania

Plan działania w ramach wdrażania LSR Lokalnej Grupy Działania Razem dla Rozwoju, został opracowany zgodnie z logiką zakładanych do osiągnięcia i realizacji celów i wskaźników. Plan ten został opracowany dla każdego celu ogólnego osobno, uwzględniając przede wszystkim osiągnięcie wskaźników produktu, które będą mierzone bezpośrednio po zrealizowaniu operacji.

Opracowany plan działania zawiera również zakładany budżet celów szczegółowych w poszczególnych przedziałach czasowych.

W Planie działania zawarty został szczegółowy harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu dla określonych w niniejszej Strategii przedsięwzięć.

Przyjęty harmonogram zakłada osiągnięcie zakładanych wskaźników w trzech przedziałach czasowych:

- 2016 – 2018;
- 2019 – 2021;
- 2022 – 2023;

Większość operacji planowanych do realizacji, została zaplanowana w 1 i 2 etapie w sposób umożliwiający minimalizowanie ryzyk związanych z osiągnięciem wskaźników przyjętych jako miary sukcesu jej wdrażania.

Szczegółowy Plan działania ze wskazaniem harmonogramu osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu stanowi załącznik do niniejszej Strategii.

Rozdział VIII Budżet LSR

Realizacja Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność LGD Razem dla Rozwoju na lata 2016-2022, opierać się będzie o środki PROW na lata 2014-2020 (zestawienie prezentujące przyporządkowanie zakresu wsparcia do budżetu PROW znajduje się w załączniku do Strategii).

Środki wydatkowane na realizację Strategii pochodzić będą głównie z 3 źródeł, w tym:

- Budżet EFRROW,
- Budżet państwa,
- Wkład własny.

Tabela prezentująca montaż finansowy dla LSR Razem dla Rozwoju, uwzględniający powyższe źródła finansowania, a także podział na beneficjentów innych niż jednostki sektora finansów publicznych oraz beneficjentów będących jednostkami sektora finansów publicznych, przedstawiona została w załączniku nr 4 do Strategii.

Poniżej zaprezentowano powiązania budżetu z poszczególnymi celami LSR, które mają przyczynić się do zrealizowania wizji, określonej w partycypacyjnym procesie tworzenia założeń strategii.

Cel ogólny 1: Aktywizacja, integracja i wzmocnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu	BUDŻET NA REALIZACJĘ CELU EURO	POWIĄZANIE BUDŻETU Z CELAMI
Cel szczegółowy 1.1 Pobudzanie oddolnych inicjatyw mieszkańców na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz integracji społeczności lokalnej	13 142,33	W realizację Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność Lokalnej Grupy Działania Razem dla Rozwoju na lata 2016-2022, zaangażowani muszą być w sposób aktywni jej główni odbiorcy, reprezentujący 3 sektory: pozarządowy (społeczny), gospodarczy i publiczny. Takie podejście umożliwi osiągnięcie planowanego efektu synergii zakładanych rezultatów i wskaźników realizacji celu ogólnego 1 LSR, jakim jest Aktywizacja, integracja i wzmocnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu Spójność obszaru LGD, odnosi się do istniejącej lokalnej tradycji, dziedzictwa i walorów przyrodniczych obszaru oraz potencjału społecznego. Z uwagi na powyższe, w ramach tego celu realizowane będą działania mające na celu wzmocnienie kapitału społecznego, integrujące mieszkańców w oparciu o lokalne tradycje i dziedzictwo oraz działania ukierunkowane na promocję lokalnych produktów i usług. Dodatkowo z uwagi na występujący niski poziom świadomości ekologicznej duży nacisk położony zostanie na działania w zakresie podnoszenie świadomości mieszkańców na temat roli ochrony środowiska, rozwiązań proekologicznych, dostosowania do zmian klimatu.
Cel szczegółowy 1.2 Integracja mieszkańców obszaru poprzez wzmocnienie więzi społecznych w oparciu o lokalne dziedzictwo i tradycje.	14 861,33	
Cel szczegółowy 1.3 Wsparcie rozwoju społeczno – gospodarczego poprzez rozwój i promocję produktów i usług lokalnych	36 157,50	
Budżet łącznie	64 161,16	Budżet na realizację 1 celu wynosi 3,05 % budżetu na realizację LSR.
Cel ogólny 2: Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej.	BUDŻET NA REALIZACJĘ CELU EURO	POWIĄZANIE BUDŻETU Z CELAMI
Cel szczegółowy 2.1 Aktywizacja zawodowa mieszkańców i rozwój przedsiębiorczości	0,00	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości będzie jednym z głównych kreatorów atrakcyjności obszaru LGD jako korzystnego miejsca do życia. Realizacja tego celu przełoży się bezpośrednio na tworzenie nowych miejsc pracy w regionie dla mieszkańców obszaru LGD, a w konsekwencji na wzrost poziomu życia całej społeczności, chociażby poprzez płacenie podatków, które zasilając będą budżet lokalnych samorządów. Realizacja celu ogólnego 2 tj. Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej wykorzystywać będzie również lokalny potencjał dla tworzenia nowych przedsiębiorstw oraz produktów czy usług.
Cel szczegółowy 2.2 Tworzenie miejsc pracy odpowiadających specyfice lokalnej gospodarki	985 809,46	
Budżet łącznie	985 809,46	Budżet na realizację 2 celu wynosi 46,81 % całego budżetu na realizację LSR.

Cel ogólny 3: Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych	BUDŻET NA REALIZACJĘ CELU EURO	POWIĄZANIE BUDŻETU Z CELAMI
Cel szczegółowy: 3.1 Zachowanie lokalnego dziedzictwa	342 573,92	<p>Potencjał rozwoju turystyki, występujące dziedzictwo lokalne i zasoby społeczno-gospodarcze, zgodnie z diagnozą LSR stanowią duży potencjał rozwojowy w kontekście rozwoju turystyki, rekreacji i tworzenia oferty spędzania wolnego czasu. Przedkłada się to bezpośrednio na oczekiwania mieszkańców, którzy jak wskazują przeprowadzone badanie wyraźnie poszukują rozwiązań ukierunkowanych na rozszerzenia oferty, której realizacja wymaga podejmowania szeregu inwestycji w zakresie ogólnodostępnej infrastruktury turystycznej rekreacyjnej, społecznej oraz komunikacyjnej. Podejmowane w ramach wdrażania LSR działania będą miały bezpośrednie przełożenie jakości życia mieszkańców obszaru LGD Razem dla Rozwoju. Ponadto realizacja celu ogólnego 3 Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych jest niezwykle istotna z punktu wykorzystania bliskości dużych ośrodków miejskich tj. aglomeracji Warszawy i Płocka, których mieszkańcy zainteresowani są atrakcyjną ofertą turystyki weekendowej, co w rezultacie przedkładać będzie się również na rozwój branży usługowej w tym zakresie, a w konsekwencji przyczynić się ma do zwiększenia liczby miejsc pracy.</p> <p>Powyższe uwarunkowania sprawiają, że planowany budżet na działania związane z rozwojem obszaru LSR, w kontekście oferty czasu wolnego i dostępu dla mieszkańców do kluczowych miejsc związanych z nimi, stanowi ponad 41% całego budżetu LSR.</p>
Cel szczegółowy: 3.2 Poprawa stanu infrastruktury publicznej, turystycznej i społecznej	713 455,46	
Budżet łącznie	1 056 029,38	Budżet na realizację 3 celu wynosi 50,14% całego budżetu na realizację LSR.
Razem budżet na wdrażanie LSR	2 106 000,00	

Rozdział IX Plan komunikacji

Zaplanowany do realizacji przez LGD Razem dla Rozwoju Plan komunikacji (Załącznik nr 5 do Strategii) opracowany został na podstawie uwag i propozycji zgłaszanych podczas konsultacji społecznych, a także wyników wdrażania LSR w latach 2007 - 2015. Celem planu komunikacji przede wszystkim bieżące informowanie mieszkańców o stanie realizacji LSR (w tym o stopniu osiągania celów i wskaźników), jak również bieżące przekazywanie informacji dla potencjalnych wnioskodawców o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR. Realizacja zakładanego celu komunikacji przede wszystkim poprzez intensyfikację przekazu informacji w zakresie dotyczącym praktycznych aspektów realizacji zapisów LSR przedkładać się będzie na zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej w działalność LGD, co przełoży się również na jakość zgłaszanych operacji i wniosków. Planowane działania mają na celu aktywizację potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając tym samym liczbę realizowanych inwestycji, a przez to przyczyniać się do rozwoju obszaru LGD

i wzmocnienia jego konkurencyjności i atrakcyjności. Kolejnym celem podejmowanych działań komunikacyjnych jest utrwalenie i pogłębienie akceptacji i zaangażowania mieszkańców obszaru LGD dla realizacji LSR na lata 2016-2022. Zaproponowany plan komunikacji ma za zadanie zlikwidować dotychczasowe niedostatki komunikacyjne, a także zagwarantować dwustronność przekazu oraz umożliwiać pozyskiwanie informacji zwrotnej od mieszkańców. Grupy docelowe, do których skierowany jest plan komunikacji to przede wszystkim grupy kluczowe z punktu widzenia realizacji LSR, czyli: grupy defaworyzowane (kobiety bezrobotne, osoby młode bezrobotne, bezrobotni powyżej 50 roku życia oraz osoby korzystające z pomocy społecznej i niepełnosprawne), przedsiębiorcy, samorządy gminne, a także lokalne organizacje pozarządowe i grupy nieformalne. Działania skierowane są także do wszystkich mieszkańców, w tym grup docelowych i przedstawicieli grup defaworyzowanych – ukierunkowane zostały bowiem tak, aby zapewniały podnoszenie poziomu wiedzy na temat możliwości realizacji operacji w ramach LSR na lata 2016-2022.

LGD Razem dla Rozwoju zaplanowała również odpowiednie wskaźniki dla zaprojektowanych działań komunikacyjnych. Poniżej zawarte zostało ujęcie sumaryczne, natomiast szczegółowy opis zawarty został w Załączniku nr 5 do Strategii:

- zamieszczenie 32 artykułów na stronach internetowych (LGD, 7 gmin, lokalna prasa),
- organizacja 21 spotkań informacyjno-konsultacyjnych (ok. 15 osób na każde spotkanie, badanie ankietowe po spotkaniu)
- przygotowanie i rozdystrybuowanie 500 gadżetów promocyjnych,
- przygotowanie i rozdystrybuowanie 500 materiałów konferencyjnych,
- przyjęcie 75 osób w punkcie konsultacyjnym w Biurze LGD,
- organizacja 15 spotkań szkoleniowych i doradczych,
- dotarcie z informacjami do 21 osób objętych wsparciem PUP oraz OPS,
- zebranie łącznie 300 ankiet (online oraz po doradztwie, szkoleniu)

Rozdział X. Zintegrowanie

W celu zobrazowania zależności pomiędzy Lokalną Strategią Rozwoju LGD Razem dla Rozwoju na lata 2016-2022 a dokumentami strategicznymi szczebla krajowego, regionalnego i ponadlokalnego, w niniejszym rozdziale opracowano matryce spójności celów strategicznych i operacyjnych LSR z priorytetami, celami i kierunkami interwencji zawartymi w nadrzędnych dokumentach strategicznych. Powyższe zestawienie ukazuje w sposób przejrzysty zgodność LSR z kluczowymi dokumentami planistycznymi definiującymi priorytety rozwojowe w obszarach tematycznie i sektorowo powiązanych z niniejszym dokumentem, tj.:

- Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020,
- Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020;
- Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020
- Regionalną Strategią Innowacji dla Mazowsza
- Strategią Rozwoju Powiatu Płockiego na lata 2014 - 2020,
- Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Płockiej,

Poniższa tabela zawiera wykaz zgodność Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Razem dla Rozwoju na lata 2016-2022 z kluczowymi dokumentami planistycznymi na szczeblu regionalnym ponadlokalnym, definiującymi priorytety rozwojowe w obszarach tematycznie powiązanych z niniejszym dokumentem. W drugiej części tabeli wykazano zgodność z lokalnymi dokumentami strategicznymi tj. Gmin członkowskich LGD.

Nadrzędne dokumenty strategiczne	Cele ogólne Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Razem dla Rozwoju na lata 2016-2022		
	Aktywizacja, integracja i wzmocnienie wykorzystania kapitału społecznego subregionu.	Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej	Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych
Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2020	Zgodność z celami: - Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie wizerunku regionu - zwiększenie dostępu do nowych technologii informatycznych oraz rozwój umiejętności ich wykorzystywania,	Zgodność z celami: - wspieranie przedsiębiorczości oraz działań organizacji samorządu gospodarczego, stowarzyszeń oraz innych instytucji biznesowych i okołobiznesowych; - wzrost zatrudnienia i przeciwdziałanie	Zgodność z celami: - Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych, w tym: - wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, - rozwój infrastruktury społecznej, - przeciwdziałanie degradacji i rewaloryzacja środowiska

	<ul style="list-style-type: none"> - zapewnienie możliwości kształcenia i doksztalcania, - poprawę warunków mieszkaniowych, - skuteczne rozwiązywanie problemów społecznych, - zapewnienie bezpieczeństwa jednostce i społecznościom. 	bezrobociu, - tworzenie regionalnych sieci współpracy i trwałych powiązań instytucjonalnych pomiędzy uczestnikami regionalnego systemu innowacji: (sektorem B+R, przedsiębiorstwami, władzami regionalnymi i lokalnymi oraz instytucjami otoczenia biznesu); - zwiększenie potencjału instytucji obsługi inwestorów i przedsiębiorców;	przyrodniczego. - Poprawa atrakcyjności regionu, kształtowanie jego wizerunku oraz promocja, w tym: - wzmocnienie więzi kulturowo-społecznych w regionie. - podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej regionu;
Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014 - 2020	Zgodność z osiami priorytetowymi: - Wspieranie włączenia społecznego i walka z ubóstwem - Edukacja dla rozwoju regionu - Gospodarka przyjazna środowisku	Zgodność z osiami priorytetowymi: - Rozwój potencjału innowacyjnego i przedsiębiorczość - Rozwój rynku pracy	Zgodność z osiami priorytetowymi: - Jakość życia; - Rozwój regionalnego systemu transportowego - Gospodarka przyjazna środowisku
Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020	Zgodność z osiami priorytetowymi: - Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji - Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa	Zgodność z osiami priorytetowymi: - Osoby młode na rynku pracy	
Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza	Zgodność z celami: - Rozwój społeczeństwa informacyjnego	Zgodność z celami: - Zwiększenie i wzmocnienie współpracy w procesach rozwoju innowacji i innowacyjności - Kształtowanie i promowanie postaw proinnowacyjnych oraz przedsiębiorczych sprzyjających kreatywności i kooperacji	Zgodność z celami: - Wzrost efektywności wsparcia i finansowania działalności proinnowacyjnej w regionie
Strategia Rozwoju Powiatu Płockiego na lata 2014 - 2020	Zgodność z celami: - Wzrost integracji społecznej poprzez wspieranie kultury - Wspieranie działań na rzecz wzmocnienia	Zgodność z celami: - Wspieranie pozarolniczych funkcji obszarów wiejskich - Wspieranie przedsiębiorczości	Zgodność z celami: - Rozwój i modernizacja infrastruktury technicznej - Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej

	<p>tożsamości lokalnej</p> <ul style="list-style-type: none"> - Edukacja ekologiczna i kształtowanie prośrodowiskowych postaw - Promocja lokalnych produktów - Wzrost bezpieczeństwa ekologicznego 	<ul style="list-style-type: none"> - Przeciwdziałanie bezrobociu, w tym dostosowanie edukacji do potrzeb lokalnego rynku pracy 	
Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Płockiej	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kompleksowa rewitalizacja przestrzenna, gospodarcza i społeczna - Wspieranie przedsięwzięć związanych z efektywnym wykorzystaniem energii oraz zwiększania udziału odnawialnych źródeł energii w OFAP. - Wspieranie działań na rzecz wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych oraz oszczędnego gospodarowania energią. 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie gospodarki przyjaznej środowisku i społeczeństwu 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wspomaganie modernizacji i rewitalizacji obiektów i obszarów infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej - Wspieranie obszarów recepcji turystycznej w wyposażenie - Stymulowanie/ wspomaganie rozwoju i poprawy dostępności do sieci infrastruktury transportowej.
Lokalne dokumenty strategiczne			
Strategia Rozwoju Gminy Bodzanów do 2017 roku	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wzrost poziomu życia mieszkańców Bodzanowa (gminy), ich integracja i samorealizacja, poprzez (m.in.): - podniesienie samoświadomości i aktywności społecznej mieszkańców, - inicjowanie powstawania organizacji pozarządowych, - zaprojektowanie i wdrożenie szerokiego zakresu imprez kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych w gminie, - stworzenie atrakcyjnej oferty oświatowej, zagospodarowana czasu wolnego i pracy dla zdolnej młodzieży, - organizowanie imprez 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzenie sprzyjających warunków dla rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, - przedstawienie bogatej oferty szkoleniowo-informacyjnej dla przedsiębiorców, - zagospodarowanie gospodarze terenów wzdłuż trasy Warszawa – Włocławek; 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opracowanie lokalnej Agendy 21, - opracowanie koncepcji rozwoju turystyki, w tym punktu informacji turystycznej, - utworzenie centrów usług turystycznych nad Wisłą, - przygotowanie oferty turystyki kwalifikowanej (kajakarstwo, jeździectwo, plenery malarskie itp.), - wykorzystanie potencjału krajobrazowego i przyrodniczego doliny Mołtawy i Wisły w celach turystycznych, - wykreowanie imprezy turystycznej o zasięgu krajowym, - zaprojektowanie i wykonanie urządzeń małej architektury, - opracowanie i wdrożenie programu rozwoju szlaków pieszych, rowerowych itp.; - zapewnienie możliwości

	<p>masowych o zasięgu lokalnym,</p> <ul style="list-style-type: none"> - stworzenie systemu informacyjnego dla mieszkańców gminy, - wykorzystanie możliwości akwizycji zewnętrznych środków finansowych - kształcenie świadomości ekologicznej wśród dzieci i dorosłych 		<p>aktywnego wypoczynku i rekreacji mieszkańcom gminy i przyjezdnym,</p>
<p>Strategii Rozwoju Gminy Bulkowo</p>	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój imprez kulturalnych, szkolnictwa i szkoleń/konferencji itp., - Wykorzystanie lokalnych oraz odnawialnych źródeł energii 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój przedsiębiorstw i instytucji otoczenia przedsiębiorczości, - Zmniejszenie bezrobocia wśród mieszkańców gminy - Dążenie do wzrostu dochodów mieszkańców gminy z działalności pozarolniczej, m.in. przez promowanie lokalnej działalności gospodarczej, - Różnicowanie działalności gospodarczej gospodarstw rolnych 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zachowanie walorów środowiska naturalnego i krajobrazu, w tym zachowanie cech architektury regionalnej.
<p>Strategia Rozwoju Brochów do 2015 r</p>	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stała poprawa poziomu świadczonych usług społecznych 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dostosowanie rozwoju gospodarczego do uwarunkowań przyrodniczych (tworzenie jak najlepszych warunków działalności gospodarczej z uwzględnieniem uwarunkowań przyrodniczych) 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zachowanie krajobrazów naturalnych i kształtowanie harmonijnego krajobrazu kulturowego - Porządkowanie struktury przestrzennej gminy decydującej o warunkach zamieszkania, pracy, obsługi i wypoczynku; kompleksowe porządkowanie terenów urbanizujących się, poprzez zapewnienie wyposażenia w kompletną infrastrukturę techniczną służącą ochronie środowiska i porządkowanie komunikacji
<p>Strategia Rozwoju Gminy Mała Wieś do 2020 r</p>	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podniesienie świadomości i aktywności społecznej mieszkańców, - inicjowanie powstawania organizacji pozarządowych, 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> Rozwój małej i średniej przedsiębiorczości na terenie gminy, poprzez: - opracowanie gminnego programu rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, - zwiększenie liczby małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie gminy, - przedstawienie bogatej oferty szkoleniowo-informacyjnej dla przedsiębiorców; 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wzrost poziomu życia mieszkańców gminy do średniego poziomu w województwie, m.in. poprzez: - zapewnienie możliwości aktywnego wypoczynku i rekreacji mieszkańcom gminy, - zaprojektowanie i wykonanie urządzeń małej architektury, - stworzenie atrakcyjnej oferty oświatowej, zagospodarowania czasu wolnego i pracy dla zdolnej młodzieży, - Rozwój turystyki i rekreacji uwzględniający zasady rozwoju

			<p>zrównoważonego, poprzez:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opracowanie lokalnej Agendy 21, - opracowanie koncepcji rozwoju turystyki, w tym punktów informacji turystycznej, - utworzenie centrów usług turystycznych nad Wisłą, - turystyczne wykorzystanie zabytkowych dworców i parków w gminie, - przygotowanie oferty turystyki kwalifikowanej (kajakarstwo, jeździectwo, plenery malarskie itp.)
<p>Program Ochrony Środowiska gminy Młodzieszyn na lata 2015 – 2018</p>	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wyższy stan aktywności świadomości ekologicznej społeczeństwa 	X	<p>Zgodność z celami:</p> <p>Ochrona zasobów środowiska przyrodniczego i krajobrazu</p>
<p>Strategia Rozwoju Gminy Radzanowo na lata 2014-2020</p>	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwijanie społeczeństwa informacyjnego i teleinformatyzacja. - Zwiększanie poziomu integracji mieszkańców Gminy poprzez zapewnienie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego. - Ochrona jakości środowiska na terenie Gminy i przeciwdziałanie jego degradacji poprzez racjonalne wykorzystanie OZE oraz prowadzenie gospodarki niskoemisyjnej. - Zwiększenie stanu świadomości ekologicznej lokalnego społeczeństwa. 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wspomaganie rozwoju przedsiębiorczości na terenie Gminy - Tworzenie dogodnych warunków dla lokalizacji przedsięwzięć gospodarczych - 	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowywanie i modernizowanie infrastruktury drogowej i technicznej na terenie Gminy. - Rozwijanie i unowocześnianie infrastruktury społecznej z uwzględnieniem różnych grup wiekowych. - Ochrona dziedzictwa kulturowego i upowszechnianie kultury w celu zwiększenia atrakcyjności Gminy.
<p>Strategia Rozwoju Gminy Wyszogród do 2015 r</p>	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wzrost poziomu życia mieszkańców Gminy Wyszogród do średniego poziomu w województwie. 	X	<p>Zgodność z celami:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rozwój turystyki i rekreacji uwzględniający zasady rozwoju zrównoważonego

Cele LSR wpisują się tym samym w dokumenty strategiczne wszystkich siedmiu gmin wchodzących w skład obszaru LGD, które koncentrują się przede wszystkim na:

- ochronie środowiska oraz podnoszeniu świadomości ekologicznej mieszkańców
- rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej oraz oferty czasu wolnego,
- budowaniu potencjału gospodarczego oraz podnoszeniu poziomu przedsiębiorczości mieszkańców,,
- działaniach na rzecz wyrównywania szans osób zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- wzmacnianiu tożsamości lokalnej oraz aktywności mieszkańców,
- dbałości o dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze.

Zintegrowany charakter LSR przejawia się także w spójności i kompleksowości przedsięwzięć zaplanowanych w ramach poszczególnych celów ogólnych dokumentu:

- **W ramach Celu ogólnego 1: Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu. przewiduje się:**
  - **Zintegrowanie metod stosowanych przy realizacji przedsięwzięć:** zaplanowane przedsięwzięcia obejmują wsparcie i rozwój kapitału społecznego na obszarze LGD, przede wszystkim poprzez podejmowanie działań mających na celu aktywizację lokalnej społeczności, budowanie tożsamości, a także rozwijanie świadomości ekologicznej mieszkańców obszaru LGD. Zaplanowane metody przewidują zarówno działania „miękkie” (w tym działania związane z pielęgnowaniem lokalnych tradycji i kultury), jak i podejmowanie działań mających na celu promocję lokalnych produktów i usług oraz podejmowanie współpracy z innymi podmiotami w tym zagranicznymi.
  - **Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów:** realizacja przedsięwzięć w ramach celu szczegółowego 2 przewiduje zaangażowanie zarówno przedsiębiorców, jak i organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych (np. sołectwa).
- **W ramach Celu ogólnego 2: Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej przewiduje się:**
  - **Zintegrowanie metod stosowanych przy realizacji przedsięwzięć:** proponowane w LSR przedsięwzięcia obejmują zarówno premie na zakładanie działalności gospodarczej, jak i rozwijanie istniejących podmiotów gospodarczych poprzedzone działaniami szkoleniowymi mającymi na celu przygotowanie potencjalnych beneficjentów do podejmowania samozatrudnienia.
  - **Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów:** w działania zaangażowani będą przede wszystkim mieszkańcy, w tym przedstawiciele grup defaworyzowanych, do których skierowane będą inicjatywy związane z zakładaniem działalności gospodarczej, a tym samym promowanie samozatrudnienia i tworzenia miejsc pracy – dotyczy to przede wszystkim osób bezrobotnych z obszaru LGD. Ponadto, w ramach rozwoju istniejących przedsiębiorstw przewiduje się premiowanie projektów, które zakładają rozwijanie działalności gospodarczej połączone z zatrudnianiem przedstawicieli grup defaworyzowanych (zarówno bezrobotnych, jak i niepełnosprawnych).
  - **Zaangażowane branże działalności gospodarczej:** realizacja przedsięwzięć przewiduje zaangażowanie przedstawicieli różnych gałęzi gospodarki, w tym handel hurtowy i detaliczny, usługi gastronomiczne i noclegowe, branża usługowa, produkcyjna, działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją.
- **W ramach Celu ogólnego 3: Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych przewiduje się:**
  - **Zintegrowanie metod stosowanych przy realizacji przedsięwzięć:** rozwój i przebudowa infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej powiązany będzie bezpośrednio z przedsięwzięciami dotyczącymi poprawy infrastruktury transportowej. Realizacja przedsięwzięć z zakresu wykorzystujących lokalne zasoby kulturowe, turystyczne i rekreacyjne przyczyni się to do zbudowania zintegrowanej oferty czasu wolnego i podniesie tym samym jakość życia na obszarze LGD. Zadaniom tym będzie towarzyszyć realizacja przedsięwzięć z zakresu modernizacji infrastruktury drogowej w zakresie umożliwiającą połączenie obiektów użyteczności publicznej, w których są świadczone usługi społeczne, zdrowotne, opiekuńczo-wychowawcze lub edukacyjne dla ludności lokalnej, z siecią dróg publicznych albo
    - b) skracają dystans lub czas dojazdu do tych obiektów, co również przełoży się na poprawę jakości życia mieszkańców i poprawę warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych. Odbiorcami nowych przestrzeni i wydarzeń będą wszyscy mieszkańcy, w tym także przedstawiciele grup defaworyzowanych, a także młodzież oraz osoby starsze.
  - **Zaangażowanie różnych sektorów i partnerów:** realizacja przedsięwzięć w ramach celu ogólnego 3 zakłada współdziałanie sektorów publicznego, społecznego oraz gospodarczego. Realizatorami działań będą zarówno samorządy gmin, jak i organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, kościoły i związki wyznaniowe. Ponadto, przewiduje się wykorzystanie rozwoju niekomercyjnej infrastruktury dla pobudzania rozwoju i komercjalizacji usług czasu wolnego. Dlatego też powstała w ramach celu ogólnego 3 infrastruktura przyczyni się do rozwoju przedsiębiorstw.

Cele ogólne, cele szczegółowe oraz przedsięwzięcia zawarte w Lokalnej Strategii Rozwoju LGD Razem dla Rozwoju na lata 2016-2022 są zintegrowane z celami przekrojowymi PROW na lata 2014-2020, dotyczącymi innowacyjności, zmian klimatu oraz ochrony środowiska.

Rozdział XI. Monitoring i ewaluacja

Elementarnym założeniem skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celów Strategii Rozwoju Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022, zwanej LSR jest bieżący monitoring postępów osiągniętych w zakresie wdrażanych kierunków interwencji oraz gotowość do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami realizacji kluczowych zadań. LSR opracowana została w sposób partycypacyjny, co wymusza jednocześnie konieczność zapewnienia aktywnego udziału mieszkańców w procesie oceny postępów z jej wdrażania, a także oceny sposobu funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania Razem dla Rozwoju dla prawidłowego wdrażania dokumentu.

Organizacja procesu

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Razem dla Rozwoju na lata 2016-2022 wyznacza cele i przedsięwzięcia, które stanowią wyzwania dla całej społeczności obszaru LGD – władz samorządowych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, mieszkańców. Skuteczny sposób realizacji zapisów LSR wymaga przede wszystkim sprawnego zarządzania jak i ścisłej współpracy pomiędzy jej odbiorcami. Powyższe determinuje odpowiedzialność za efektywność realizacji celów wyodrębnionych w dokumencie, która spoczywać będzie w przeważającym stopniu na komórce odpowiedzialnej za nadzór nad monitoringiem i ewaluacją Strategii.

W przypadku Partnerstwa LGD Razem dla Rozwoju obowiązek ten spoczywać będzie na Komisji Rewizyjnej - organie kontrolującym działalność Stowarzyszenia. Rolę pomocniczą, w tym przede wszystkim obsługę techniczną, w całym procesie monitoringu spełniać będzie natomiast Biuro LGD. Do zadań Biura LGD należeć będzie w szczególności:

- dokonywanie oceny efektywności i zakresu oddziaływania podejmowanych działań komunikacyjnych,
- bieżąca ocena stopnia realizacji celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR,
- prowadzenie oceny zgodności realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR,
- bieżąca ocena zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia,
- gromadzenie danych na temat jakości świadczonego doradztwa dla potencjalnych beneficjentów,
- gromadzenie danych z zakresu działalności organów stowarzyszenia,
- prowadzenie bieżącej sprawozdawczości stowarzyszenia - sporządzanie okresowych (kwartalnych) sprawozdań z realizacji LSR.

Pozyskane dane stanowiąc będą podstawę do sporządzenia co rocznych raportów ewaluacyjnych. Zadaniem Biura LGD będzie przygotowanie analiz, raportów i materiałów, które stanowiąc będą podstawę do sporządzania raportu ewaluacyjnego przez Komisję Rewizyjną, opartego na kryteriach efektywności, trwałości, trafności oraz skuteczności analizowanych poziomów wdrażania LSR.

Zadaniem wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację zadania zdefiniowanych w LSR będzie aktywna współpraca z Biurem LGD, co przełoży się na lepszą organizację oraz realnego monitorowania wdrażania dokumentu.

Wsparcie merytoryczne:

Wsparcie merytoryczne w całym procesie monitoringu i ewaluacji zapewnić będzie Zarządowi LGD, który będzie koordynował działania podejmowane przez Biura LGD. Ponadto realizował będzie również nadzór nad zadaniami monitorującymi prowadzonymi przez Biuro.

Zaangażowanie społeczne partnerów:

Zaangażowanie społeczne partnerów zapewni wzmocnienie spójności i integralności społecznej obszaru LGD, a także przyczynić się będzie do upowszechniania zapisów LSR wśród mieszkańców i potencjalnych beneficjentów realizacji zdefiniowanych w niej kierunków interwencji.

Odbiorcami założeń dokumentu strategicznego są mieszkańcy gmin obszaru LGD oraz wszyscy partnerzy i potencjalni beneficjenci a w szczególności:

- przedstawiciele lokalnych samorządów, w tym władze gminne, radni, pracownicy urzędów gmin z obszaru LGD i jednostek gminnych,
- działające na obszarze LDG organizacje pozarządowe, grupy nieformalne i organizacje społeczne,
- przedstawiciele sektora gospodarczego, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe z regionu,
- mieszkańcy, w tym przedstawiciele grup defaworyzowanych.

Szczegółowe rozwiązania dotyczące procesu monitoringu i ewaluacji zawarte zostały w Załączniku nr 2 do Strategii.

Rozdział XII. Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Projekty strategii, jako dokumentów, których realizacja może potencjalnie znacząco wpływać na środowisko, mogą wymagać, na etapie projektowania, poddania ich treści strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko. Przedmiotowe przepisy uzależniają jednakże konieczność przeprowadzenia takiej oceny od indywidualnej zawartości dokumentu oraz zewnętrznych uwarunkowań jego realizacji. Przesłanką obowiązkowo kwalifikującą projekt strategii do tego typu oceny jest stwierdzone ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w związku z realizacją zaplanowanych w nim przedsięwzięć.

WNIOSEK DO REGIONALNEJ DYREKCJI OCHRONY ŚRODOWISKA

Z uwagi na powyższe, w odniesieniu do art. 47 i 49 oraz art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.), Lokalna Grupa Działania Razem dla Rozwoju zwróciła się z dniem **30 października 2015 r. (znak pisma PZZ/103/2015)** do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Warszawie z prośbą o stwierdzenie czy istnieje konieczność przeprowadzenia **strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** do projektu tworzonej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru LGD Razem dla Rozwoju.

W załączniku do złożonego wniosku przedstawiono streszczenie projektu Strategii oraz analizę jego zapisów pod kątem zapisów art. 49 rzeczonyj ustawy. W analizie tej opisano:

1. **charakter działań przewidzianych w dokumentach**, w tym:
  - stopień, w jakim dokument ustala ramy dla późniejszej realizacji przedsięwzięć, w odniesieniu do usytuowania, rodzaju i skali tych przedsięwzięć,
  - powiązania z działaniami przewidzianymi w innych dokumentach,
  - przydatność w uwzględnieniu aspektów środowiskowych, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, oraz we wdrażaniu prawa wspólnotowego w dziedzinie ochrony środowiska,
  - powiązania z problemami dotyczącymi ochrony środowiska.
2. **rodzaj i skalę oddziaływania na środowisko**, w tym:
  - prawdopodobieństwo wystąpienia, czas trwania, zasięg, częstotliwość i odwracalność oddziaływań,
  - prawdopodobieństwo wystąpienia oddziaływań skumulowanych lub trans granicznych,
  - prawdopodobieństwo wystąpienia ryzyka dla zdrowia ludzi lub zagrożenia dla środowiska.
3. **cechy obszaru objętego oddziaływaniem na środowisko**, w tym:
  - obszary o szczególnych właściwościach naturalnych lub posiadające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego, wrażliwe na oddziaływania, istniejące przekroczenia standardów jakości środowiska lub intensywne wykorzystywanie terenu,
  - formy ochrony przyrody w rozumieniu ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody oraz obszary podlegające ochronie zgodnie z prawem międzynarodowym.

Wynik przeprowadzonych analiz:

W wyniku przeprowadzonej analizy Zarząd stowarzyszenia LGD Razem dla Rozwoju stwierdził, że realizacja celów i działań Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru LGD Razem dla Rozwoju, tj. gmin: Bodzanów, Bulkowo, Brochów, Mała Wieś, Młodzieszyn, Radzanowo, Wyszogród **nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko**. Zapisy LSR nie wyznaczają również ram dla późniejszych realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w związku z czym LSR **nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** w rozumieniu przepisów rzeczonyj ustawy.

OPINIA REGIONALNEGO DYREKTORA OCHRONY ŚRODOWISKA W WARSZAWIE

W odpowiedzi na przedstawiony wniosek, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie, w piśmie nr WOO.I.410.813.2015.JD z dnia 25 listopada 2015 roku uznał, iż przedstawiony projekt Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność dla obszaru LGD Razem dla Rozwoju w okresie programowania 2014 - 2020 **nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** w myśl przepisów ustawy OOS.

Jednocześnie, zwrócił on uwagę, iż skonkretyzowanie przedsięwzięć na kolejnych etapach postępowań, które będą finansowane przez beneficjentów ze środków PROW 2014-2022 w ramach działania LEADER, będzie wymagało analizy wpływu tych zamierzeń na środowisko, w tym obszaru Natura 2000.

PROCEDURA AKTUALIZACJI STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ NA LATA 2016-2022

1. Wyjaśnienia skrótów:

Użyte w procedurze zwroty oznaczają:

- 1) LGD – Razem dla Rozwoju;
- 2) LSR – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022;
- 3) Komisja Rewizyjna – Komisja Rewizyjna Stowarzyszenia Razem dla Rozwoju;
- 4) Zarząd– Zarząd Stowarzyszenia Razem dla Rozwoju ;
- 5) Biuro LGD – Biuro Stowarzyszenia Razem dla Rozwoju;
- 6) WZC – Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Razem dla Rozwoju.

2. Zaangażowanie Organów w proces aktualizacji LSR

1. Sprawowanie nadzoru nad realizacją i aktualizacją LSR należy do wyłącznej kompetencji WZC.
2. Bezpośrednią odpowiedzialność za przeprowadzenie procesu aktualizacji LSR ponosi Zarząd.
3. Zarząd prowadząc proces aktualizacji LSR, na wniosek WZC, może powołać zespoły pomocnicze – Do wyłącznej kompetencji Zarządu należy ustalanie składu zespołów.
4. Biuro LGD jest Jednostką wspomagającą, wykonującą na bieżąco czynności techniczne związane z procesem aktualizacji LSR.
5. Odpowiedzialność za analizę i ocenę danych gromadzonych lub przygotowywanych przez Biuro LGD ponosi Zarząd.

3. Organizacja procesu aktualizacji LSR

1. Celem procesu aktualizacji LSR jest prowadzenie koniecznych zmian, w tym podejmowania działań naprawczych.
2. Aktualizacja LSR wymagana jest w szczególności:
  - 1) koniecznością wprowadzania zmian wynikających z:
    - a) zmiany Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 lub innych przepisów prawa regulujących kwestie opisane w LSR
    - b) zmiany statutu lub innych dokumentów Stowarzyszenia, jeśli skutkują one dezaktualizacją zapisów zawartych w LSR;
    - c) aktualizacji kryteriów oceny lub procedur, wpływających na treści zawarte w LSR;
  - 2) wyników prowadzonego monitoringu i ewaluacji w zakresie:
    - a) celów i przedsięwzięć,
    - b) wskaźników,
    - c) planu działania,
    - d) planu komunikacji,
    - e) budżetu LSR – w szczególności w związku z wprowadzeniem zmian wartości budżetu, wynikających z decyzji Samorządu Województwa Mazowieckiego.
3. Organem odpowiedzialnym za proces aktualizacji LSR wynikający ze zmian przepisów prawa lub dokumentów powiązanych jest Zarząd.
4. Organem odpowiedzialnym za proces aktualizacji LSR będący efektem prowadzonego monitoringu bądź ewaluacji jest Komisja Rewizyjna. W celu zainicjowania procesu aktualizacji składa pisemny wniosek o zmiany do Zarządu.
5. Proces aktualizacji LSR Zarząd organizuje we współpracy z Biurem LGD, dążąc do jak najpełniejszego jej wdrożenia, dokonuje czynności w zakresie:
  - 1) sprecyzowania zakresu i sformułowania proponowanych zmian;
  - 2) wyboru metod angażowania społeczności lokalnej w proces aktualizacji strategii i zapewnienia jej partycypacyjnego charakteru, wśród których znaleźć się mogą w szczególności:
    - a) ogłoszeniem na stronach internetowych LGD oraz wszystkich gmin będących jej członkami, propozycji zmian w zapisach LSR wraz z uzasadnieniem i określeniem minimalnego terminu na zgłaszanie uwag i propozycji,
    - b) zaproszenia do konsultacji, w trakcie których zainteresowani partnerzy, w tym sektor społeczny, pozarządowy mogą przygotować pisemne odpowiedzi (komentarze, uwagi) do propozycji zmian zapisów LSR, zamieszczonych na stronie internetowej LGD, przedłożonych do wglądu w biurze oraz podczas ewentualnych spotkań,

c) zaplanowanie i przeprowadzenie co najmniej jednego spotkania konsultacyjnego dla adresatów LSR (przedstawiciele grup defaworyzowanych, przedsiębiorców, organizacji pozarządowych, samorządów), podczas którego będą oni mogli zapoznać się z proponowanymi zmianami i przedstawić swoje opinie i rekomendacje. Zakłada się następujący sposób informowania społeczności o planowanych spotkaniach konsultacyjnych: przekazywanie informacji za pośrednictwem stron www zaproszeń imiennych oraz korespondencji mailowej, na co najmniej 7 dni przed spotkaniem,

d) informowanie wszystkich beneficjentów działań oraz uczestników spotkań informacyjnych, w formie informacji mailowej o planowanych do wprowadzenia zmianach wraz z umożliwieniem i wskazaniem formy zgłaszania uwag oraz podaniem terminu ich zgłaszania,

e) informowanie o planowanych zmianach i składanie stosownych wyjaśnień podczas indywidualnych konsultacji w biurze LGD;

f) spotkaniach Zarządu z wójtami/burmistrzami 7 gmin członkowskich.

6. Efektem prowadzonych działań partycypacyjnych, pozwalających uzyskać jak najpełniejszą odpowiedź na potrzeby i preferencje społeczności lokalnej obszaru LGD, będzie sporządzenie przez Biuro LGD zestawienia uwag i rekomendacji. Zestawienie opracowywane jest w formie tabelarycznej i uwzględnia treść propozycji, zgłaszającego, rekomendacje Zarządu, uzasadnienie w przypadku odrzucenia lub odroczenia włączenia propozycji do LSR.

7. Efektem prowadzonego partycypacyjnego charakteru aktualizacji LSR jest sporządzony przez Zarząd końcowy projekt propozycji zmian w LSR, który następnie jest przekazywany pod obrady Walnego Zebrania wraz z zestawieniem tabelarycznym, o którym mowa w ust. 6.

8. Ostateczne określenie i zatwierdzenie zmiany w LSR dokonywany jest w formie uchwały WZC.

4. Informowanie społeczeństwa

Wszystkie informacje dotyczące podejmowanych działań w ramach aktualizacji LSR, zamieszczane będą na stronie internetowej LGD oraz na stronach gmin członkowskich LGD, a także udostępnione do wglądu w Biurze LGD.

**PROCEDURA DOKONYWANIA MONITORINGU I EWALUACJI STRATEGII ROZWOJU LOKALNEGO
KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ NA LATA 2016-2022 ORAZ FUNKCJONOWANIA LGD
RAZEM DLA ROZWOJU**

1. Wyjaśnienia skrótów:

Użyte w procedurze zwroty oznaczają:

- 1) LGD – Razem dla Rozwoju;
- 2) LSR – Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022;
- 3) Komisja Rewizyjna – Komisja Rewizyjna Stowarzyszenia Razem dla Rozwoju;
- 4) Zarząd– Zarząd Stowarzyszenia Razem dla Rozwoju ;
- 5) Biuro LGD – Biuro Stowarzyszenia Razem dla Rozwoju;
- 6) WZC – Walne Zebranie Członków Stowarzyszenia Razem dla Rozwoju.

2. Zaangażowanie Organów w proces monitoringu i ewaluacji

1. Organem odpowiedzialnym za nadzór nad monitoringiem i ewaluacją jest Komisja Rewizyjna. W celu przeprowadzenia ewaluacji Komisja Rewizyjna może powołać zespoły pomocnicze, ustalając również ich skład.
2. Biuro LGD jest jednostką wspomagającą, wykonującą na bieżąco czynności techniczne związane z procesem monitoringu, obejmującym systematyczne gromadzenie i przetwarzaniem danych niezbędnych do przeprowadzenia procedury monitoringu i ewaluacji.
3. Nadzór nad działalnością Biura LGD w realizacji zadań związanych z monitoringiem sprawuje Zarząd LGD, ponosząc jednocześnie odpowiedzialność za analizę i ocenę danych zbieranych przez Biuro LGD.

3. Organizacja procesu monitoringu

1. **Monitoring** to proces systematycznego i ciągłego zbierania, analizowania i wykorzystywania informacji o przebiegu wdrażania LSR na potrzeby zarządzania oraz bieżącego podejmowania decyzji. Jest on integralnym działaniem procesu wdrażania dokumentu – który umożliwia pozyskiwanie informacji zwrotnych od mieszkańców na temat poziomu realizacji i wydajności wdrażanych kierunków interwencji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Proces monitoringu ma charakter ciągły.
2. Monitoring prowadzony jest przez Biuro LGD na podstawie:
  - 1) sprawozdań składanych przez beneficjentów;
  - 2) statystyki odwiedzin oficjalnej strony internetowej LGD;
  - 3) list obecności ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych;
  - 4) rejestru doradztwa świadczonego w Biurze LGD;
  - 5) ankiet monitorujących doradztwo w Biurze LGD;
  - 6) ankiet monitorujących przedsięwzięcia związane z animacją lokalną;
  - 7) danych dot. współpracy ze społecznością lokalną;
  - 8) rejestru pozyskanych danych prowadzonego przez Biuro LGD (w oparciu o zbierane dane i analizy własne)
  - 9) danych z ewaluacji realizacji LSR.
3. Proces monitoringu Biuro LGD zakłada przede wszystkim gromadzenie informacji w zakresie:
  - 1) stopnia realizacji wskaźników LSR dla poszczególnych celów oraz przedsięwzięć;
  - 2) stopnia realizacji budżetu przewidzianego w LSR;
  - 3) zasięgu działań komunikacyjnych prowadzonych przez LGD;
  - 4) jakości i poziomu doradztwa świadczonego przez pracowników Biura LGD;
  - 5) jakości i poziomu przedsięwzięć dotyczących animacji lokalnej;
  - 6) jakości i poziomu współpracy LGD z innymi organizacjami i podmiotami, w tym w ramach zaplanowanych projektów współpracy;
  - 7) działalności organów stowarzyszenia.
4. Szczegółowe zasady prowadzenia monitoringu, w tym elementy poddane badaniu oraz źródła danych i metody ich zbierania zawiera Tabela 1, stanowiąca załącznik nr 1 do niniejszej procedury.
5. Dokumenty stosowane w całym procesie monitoringu, o których mowa w ust. 2 pkt 5 – 8, zatwierdzane są przez Zarząd.
6. Dane z prowadzonego monitoringu przedstawiane są w formie raportów kwartalnych opracowywanych przez Biuro LGD.

7. Sporządzane raporty z prowadzonego monitoringu przekazywane są do wiadomości Zarządu oraz Komisji Rewizyjnej.
8. Dane wynikające z raportu monitorującego mogą stanowić dla Zarządu podjęcie decyzji o rozpoczęciu działań, mające na celu uruchomienie przez Komisję Rewizyjną dodatkowych działań ewaluacyjnych o częstotliwości większej niż zakładana.
9. Zakres procedury monitoringu oraz raportu monitorującego może zostać zawężony lub rozszerzony decyzją Zarządu LGD, po konsultacjach z Komisją Rewizyjną.
10. W przypadku wyników i rekomendacji monitoringu wskazującego na konieczność uruchomienia procedury aktualizacji LSR, Komisja Rewizyjna wnioskuje do Zarządu o uruchomienie procedury we wskazanym zakresie, zgodnie z Procedurą aktualizacji Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022.
11. Jeżeli raporty z monitoringu wykażą niezgodności realizowanych działań z zapisami LSR lub ich negatywną ocenę, Komisja Rewizyjna zgłasza Walnemu Zebraniu Członków konieczność podjęcia działań naprawczych. Program naprawczy przygotowuje i przeprowadza Zarząd w porozumieniu z Komisją Rewizyjną.

4 Organizacja procesu ewaluacji

1. Ewaluacja jest systematycznym działaniem, prowadzącym do dostarczenia informacji na temat skuteczności podjętych działań we wdrażaniu celów i przedsięwzięć.
2. Komisja Rewizyjna przynajmniej raz w roku – na podstawie kwartalnych raportów monitorujących oraz prowadzonych przez Biuro LGD ewidencji, a także ankiet monitorujących beneficjentów – sporządza raport ewaluacyjny.
3. Ewaluacja ma na celu przede wszystkim ocenę:
  - 1) stopnia realizacji celów, przedsięwzięć i wskaźników przewidzianych w LSR;
  - 2) wpływu realizacji LSR na rozwój społeczny i gospodarczy obszaru LGD;
  - 3) zgodności ogłaszanych i realizowanych konkursów z harmonogramem określonym w LSR;
  - 4) zgodności i wysokości wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia;
  - 5) skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej;
  - 6) działalności LGD, w tym przede wszystkim funkcjonowania organów stowarzyszenia, Biura LGD i jego pracowników.
4. Sporządzany raport z ewaluacji zawierał będzie ocenę podejmowanych działań w oparciu o następujące kryteria oceny:
  - 1) skuteczność – co zostało osiągnięte;
  - 2) efektywność – czy poniesione koszty są adekwatne do rezultatów;
  - 3) użyteczność – czy realizacja strategii przyczynia się do rozwiązania zdefiniowanych problemów;
  - 4) trafność – czy założenia przyjęte w LSR odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem lub realnym potrzebom beneficjentów;
  - 5) trwałość – czy realizacja strategii powoduje trwałe zmiany.
5. Szczegółowe zasady prowadzenia ewaluacji, w tym elementy poddane badaniu oraz źródła danych i metody ich zbierania, zawiera Tabela 2, stanowiąca załącznik nr 2 do niniejszej procedury.
6. Biuro LGD odpowiada za przekazanie Komisji Rewizyjnej danych bazowych do dokonania ewaluacji, zgodnie z założeniami pkt. 3 i 4.
7. Komisja Rewizyjna odpowiada za przetwarzanie danych przekazanych przez Biuro LGD i sporządzenie rocznego raportu ewaluacyjnego oraz gdy jest to konieczne, innych raportów.
8. Raport ewaluacyjny oraz wyniki prac Komisji Rewizyjnej są przedstawiane Walnemu Zebraniu Członków Stowarzyszenia.
9. W przypadku stwierdzenia niezgodności realizowanych działań z zapisami LSR lub ich negatywnej oceny, Komisja Rewizyjna zgłasza Walnemu Zebraniu Członków konieczność podjęcia działań naprawczych. Za przygotowanie programu naprawczego odpowiedzialny jest Zarząd w porozumieniu z Komisją Rewizyjną.
10. Jeżeli wnioski i rekomendacje z ewaluacji tego wymagają, Komisja Rewizyjna wnioskuje do Zarządu o uruchomienie procedury aktualizacji LSR we wskazanym zakresie, zgodnie z przyjętą procedurą.

5. Informowanie społeczeństwa

Informacje dotyczące działań podejmowanych w ramach monitoringu i ewaluacji, w szczególności raporty monitorujące i ewaluacyjne, zamieszczane są na stronie internetowej LGD, a także udostępnione do wglądu w Biurze LGD.

Tabela 1. Szczegółowy zakres monitoringu LSR:

Przedmiot badania	Wykonawca	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
stopień realizacji celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR	Ocena własna -Biuro LGD	<ul style="list-style-type: none"> ankiety beneficjentów, sprawozdania beneficjentów, 	każdy kwartał (okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający)	stopień realizacji wskaźników oraz zgodność osiągniętych wskaźników z planem działania
budżet LGD	Ocena własna- Biuro LGD	<ul style="list-style-type: none"> rejestr danych LGD 	każdy kwartał (okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający)	stopień realizacji budżetu w odniesieniu do planowego budżetu
skuteczność działań komunikacyjnych	Ocena własna - Biuro LGD	<ul style="list-style-type: none"> licznik wyświetleń artykułów listy obecności ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych organizowanych przez LGD, ankiety wypełnione przez beneficjentów, 	każdy kwartał (okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający)	Skuteczność przekazywania/ uzyskiwania informacji na temat działalności LGD.
jakość świadczonego doradztwa przez pracowników Biura LGD	Ocena własna - Biuro LGD	<ul style="list-style-type: none"> anonimowe ankiety od beneficjentów dotyczące poziomu świadczonego doradztwa 	każdy kwartał (okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający)	Ocena pracy pracowników, sposób przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów, efektywność świadczonego doradztwa
skuteczność przedsięwzięć dotyczących animacji lokalnej	Ocena własna - Biuro LGD	<ul style="list-style-type: none"> ankiety ze spotkań informacyjno-konsultacyjnych, 	każdy kwartał (okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający)	Ocena pracy pracowników, sposób przekazywania istotnych informacji potencjalnym beneficjentom, pomoc w rozwiązywaniu problemów,
działalność organów stowarzyszenia	Ocena własna - Biuro LGD	<ul style="list-style-type: none"> rejestr danych LGD, rejestr współpracy 	ocena roczna (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	ocena działalności organów stowarzyszenia

Tabela 2. Szczegółowy zakres ewaluacji LSR:

Przedmiot badania	Wykonawca badania	Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru	Analiza i ocena danych
poziom realizacji celów, przedsięwzięć oraz wskaźników LSR	Ocena własna - Komisja Rewizyjna	<ul style="list-style-type: none"> ankiety beneficjentów, sprawozdania beneficjentów, rejestr danych LGD, sprawozdania Biura LGD. 	ocena roczna (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	<p>Skuteczność: Stopień realizacji poszczególnych celów Ocena celowości i trafności założeń realizowanych w ramach LSR.</p> <p>Użyteczność: Określenie stopnia zaspokojenia potrzeb beneficjentów w wyniku osiągnięcia rezultatów podejmowanych przedsięwzięć.</p>
harmonogram rzeczowo-finansowy LSR	Ocena własna - Komisja Rewizyjna	<ul style="list-style-type: none"> rejestr danych LGD, sprawozdania Biura LGD. 	ocena roczna (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	Ocena zgodności ogłaszanych i realizowanych projektów z harmonogramem określonym w LSR
budżet LSR	Ocena własna - Komisja Rewizyjna	<ul style="list-style-type: none"> rejestr danych LGD, sprawozdania Biura LGD. 	ocena roczna (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	Ocena stopnia wydatkowania środków finansowych z przyznanego budżetu na poszczególne przedsięwzięcia
skuteczność działań informacyjnych i aktywizacji społeczności lokalnej	Ocena własna - Komisja Rewizyjna	<ul style="list-style-type: none"> ankiety wypełnione przez beneficjentów, sprawozdania Biura LGD. 	ocena roczna (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	Ocena skuteczności działań informacyjnych LGD oraz działań wdrażanych w ramach LSR oraz skuteczność animacji społeczności.
Pracownicy biura LGD i funkcjonowanie biura	Ocena własna - Komisja Rewizyjna	<ul style="list-style-type: none"> badania ankietowe, , opinie mieszkańców uzyskiwane podczas otwartych spotkań konsultacyjnych wywiady z wnioskodawcami, wywiady z przedstawicielami Zarządu, Rady i Biura LGD, sprawozdania Biura LGD. 	ocena roczna (dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego)	<p>Ocena poprawności działalności prowadzonej przez LGD</p> <p>Ocena skuteczności realizowanych zadań w odniesieniu do założeń LSR w odniesieniu do poniesionych nakładów</p>

Załącznik Nr 3
do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022
- Plan działania

Plan działania Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność LGD Razem dla Rozwoju na lata 2016-2022

Cel ogólny: Aktywizacja, integracja i wzmacnianie wykorzystania kapitału społecznego subregionu.	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/za kres Programu (PROW)
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Razem wartość wskaźników w	Razem planowane wsparcie w EURO	
Cel szczegółowy 1	Pobudzenie oddolnych inicjatyw mieszkańców na rzecz rozwiązywania problemów społecznych oraz integracji społeczności lokalnej												
Przedsięwzięcie 1.1.1	liczba szkoleń w zakresie podnoszenia kapitału społecznego	4 szkolenia	100	13 142,33	0	0	0	0	0	0	4 szkolenia	13 142,33	Projekty grantowe
Razem cel szczegółowy 1				13 142,33								13 142,33	
Cel szczegółowy 2	Integracja mieszkańców obszaru poprzez wzmocnienie więzi społecznych w oparciu o lokalne dziedzictwo i tradycje												
Przedsięwzięcie 1.2.1	Liczba wydarzeń integracyjnych promujących miejscowe tradycje i dziedzictwo lokalne	10 wydarzeń	100	14 861,33	0	0	0	0	0	0	10 wydarzeń	14 861,33	Projekty Grantowe
Razem cel szczegółowy 2				14 861,33								14 861,33	
Cel szczegółowy 3	Wsparcie rozwoju społeczno – gospodarczego poprzez rozwój i promocję produktów i usług lokalnych												

Przedsięwzięcie 1.3.1.	Liczba przygotowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowej	0	0	0	0	0	0	0	2 projekty	100	210 600,00	2 projekty	210 600,00	Projekt współpracy	
	Liczba wydawnictw promujących walory turystyczne/kulturalne regionu	4 wydawnictwa	66,66	11 040,86	0	0	0	2 wydawnictwa	36,34	12 500,00	6 wydawnictw	23 540,86	Projekty grantowe		
Przedsięwzięcie 1.3.2.	Liczba operacji ukierunkowanych na innowacje zwłaszcza w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych	4 operacje	100	12 616,64	0	0	0	0	0	00	4 operacje	12 616,64	Projekty grantowe		
Razem cel szczegółowy 3				23 657,50							223 100,00			246 757,50	
Razem cel ogólny 1				51 661,16							223 100,00			274 761,16	
Cel ogólny 2: Rozwój przedsiębiorczości i podejmowanie działalności gospodarczej	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/zakres Programu (PROW)		
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w EURO			
Cel szczegółowy 1	Aktywizacja zawodowa mieszkańców i rozwój przedsiębiorczości														

Przedsięwzięcie 2.1.1.	Liczba szkoleń i innych działań w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności;				0 szkoleń	0,00	0,00				0 szkoleń	0,00	Konkurs,
Razem cel szczegółowy 1						0,00	0,00					0,00	
Cel szczegółowy 2	Tworzenie miejsc pracy odpowiadających specyfice lokalnej gospodarki												
Przedsięwzięcie 2.2.1	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	6 operacji	20,69	142 186,97	15 operacji	48,28	312 225,62	8	31,03	225 000,00	29 operacji	679 412,59	Konkurs
Przedsięwzięcie 2.2.2	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	6 operacji	100	306 396,87	0	0	0	0	0	0	6 operacji	306 396,87	Konkurs
Razem cel szczegółowy 2				448 583,84			312 225,62			225 000,00		985 809,46	
Razem cel ogólny 2				448 583,84			312 225,62			225 000,00		985 809,46	
Cel ogólny 3: Poprawa jakości życia mieszkańców i warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/za kres Programu (PROW)
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w EURO	

Zachowanie lokalnego dziedzictwa													
Cel szczegółowy 1													
Przedsięwzięcie 3.1.1.	liczba odnowionych obiektów mających wartość kulturową, historyczną	6 obiektów	100	106 465,47	0	0	0	0	0	0	6 obiektów	106 465,47	Konkurs,
Przedsięwzięcie 3.1.2.	liczba wyposażonych obiektów mających na celu upowszechnianie i ochronę lokalnego dziedzictwa obszaru	1 obiekt	14,28	15 902,12	3 obiekty	42,86	47 706,33	3 obiekty	42,86	172 500,00	7 obiektów	236 108,45	Konkurs,
Razem cel szczegółowy 1				122 367,59			47 706,33			172 500,00		342 573,92	
Cel szczegółowy 2	Poprawa stanu infrastruktury publicznej, turystycznej i społecznej												
Przedsięwzięcie 3.2.1	Liczba utworzonych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	6 obiektów	66,66	46 416,75	0	0	0				6 obiektów	46 416,75	Projekt grantowy
	liczba utworzonych/przebudowanych ogólnodostępnych obiektów infrastruktury turystycznej i kulturalnej							3 obiekty	33,34	81 421,15	3 obiekty	81 421,15	Konkurs
Przedsięwzięcie 3.2.2	Liczba operacji w zakresie infrastruktury drogowej w zakresie włączenia społecznego	6 operacji	75,00	451 617,56	0	0	0	2 operacje	25,00	134 000,00	8 operacji	585 617,56	Konkurs
Razem cel szczegółowy 2				498 034,31						215 421,15		713 455,46	
Razem cel ogólny 3				620 401,90			47 706,33			387 921,15		1 056 029,38	
Razem LSR				1 110 991,02			389 008,98			816 600,00		2 316 600,00	

Plan działania Koszty bieżące i aktywizacja

Koszty bieżące i aktywizacja	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			RAZEM 2016-2023		Poddziałanie/zakres Programu (PROW)
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika	Planowane wsparcie w EURO	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w EURO	
4.1.1.	liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	7	69	4 875,00	3	31	2 125,00				10	7 000,00	FLGD
4.1.2.	liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	12	85	4 162,50	2	15	712,50				14	4 875,00	FLGD
4.1.3	liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	75	100	19 687,50	0	0	0	0	0	0	75	19 687,50	FLGD
4.2.2.	Liczba spotkań informacyjnych – konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	14	75	12 000,00	7	25,00	5 000,00	0	0	0	21	17 000,00	FLGD
Razem				40 725,00			7 837,50					48 562,50	

W kontekście wyznaczonych wskaźników realizacji, jako miar sukcesu realizacji Strategii, wartość wskaźników została określona, w oparciu o dotychczasowe doświadczenia LGD w realizacji przedsięwzięć na terenach wiejskich PROW w okresie programowania 2007-2013, w tym wnioski i doświadczenia z ewaluacji programu.

Należy zauważyć, iż LGD zrealizowała w bardzo wysokim stopniu przyznany w poprzednim okresie programowani budżet i adekwatne do niego wskaźniki, posiada zatem duże doświadczenie i wiedzę, które pozwoliły w adekwatny sposób zaplanować wartość wskaźników, w taki sposób, aby nakłady finansowe były adekwatne dla zakładanych korzyści społecznych.

Załącznik nr 4
do Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2016-2022
Budżet LSR

BUDŻET LSR	
Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe PROW (EURO)
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	2 106 000,00
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	210 600,00
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	400 220,00
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	17 000,00
Razem	2 733 820,00

Kwota wykazana w budżecie 210 600 euro obejmuje realizację 2 projektów współpracy do roku 2023 (10% budżetu LSR)

PLAN FINANSOWY W ZAKRESIE PoddZIAŁANIA 19.2 PROW 2014-2020				
	Wkład EFRROW (EURO)	Budżet państwa (EURO)	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych (EURO)	RAZEM (EURO)
Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	770 219,14	540 769,67		1 310 988,81
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	505 865,62		289 145,57	795 011,19
RAZEM (EURO)	1 276 084,76	540 769,67	289 145,57	2 106 000,00

PLAN KOMUNIKACJI LSR

Główne cele działań komunikacyjnych: Podstawowym celem planu komunikacji jest przede wszystkim bieżące informowanie mieszkańców o stanie realizacji LSR (w tym o stopniu osiągania celów i wskaźników), jak również bieżące przekazywanie informacji dla potencjalnych wnioskodawców o zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR. Realizacja zakładanego celu komunikacji przede wszystkim poprzez intensyfikację przekazu informacji w zakresie dotyczącym praktycznych aspektów realizacji zapisów LSR przedkładać się będzie na zwiększenie zaangażowania społeczności lokalnej w działalność LGD, co przełoży się również na jakość zgłaszanych operacji i wniosków. Planowane działania mają na celu aktywizację potencjalnych beneficjentów do aplikowania o środki, zwiększając tym samym liczbę realizowanych inwestycji, a przez to przyczynić się do rozwoju obszaru LGD i wzmacniania jego konkurencyjności i atrakcyjności. Kolejnym celem podejmowanych działań komunikacyjnych jest utrwalenie i pogłębienie akceptacji i zaangażowania mieszkańców obszaru LGD dla realizacji LSR na lata 2016-2022. Podejmowane założenia wynikają bezpośrednio z doświadczeń związanych z realizacją poprzedniej strategii (wyniki badań ewaluacyjnych), a także propozycji i uwag zgłaszanych przez uczestników otwartych spotkań informacyjno-konsultacyjnych. Przeprowadzone analizy pozwoliły zidentyfikować dotychczasowe problemy z komunikacją i promowaniem działalności LGD. Zaplanowany plan komunikacji ma za zadanie przede wszystkim zniwelować dotychczasowe niedostatki komunikacyjne, a także realizować dwustronny przekaz, który umożliwi również pozyskiwanie informacji zwrotnej od mieszkańców, w szczególności zdefiniowanych grup docelowych, w tym grupy defaworyzowane tj.

- **Grupy defaworyzowane** – osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, do których należy skierować przede wszystkim działania związane z kształtowaniem i promocją postaw przedsiębiorczych, komercjalizacją usług oferty czasu wolnego, a także rozwojem infrastruktury użyteczności publicznej, w tym przede wszystkim:
  - **Kobiety bezrobotne, które przeważają wśród osób pozostających bez pracy**, zjawisko takie występuje we wszystkich analizowanych gminach. Szczególnie wyraźnie problem bezrobocia kobiet widoczny jest w gminie Bodzanów (tu bezrobotna jest co szósta kobieta w wieku produkcyjnym)
  - **osoby młode bezrobotne (18-34 lata)** – w 2013 roku stanowili oni 30 % ogółu bezrobotnych z obszaru LGD.
  - **bezrobotni powyżej 50 roku życia**, który dotyczy całego powiatu plockiego i sochaczewskiego, związany przede wszystkim z ograniczoną mobilnością i brakiem kwalifikacji dostosowanych do rynku pracy.
  - **osoby korzystające z pomocy społecznej oraz osoby niepełnosprawne** - w latach 2010-2013 odsetek osób korzystających z pomocy społecznej, w tym niepełnosprawni, na obszarze LGD jest wyższy niż średnia wojewódzka i ogólnopolska. Według danych za 2013 r. wydatki na pomoc społeczną na obszarze LGD wynosiły od 2 do 3,5 milionów złotych rocznie na gminę.
- **Przedstawiciele trzeciego sektora**(organizacje pozarządowe, OSP, grupy nieformalne, sołectwa, zespoły regionalne i ludowe, itp.), **kościóły i związki wyznaniowe** – będące wyrazem aktywności obywatelskiej, nośnikami tradycji i kultury oraz podmiotami aktywnie działającymi na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego i zagwarantowania spójności społecznej obszaru.
- **Samorządy gminne** (mieszkańcy oraz władze publiczne i instytucje publiczne) – jako podmioty odpowiedzialne m.in. za rozwój infrastruktury i oferty czasu wolnego oraz jej beneficjenci, a także jako podmioty odpowiedzialne za politykę kulturalną, społeczną.
- **Przedsiębiorcy i podmioty gospodarcze, lokalni wytwórcy** – podmioty, które – rozwijając oraz rozszerzając profil swojej działalności – mogą przyczynić się do przywrócenia grup defaworyzowanych na rynku pracy i zapobiec ich wykluczeniu społecznemu i gospodarczemu.

Planowa działania komunikacyjne, odpowiadające im środki przekazu oraz adresaci poszczególnych działań komunikacyjnych:				
Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu
I połowa 2016 r.	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR na lata 2016-2022 (głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR)	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2016-2022	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe i kościoły oraz mieszkańcy obszaru LGD (w tym również przedstawiciele grup defaworyzowanych)	<ul style="list-style-type: none"> informacje na oficjalnej stronie internetowej LGD Razem dla Rozwoju, informacje na oficjalnych stronach internetowych gmin obszaru LGD, ogłoszenia na portalach społecznościowych (przede wszystkim Facebook), ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK), organizacja spotkań informacyjno-konsultacyjnych na obszarze LGD, artykuł w prasie lokalnej.
I połowa 2016 r./ do końca realizacji LSR	Wspieranie beneficjentów LSR w realizacji projektów.	Informowanie na temat warunków i sposobów realizacji i rozliczania projektów	Beneficjenci oraz projektodawcy	<ul style="list-style-type: none"> dyżury doradcy w siedzibie LGD spotkania, szkolenia, doradztwo indywidualne,
I połowa 2017 r. (i w każdym kolejnym roku)	Aktywizacja środowisk lokalnych, w tym potencjalnych uczestników projektów oraz przedstawicieli grup defaworyzowanych	<p>Informacja o realizacji projektów, informacja o możliwości włączenia się do realizowanych projektów</p> <p>Informacja na temat możliwości uzyskania premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej</p>	mieszkańcy obszaru LGD, przedstawiciele grup defaworyzowanych, wskazanych w LSR (m.in. osoby w wieku 50+ pozostające bez pracy, długotrwale bezrobotni, młode osoby bezrobotne oraz, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i niepełnosprawni)	<p>Do mieszkańców:</p> <ul style="list-style-type: none"> artykuły i informacje na oficjalnej stronie internetowej LGD Razem dla Rozwoju, informacje na oficjalnych stronach internetowych gmin obszaru LGD, ogłoszenia na portalach społecznościowych (przede wszystkim Facebook), ogłoszenia w siedzibach instytucji publicznych (urzędy, GOK), organizacja spotkań informacyjno-konsultacyjnych w każdej z gmin obszaru LGD, <p>Grupy defaworyzowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> bezpośredni kontakt przez pracowników GOPS i informacja w

				<p>PUP,</p> <ul style="list-style-type: none"> informacje na oficjalnej stronie internetowej LGD Razem dla Rozwoju, informacje na oficjalnych stronach internetowych gmin obszaru LGD,
I połowa 2018 r. (i w kolejnych latach zgodnie z planem działania)	Działania ukierunkowane na zapewnianie szerokiej akceptacji społecznej dla działań rozwojowych i kierunków rozwojowych realizowanych przy pomocy LSR.	Prezentacja dobrych praktyk, w tym zrealizowanych projektów i operacji	Mieszkańcy obszaru LGD (w tym potencjalni wnioskodawcy i beneficjenci)	<ul style="list-style-type: none"> publikacja dobrych praktyk i zrealizowanych projektów, promocja podejmowanych działań na oficjalnej stronie internetowej LGD oraz na stronach gmin tworzących obszar LGD, artykuł w prasie, organizacja spotkań informacyjno-konsultacyjnych w każdej z gmin obszaru LGD
II połowa 2018 r./ do końca realizacji LSR	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez Radę LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych)	Kampania informacyjna nt. zasad oceniania i wyboru operacji przez LGD	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe i związki wyznaniowe i kościoły oraz mieszkańcy obszaru	<ul style="list-style-type: none"> informacje na oficjalnej stronie internetowej LGD Razem dla Rozwoju, informacje na oficjalnych stronach internetowych gmin obszaru LGD, organizacja spotkań informacyjno-konsultacyjnych w każdej z gmin obszaru LGD – odrębne spotkania dla każdego z celów szczegółowych LSR na lata 2016-2022 ulotka informacyjna
Od I połowa 2019 r.	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie	Badanie opinii i satysfakcji beneficjentów	Beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> Ankieta online na oficjalnej stronie LGD, Ankiety po doradztwie, szkoleniu

Realizacja Planu komunikacji przyczyni się do osiągnięcia zakładanych wskaźników i planowanych efektów:

Zakładane wskaźniki w oparciu o planowany budżet działań komunikacyjnych oraz planowane efekty

działań komunikacyjnych:		
Nazwa działania komunikacyjnego	Zakładane wskaźniki	Planowane efekty
Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2016-2022	<ul style="list-style-type: none"> zamieszczenie 8 artykułów na stronach internetowych (LGD oraz 7 gmin), opublikowanie artykułu w lokalnej prasie, organizacja 7 spotkań informacyjno-konsultacyjnych (ok. 15 osób na każde spotkanie, badanie ankietowe po spotkaniu) 	<ul style="list-style-type: none"> poinformowanie co najmniej 500 osób o realizacji LSR na lata 2016-2022, podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców o głównych założeniach LSR (wyniki ankiet po spotkaniach), zwiększenie liczby składanych wniosków konkursowych do roku 2018,
Kampania informacyjna nt. zasad oceniania i wyboru operacji przez LGD	<ul style="list-style-type: none"> zamieszczenie 8 artykułów na stronach internetowych (LGD oraz 7 gmin), opublikowanie artykułu w lokalnej prasie, organizacja 7 spotkań informacyjno-konsultacyjnych (ok. 15 osób na każde spotkanie, badanie ankietowe po spotkaniu) 	<ul style="list-style-type: none"> poinformowanie co najmniej 500 osób o kryteriach wyboru operacji, podniesienie poziomu wiedzy potencjalnych beneficjentów (wyniki ankiet po spotkaniach)
Wspieranie beneficjentów LSR w realizacji projektów.	<ul style="list-style-type: none"> doradztwo indywidualne dla 100 osób w punkcie konsultacyjnym w Biurze LGD, organizacja 15 spotkań szkoleniowych i doradczych 	<ul style="list-style-type: none"> podniesienie poziomu wiedzy potencjalnych beneficjentów (wyniki ankiet po spotkaniach szkoleniowych i doradczych)
<p>Aktywizacja środowisk lokalnych, w tym potencjalnych uczestników projektów oraz przedstawicieli grup defaworyzowanych</p> <p>Informacja na temat możliwości uzyskania premii na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Informacja o realizacji projektów, informacja o możliwości włączenia się do realizowanych projektów</p>	<ul style="list-style-type: none"> dotarcie z informacjami do 21 osób objętych wsparciem OPS i doradztwem aktywizacyjnym PUP, zamieszczenie 8 artykułów na stronach internetowych (LGD oraz 7 gmin), opublikowanie artykułu w lokalnej prasie , organizacja 7 spotkań informacyjno-konsultacyjnych (ok. 15 osób na każde spotkanie) 	<ul style="list-style-type: none"> podniesienie poziomu wiedzy o propozycjach zawartych w LSR wśród osób z grup defaworyzowanych, zwiększenie liczby przedstawicieli grup defaworyzowanych w realizowanych projektach do końca 2018 roku, zwiększenie liczby projektów realizowanych w ramach celu ogólnego 2 (co przełoży się na zwiększenie wskaźnika zatrudnienia)

<p>Prezentacja dobrych praktyk, w tym zrealizowanych projektów i operacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • publikacja opracowania nt. dobrych praktyk realizacji projektów w ramach LSR – 1 wydawnictwo, • zamieszczenie 8 artykułów na stronach internetowych (LGD oraz 7 gmin), • opublikowanie artykułu w lokalnej prasie, 	<ul style="list-style-type: none"> • poinformowanie co najmniej 500 osób o dobrych praktykach i zrealizowanych projektów, • podniesienie poziomu wiedzy mieszkańców o efektach realizacji LSR),
<p>Badanie opinii i satysfakcji beneficjentów</p>	<ul style="list-style-type: none"> • zebranie łącznie 300 ankiet (bezpośrednio w biurze oraz po doradztwie, szkoleniu) 	<ul style="list-style-type: none"> • pozyskanie informacji o ocenie funkcjonowania i poziomie świadczenia pomocy przez LGD oraz wypracowanie zaleceń umożliwiających podniesienia jego jakości

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu:

Zakładane do realizacji w planie komunikacji działania oraz wykorzystane środki przekazu podlegać będą okresowym badaniom przynoszonych efektów oraz – związanej z nimi – racjonalności ponoszonych kosztów. Ponadto zdecydowana większość wdrażanych narzędzi komunikacji przewiduje otrzymanie informacji zwrotnej od mieszkańców i ich aktywny udział we wdrażaniu planu komunikacji. Okresowa ocena prezentowana będzie w formie zbiorczego zestawienia/raportu (okresowych i rocznych) na oficjalnej stronie LGD. Jednocześnie weryfikowane będą zaplanowane działania komunikacyjne – przewiduje się również wprowadzenie działań naprawczych do planu komunikacji, w przypadku stwierdzenia, że któreś z działań komunikacyjnych nie przynosi pożądanych efektów. W praktyce będzie ono polegało na modyfikacji dotychczasowych praktyk komunikacyjnych a w sytuacji braku możliwości modyfikacji na wprowadzeniu lub zastąpieniu ich nowymi, które przyczynią się do osiągnięcia wyznaczonych celów. Każdorazowa zmiana lub modyfikacja działań w ramach planu naprawczego poprzedzona zostanie zarówno poinformowaniem odbiorców planu komunikacyjnego tj. mieszkańców obszaru LDG (za pośrednictwem stron internetowych oraz portali społecznościowych), jak i bezpośrednich konsultacji z mieszkańcami beneficjentami oraz grupami docelowymi – za pomocą ankiet oraz podczas otwartych spotkań konsultacyjnych.

Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji:

Realizacja Planu komunikacji ma na celu głównie gromadzenie informacji o ocenie funkcjonowania LGD oraz poziomu zadowolenia mieszkańców jej obszaru z realizacji LSR. Otrzymywane od mieszkańców uwagi wyrażające niezadowolenie z metod wdrażania LSR oraz nieprzychylności wobec braku działań podejmowanych przez LGD skutkować będzie podejmowaniem oraz wdrażaniem działań naprawczych, ukierunkowanych na społeczną akceptację i aktywne uczestniczenie mieszkańców w procesie wdrażania LSR. W ramach prowadzonych działań naprawczych przewiduje się przede wszystkim: organizację spotkań przedstawicieli LGD z mieszkańcami i beneficjentami oraz przeprowadzenie badań ankietowych, a także przyjmowanie uwag bezpośrednio w Biurze LGD. Zebrane opinie poddane zostaną analizie, następnie biuro LGD przygotuje propozycje zmian zawartych w aktualizacji LSR. Przedstawione propozycje zmian zostaną ponownie poddane konsultacjom z mieszkańcami w celu uzyskania pełnej akceptacji społeczności lokalnej.

Całkowity budżet przewidziany na działania komunikacyjne w okresie realizacji LSR:

- zamieszczenie 4 artykułów w prasie lokalnej – **1 250,00 euro**,
- organizacja 28 spotkań informacyjno-konsultacyjnych (ok. 15 osób na każde spotkanie) – **17 000,00 euro**
- przygotowanie i rozdystrybuowanie 500 gadżetów promocyjnych – **5 000,00 euro**

- przygotowanie i rozdystrybuowanie 500 materiałów konferencyjnych – **5 000,00 euro**
  - przyjęcie 75 osób w punkcie konsultacyjnym w Biurze LGD – **19 687,50 euro**
  - organizacja 15 spotkań szkoleniowych i doradczych – **7 500,00 euro**
- Łącznie: 55 437,50 euro**

WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY:

AKTY NORMATYWNE:

1. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006.
2. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008.
4. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011.
5. Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności.
6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność”, objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

PROGRAMY OPERACYJNE I DOKUMENTY STRATEGICZNE:

1. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020;
2. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 i Regionalna Strategia Innowacji dla Mazowsza;
3. Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020;
4. Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020;
5. 6. Strategia Rozwoju Powiatu Płockiego na lata 2014 – 2020;
6. Zintegrowana Strategia Rozwoju Obszaru Funkcjonalnego Aglomeracji Płockiej,
7. Strategia Rozwoju Gminy Bodzanów do 2017 roku
8. Strategii Rozwoju Gminy Bulkowo
9. Strategia Rozwoju Brochów do 2015 r
10. Strategia Rozwoju Gminy Mała Wieś do 2020 r
11. Program Ochrony Środowiska gminy Młodzieszyn na lata 2015 – 2018
12. Strategia Rozwoju Gminy Radzanowo na lata 2014-2020
13. Strategia Rozwoju Gminy Wyszogród do 2015 r

PUBLIKACJE:

1. Bloch E., Kościelecki P., Śpiewak R., Zalewska K., Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju, Warszawa 2010.
2. Rogaczewska M. i in., Planowanie rozwoju lokalnego z udziałem społeczności. Poradnik partycypacji publicznej oparty na doświadczeniach projektu „Decydujmy razem”, Fundacja Fundusz Współpracy, Warszawa 2014.
3. Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Poradnik dla lokalnych grup działania w zakresie opracowania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014-2020, Warszawa 2015.